

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ



ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

* ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΕΡΒΑΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΕΩΣ (Βασιλ. Κ. Σταθάκη)	1
* ΤΟ ΛΑΜΠΕΡΟ Τ' ΑΣΤΕΡΙ (Ποίημα Δ. Λιαρομμάτη)	2
* ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΑΞΙΩΝ (Δ. Λ. Βαλληνδρά)	9
* ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΙΔΕΟΛΟΓΙΩΝ (Γ. Παπαδημητρίου)	10
* ΜΝΗΜΗ π. ΙΩΑΝΝΗ ΑΛΕΞΙΟΥ (Ποίημα Νίκου Β. Καμδύση)	13
* ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΛΥΡΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΟΥ 20ου ΑΙΩΝΑ (Δ. Αύγερινου)	14
* ΟΙ «ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΣΤΕΣ» ΚΑΙ ΟΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΟΥΣ (Βασ. Ν. Μανιμάνη)	21
* Ο ΧΡΟΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ALEXIS CARREL (Δ.Ν. Παπαπαθανασοπούλου) ...	26
* ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΣ ΧΡΟΝΟΣ (Πανορμίτη)	27
* PAUL CLAUDEL: ΑΠΟ ΤΟΝ «ΥΜΝΟ ΓΙΑ ΝΑ ΧΑΙΡΕΤΙΣΟΥΜΕ ΤΟΝ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ ΑΙΩΝΑ»	28
* ΣΧΟΛΙΑ (Τομέως Τύπου τής Χ.Ε.Ε)	30
* ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ	34
* ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙΣ (Ποίημα Ε.Α. Νιστέρη)	37
* ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (Τομέως Ένημερώσεως τής Χ.Ε.Ε.)	38

ΕΤΟΣ 64οv

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2001

ΑΡΙΘ. 617

ΔΡΧ. 250

**Πρὸς τοὺς κ. κ. συνδρομητὰς
τῶν «Ἀκτίνων»**

Μὲ τὴν ἔναρξιν τοῦ νέου ἔτους ὑπενθυμίζομε στοὺς φίλους συνεργάτας - συνδρομητὰς μας, τὴν ἀνάγκη νὰ ἀνανεώσουν ἐγκαίρως τὴ συνδρομὴ τους γιὰ τὸ ἔτος 2001.

Παρακαλοῦμε διὰ τὴν ἐγκαιρὸν καταβολὴν τῆς συνδρομῆς ὥστε νὰ συνεχίζεται τακτικὰ καὶ ἀπρόσκοπτα ἡ κυκλοφορία τῶν «Ἀκτίνων».



ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΟΥΣ 2001

Ἑσωτερικοῦ: Δρχ. 2500 - Κύπρου: £ 8 - Ἐξωτερικοῦ γενικῶς: \$ 20

Ἡ συνδρομὴ καταβάλλεται εἰς τὰ γραφεῖα μας, Ἀθηνῶν (Καρύτση 14), Θεσσαλονίκης (Ἀγ. Σοφίας 41). Ἢμπορεῖ ἐπίσης νὰ ἀποστέλλεται διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς εἰς τὸ Γραφεῖον μας τῶν Ἀθηνῶν (Καρύτση 14 - 105 61 Ἀθήνα).

Εἰδικῶς οἱ συνδρομηταὶ μας τῆς ἐπαρχίας ἡμποροῦν νὰ καταθέτουν τὴ συνδρομὴ τους, ἔναντι κανονικῆς ἀποδείξεως πληρωμῆς, στοὺς ἐθελοντὰς ἀντιπροσώπους ἢ συνεργάτας μας στὶς πόλεις ὅπου ὑπάρχουν.

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Έτος 64ον

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2001

Άριθ. 617

ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΕΡΒΑΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΕΩΣ

Τό νέον έτος πού διανύομε, ό νέος αιώνας πού διαδέχεται τόν προηγούμενον είναι μεταξύ τών άλλων και κληρονόμοι σημαντικών και πιεστικών προβλημάτων για τήν ανθρωπότητα, αλλά και τήν πατρίδα μας ειδικώτερα. Μέ τήν φυσική ανθρώπινη έπιθυμία άνιχνεύσεως του μέλλοντος στό κατώφλι του νέου αιώνα διατυπώνονται ποικίλες προβλέψεις, οι οποίες χαρακτηρίζονται άλλοτε μέν από πνεύμα αισιοδοξίας και άλλοτε πάλι από απαισιόδοξο διάθεση.

Ή παρατηρούμενη τόν άπελθόντα αιώνα δυναμική τών έπιστημών και ή συνεπαγόμενη αυτής πρόοδος της τεχνολογίας παράγουν ένα κλίμα ευφορίας, ιδίως στους λαούς των άνεπτυγμένων χωρών για μία άειφόρο ανάπτυξη και ευημερία τών πολιτών τους.

Άντίθετα οι παρενέργειες οι όποιες γεννώνται από τήν έν πολλοίς άλόγιστη τεχνολογική δραστηριότητα, ή πληθυσμιακή έκρηξη, οι καινοφανείς άσθένειες και άλλα πολλά παράγουν αντίθετα ένα άισθημα άπαισιόδοξης προοπτικής, τό όποιο οδηγεί πολλούς να κάνουν λόγο για τήν κρισιμότητα τών καιρών.

Όμως αυτή ή κάπως άόριστη άντίληψη για τους κρίσιμους καιρούς πού διερχόμεθα και αυτούς πού ακολουθούν είναι χρήσιμο να διασαφηνισθεί προκειμένου να άναζητηθούν και να προσδιορισθούν τά αίτια της γενέσεώς της.

Είναι διάχυτη λοιπόν ή έντύπωση ότι ή ανθρωπότητα διερχεται περίοδον κρίσεως. Ή ύπαρξη της κρίσεως αυτής δέν χρήζει έπιστημονικής πιστοποίησης. Ή πιστοποίηση ύπάρχει στόν κοινωνικόν περίγυρο. Όταν ή πλειοψηφία τών ανθρώπων τήν αισθάνεται —άδιάφορο συνειδητά ή όχι— όταν οι άνθρωποι του καιρού μας τήν βλέπουν —άδιάφορο στην έπιφάνεια ή κατά βάθος— τί άλλο χρειάζεται για τήν επικύρωση της ύπάρξεώς της; Ή ζωή επιβάλλεται και έκδηλοῦται άφ' έαυτής. Πώς βλέπομε έκδηλουμένη σήμερα τήν ζωή; Τήν βλέπομε να έκδηλώνεται μέ τήν έλλειψη σταθερών προσανατολισμών. Ή έλλειψη αυτή δέν σημαίνει τίποτε άλλο παρά τήν ύπαρξη κρίσεως.

Άφ' ότου έπεκράτησε —όπως συνήθιζε να λέει ό άείμνηστος καθηγητής Άλέξανδρος Τσιριντάνης— τό πνεύμα του Πρωταγόρα, σύμφωνα μέ τό όποιο «πάντων χρημάτων μέτρον άνθρωπος»,

τότε άπώλεσαν άπό τήν ζωή τους οί άνθρωποι τούς «σταθερούς προσανατολισμούς» των, οί όποιοι έβασίζοντο στην θρησκευτική τους πίστη πού έξασφάλιζε τήν άρμονία στόν άνθρωπο μέ τόν έαυτό του, μέ συνέπεια τήν γένεση τής ύφισταμένης κρίσεως.

Ό έπαναπροσανατολισμός τοῦ άνθρώπου τοῦ 21ου αιώνα στίς σταθερές καί αιώνιες άξίες τής χριστιανικής πίστεως άποτελοῦν βασική προϋπόθεση

γιά τήν υπέρβαση τής παρατηρουμένης αὐτῆς κρίσεως.

Ένας πνευματικός συναγερμός προκειμένου νά ξαναβρεῖ ό σύγχρονος άνθρωπος τόν έαυτό του μέ τήν έπανασύνδεσή του με τήν 'Αλήθεια τήν χριστιανική άπαιτεῖται, πράγμα πού άποτελεῖ τήν εὐχή τῶν «'Ακτίνων» γιά τό νέον έτος πρὸς τό άναγνωστικόν των κοινό καί συνάμα προσκλητήριο άγώνων.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΤΟ ΛΑΜΠΕΡΟ Τ' ΑΣΤΕΡΙ

Τί φταίει κι' ό οὐρανός ό λαμπερός
πού σκόρπαγε όξυγόνο στόν πλανήτη
έγινε ξαφνικά φαρμακερός
κι' εγέμισε καυσάερια τό σπίτι;

Τί φταίει κι' οί άγελάδες οί καλές
π' άμέριμνες βοσκοῦσαν στή λιακάδα
γίνηκαν ξαφνικά τρελές
καί φόβο προκαλοῦνε στην 'Ελλάδα;

Τά άρα φταίει πού ή άγάπη ή άγνή
πού φούσκωνε τά νεανικά τά στήθη
έγινε τώρα κόκκινο πανί
στοῦ έιτζ τήν πληγή τήν κακοήθη;

Τί φταίει πού ή έλπίδα κι' ή χαρά
πού φώλιαζαν μέσ' τής καρδιάς τά
φύλλα
τώρα ζητοῦνε τῶν ναρκωτικῶν τή
συμφορά
γιά νά ξεορκίσουν άπ' τίς ψυχές
μας τή μαυρίλα;

Τί άλλο φταίει παρά τής ψυχῆς
μας τό κενό
πού δύσκολα μέ ξυλοκέρατα γεμίζει
πού στά όρια τής τρέλας μᾶς
γυρίζει
στόν κόσμο τόν ύποσυνείδητο τό
σκοτεινό.

Έκει πού βασιλεύει ή παγωνιά
κι' ύπάρχει κάτι άπ' τήν όσμή τοῦ
'Αδη.

Έκει πού δέν φυτρώνει χλοερό
λιβάδι
καί άεράκι δέ φουσκώνει τά πανιά.

Σ' αὐτόν τόν κόσμο τής ψυχῆς μας
τό θολό
σέ λίγο θά σκορπίσει τό φῶς του
τ' άπαλό
τῆς Γέννησης τό λαμπερό τ' άστέρι.
Προμήνυμα πῶς ό Χριστός
δέν ξερούμε πότε καί πῶς
τῆς νύχτας τό ξημέρωμα θά φέρει.

ΔΗΜ. ΛΙΑΡΟΜΜΑΤΗΣ



ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΘΗΣΑΥΡΩΝ (Αρχαία μνημεία - Γλώσσα - Δίκαιο)

Είναι γεγονός ότι η χώρα μας σήμερα από άποψη μέν έδαφικής έκτασης είναι περιορισμένη, σε σχέση με τό άπώτερο παρελθόν, από άποψη δέ οικονομικής εύρωστίας, σε σύγκριση με τίς οικονομικά άνεπτυγμένες χώρες τής Εύρώπης, άνήκει στον «πιωχό Νότο».

Τά αίτια, βέβαια, αύτης τής έδαφικής συρρίκνωσης και τής οικονομικής ύστέρησης είναι γνωστά και άνάγονται σε ιστορικούς και πολιτικούς λόγους, με τούς όποιους έχουν ασχοληθή κατά καιρούς πολλοί ιστορικοί και πολιτικοί και δέν είναι τού παρόντος νά άναφερθούν και νά σχολιασθούν εδώ.

Ένω όμως από τίς δύο αυτές άποψεις, τής έδαφικής έκτασης και τών δεδομένων τής οικονομίας της, ή σύγχρονη Ελλάδα καταφανώς ύστερεί, συγκρινόμενη κυρίως με τίς χώρες τού Εύρωπαϊκού Βορρά, ύπάρχει ένας **καθαρά Έλληνικός θησαυρός**, πού ή άξιολόγηση και κυρίως ή άξιοποίησή του θά μπορούσε νά υπερκεράσει τήν έδαφικά και οικονομικά μειονεκτική μας θέση και νά άναδείξει τήν χώρα μας σε **Ήγέτιδα Δύναμη** στον σύγχρονο Κόσμο.

Άλλά, για νά συμβή αυτό, πρέπει νά συνειδητοποιήσουμε, πρώτα έμεις οί Έλληνες, ότι κατέχουμε ένα μοναδικό πλεονέκτημα πού θά ζήλευαν ή μάλλον πού «ζηλεύουν», με τήν κακή έννοια τού όρου, άκριβέστερα θά λέγαμε φθονούν οί σημερινές «πολιτισμένες» χώρες τής Εύρωπαϊκής Ένωσης και όχι μόνον αυτές. Καί αυτός ό θησαυρός άφορά τήν έθνική μας κληρονομιά, με

τήν όποία μās έχει «χρεώσει» τό ιστορικό μας παρελθόν και ή όποία περιλαμβάνει κυρίως:

Τά Αρχαιολογικά μας Μνημεία.

Τήν Έλληνική Γλώσσα.

Τό Έλληνικό Δίκαιο.

Α. ΤΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ

1. Με τήν μελέτη τών Μνημείων γενικά και κυρίως με τήν γνώση τού πολιτισμού, τόν όποιο άντιπροσωπεύουν, ασχολείται ή Έπιστήμη τής Αρχαιολογίας. Έδώ, στήν Ελλάδα, αύτήν τήν Έπιστήμη καλλιεγοϋν τό Τμήμα Αρχαιολογίας τών Φιλοσοφικών Σχολών τών Πανεπιστημίων μας, ή Αρχαιολογική Έταιρεία και τό Υπουργείο Πολιτισμού, με άποστολή τήν άνεύρεση, συντήρηση, φύλαξη και προβολή τών Αρχαιολογικών μας Θησαυρών.

Ή μοναδικότητα τών Μνημείων τής Έλληνικής Αρχαιότητας δέν άφορά μόνον τήν άναμφισβήτητη **καλλιτεχνική τους άξία**, για τήν όποία ή άναγνώριση ήταν και είναι διεθνής, αλλά και τό **πλήθος** τών μέχρι τούδε άνακαλυφθέντων καθώς και εκείνων πού βρίσκονται ακόμα θαμμένα στήν ξηρά και στήν θάλασσα τής σημερινής Έλληνικής Πατρίδας... Είναι χαρακτηριστική για τήν **ποιικιλία** τών αρχαιολογικών μας θησαυρών ή διάταξη τού άρθρου 3 τού Νόμου ΒΧΜΣΤ τού 1899, πού έχει κωδικοποιηθή στον Νόμο «Περί Αρχαιοτήτων» 5351 τού

1932, σύμφωνα με την όποια λογίζονται ως «'Αρχαϊα», δηλ. 'Αρχαιολογικά Μνημεία:

«Πάντα τὰ ἔργα τῆς 'Αρχιτεκτονικῆς, Γλυπτικῆς, Γραφικῆς καὶ οἰασθῆποτε καθόλου Τέχνης, ὅσον παντοῖα οἰκοδομήματα καὶ ἀρχιτεκτονικά μνημεία, λίθοι μετὰ γλυφῆς τινος ἐκ τῶν μνημείων τούτων προερχόμενοι, βάρθρα, ὑδραγωγεία, ὁδοί, τείχη, τάφοι, λαξεύματα, ἀγάλματα, ἀνάγλυφα, εἰδώλια, ἐπιγραφαί, ζωγραφίαι, ψηφιδωτά, ἀγγεία, ὄπλα, νομίσματα καὶ τὰ ἀντικείμενα τὰ προερχόμενα ἐκ τῆς ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς, τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ μεσαιωνικοῦ 'Ελληνισμοῦ».

Ὁ ἴδιος νόμος προβλέπει ὅτι ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἀρχαιολογικοὶ θησαυροὶ ἀνήκουν κατὰ κυριότητα στοῦ Κράτος, με εἰδικές δέ διατάξεις του ρυθμίζονται βασικά θέματα, ὅπως οἱ ὑποχρεώσεις ἰδιωτῶν κατόχων ἀρχαιολογικῆς ἀξίας ἀντικειμένων (ἄρθρα 5-10), οἱ προϋποθέσεις κατάρτισης ἰδιωτικῶν συλλογῶν (ἄρθρα 23-34), ἡ διαδικασία τῶν ἀνασκαφῶν (ἄρθρα 35-48) τὰ μέτρα προστασίας ἀπὸ καταστροφές καὶ φθορές (ἄρθρα 49-52).

2. Καὶ αὐτὰ μὲν ἰσχύουν ἀπὸ τὴν ἀποψη τοῦ νομοθετικοῦ καθεστώτος, πού ἔχει θεσπίσει ἡ Πολιτεία γιὰ νὰ καλύψει εἴτε τὴν ἀνεύρεση «κεκρυμμένων» ἀρχαιολογικῶν θησαυρῶν, εἴτε τὴν συντήρηση καὶ φύλαξη τῶν ἤδη ἐκτιθεμένων σὲ Μουσεῖα ἢ εὐρισκομένων σὲ γνωστούς ἀρχαιολογικοὺς χώρους.

Διερωτᾶται ὁμως καθένας πού ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν ἀξιοποίηση αὐτῶν τῶν θησαυρῶν,

α) ἐάν τὸ 'Ελληνικὸ Κράτος ἔχει ἐξασφαλίσει τὴν φύλαξη καὶ προβολὴ τους, καὶ

β) ἐάν ὁ 'Ελληνικὸς Λαὸς καὶ κυρίως οἱ νέοι μας ἔχουν ἐπαρκῆ γνώση γιὰ τὴν ὑπαρξὴ καὶ τὴν ἀξία τους.

'Ασφαλῶς δὲν «κομίζω γλαῦκα εἰς 'Αθήνας» διατυπώνοντας τὴν θλιβερὴ διαπίστωση ὅτι καὶ στὰ δύο αὐτὰ θέματα ὑστεροῦμε σημαντικά. Συγκεκριμένα:

α) Ὁ Νόμος μπορεῖ νὰ προβλέπει π.χ. τὴν διαδικασία τῶν 'Ανασκαφῶν ἢ τὴν ὀργάνωση τῶν Μουσείων, τὸ Κράτος ὁμως εἶναι σέ ὄλους μας γνωστό ὅτι εἶναι φειδωλό στὴν ἐξασφάλιση ἐπαρκῶν κονδυλίων γιὰ τὴν 'Ανασκαφὴ ἢ τὴν ἐπένδρωση τῶν Μουσείων καὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν χώρων μὲ ἐπαρκεῖς καὶ ἐκπαιδευμένους φύλακες. Γι' αὐτὸ καὶ τοὺς μὲν «κεκρυμμένους» στοῦ ὑπέδαφος ἢ στοῦν βυθὸ τῆς θάλασσας ἀρχαιολογικοὺς θησαυροὺς τοὺς «ἀνακαλύπτουν» εἴτε ἰδιώτες ἐπιστήμονες, λάτρεις τοῦ ἱστορικοῦ μας παρελθόντος, εἴτε... ξένοι «ἐπαγγελματίες» ἀρχαιοκάπηλοι, ἄριστα ἐνημερωμένοι ἀπὸ εἰδικευμένους «ἐρευνητές»!

'Αναφορικά δὲ μὲ τὴν φύλαξη τῶν Μουσείων μας, ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρουμε, ὡς θλιβερά παραδείγματα, τὴν δολοφονία τοῦ μοναδικοῦ ὑπερήλικα φύλακα γνωστοῦ 'Αρχαιολογικοῦ χώρου τῆς 'Αττικῆς πού συνέβη πρόσφατα, ἢ τὴν συχνὴ ἀπεργίε τῶν φυλακτικῶν προσωπικῶν ἀκόμη καὶ τῆς ...'Ακροπόλεως, λόγω ὀφειλῆς ὑπερωριῶν καὶ νομίμων μισθολογικῶν αὐξήσεων ἐκ μέρους τοῦ Δημοσίου πρὸς τοὺς οὕτως ἢ ἄλλως ὀλιγάριθμους φύλακες. Ἡ ἀφαίρεση ἐξάλλου ἀνυπολόγιστης ἀξίας ἀρχαιολογικῶν θησαυρῶν ἀπὸ ἡμεδαπὸς πρὸς πώληση στοῦ ἐξωτερικοῦ, ὅπως ἡ κλοπὴ κατὰ μυστηριώδη τρόπο σημαντικοῦ μέρους συλλογῆς ἀρχαίων ἀντικειμένων ἀπὸ τὸ οὐσιαστικὰ ἀφύλακτο Μουσεῖο Κορίνθου, ἀποτελεῖ κραυγαλέο παράδειγμα κρατικῆς ἀβελτηρίας καὶ συγχρόνως ἀποδεικνύει τὴν ἀνεπάρκεια τοῦ Κράτους γιὰ τὴν ἀσφαλῆ φύλαξη τῶν ἀρχαιολογικῶν θησαυρῶν.

Δραστικά προληπτικά μέτρα θά ἀνακούφιζαν τόν σκληρό ἀγώνα τῶν ἀστυνομικῶν μας ὀργάνων γιά νά μή καταστή «ἀδύναμο δίκαιο» ὁ αὐστηρός κολασμός μέ ποινή κάθειρξης μέχρι 10 ἐτῶν, πού προβλέπει ὁ Ποινικός μας Κώδικας (ἄρθρο 374 περ. β) ἀναφορικά μέ τήν κλοπή «πραγμάτων ἐπιστημονικῆς ἢ καλλιτεχνικῆς ἢ ιστορικῆς σημασίας, εὐρισκομένων ἐν συλλογῇ ἐκτεθειμένη εἰς κοινήν θέαν, ἢ ἐν δημοσίῳ οἰκῆματι ἢ ἐν ἄλλῳ δημοσίῳ τόπῳ».

Ἄλλά καί ἡ **ρύπανση** Μνημείων καί τοῦ περιβάλλοντος χώρου εἶτε μέ βέβηλες «ἐπιχαράξεις» ὀνομάτων ἢ γελοῖες φράσεις ἀπό ἀνόητους Ἕλληνες (δυστυχῶς μόνο Ἕλληνες!) πού δέν ἔχουν σεβαστῆ οὔτε ...τόν Παρθενῶνα, δείχνει ἔλλειψη ἐπαρκoῦς φύλαξης, ἀλλά κυρίως ἔλλειψη σεβασμοῦ ἡμῶν τῶν ἰδίων ἀπέναντι αὐτῶν τῶν θησαυρῶν.

β) Ἡ **ἐνημέρωση** καί γενικώτερα ἡ γνώση τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων καί μάλιστα τῶν νέων μας σέ ὅ,τι ἔχει σχέση μέ τοὺς ἀμύθητους ἀξίους ἀρχαιολογικούς μας θησαυρούς εἶναι ἐντυπωσιακά ἀνεπαρκῆς, ἀφοῦ οὔτε στά σχολικά βιβλία δέν περιέχονται ἐπαρκῶς διαφωτιστικῆς ιστορικῆς ἀναφορῆς γιά ὅλα ἢ τουλάχιστον γιά τά σημαντικώτερα Μνημεῖα, οἱ δέ ἐπισκέψεις μαθητῶν στοὺς Ἀρχαιολογικούς χώρους γίνονται χωρὶς ἐπαρκῆ προετοιμασία.

Εἶναι ἀλήθεια, ὅτι στά τελευταῖα χρόνια ἡ κατάσταση εἶναι βελτιωμένη, ἰδίως μετά τήν νομοθετικὴ ρύθμιση τῆς ἄνευ εἰσιτηρίου ἐπισκέψως τῶν μαθητῶν ἀπὸ Μουσεῖα. Δυστυχῶς ὁμως καί πάλι οἱ ἐπισκέψεις αὐτές σέ πολλές περιπτώσεις γίνονται χωρὶς συνοδεία τῶν μαθητῶν ἀπὸ ἀρμόδιους καθηγητές, ὅποτε ἡ ἐπίσκεψη δέν ἔχει τήν σοβαρότητα καί ἀποτελεσματικότητα πού ἀρμόζει γιά τήν ἐνημέρωση τῶν παιδιῶν μας, πού δέν ὠφελoῦνται

ἀπὸ αὐτές τίς «ἐπαφές» τοὺς μέ τόν ἀρχαῖο Ἑλληνικό Πολιτισμό.

Ἄλλά καί πολλοὶ ἀπὸ ἐμᾶς, μπορεῖ μὲν νά πραγματοποιήσαμε μία ἐπίσκεψη στήν Βεργίνα, γιά νά θαυμάσουμε τόν τάφο τοῦ Φιλίππου, πού μᾶς χάρισε ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη ὑπὸ τὴν καθοδήγηση τοῦ ἀείμνηστου Καθηγητῆ Μανῶλη Ἀνδρόνικου, παρασυρμένοι ἀπὸ τόν διεθνή θόρυβο πού προκάλεσε ἡ ἀνακάλυψή του, δέν ἀποκλείεται ὁμως νά μή ἔχουμε ἐπίσκεφθῆ τὴν ...Ἀκρόπολη ἐνῶ ἴσως διαμένουμε στήν Ἀθήνα!

Εἶναι ἀνάγκη, λοιπόν, καί τό Κράτος νά ἐνδιαφερθῆ πραγματικά γιά τὴν ἀνεύρεση, συντήρηση καί φύλαξη τῶν «Ἀρχαίων» μας διαθέτοντας μέ ἀπλοχεριά τὰ ἀπαραίτητα οἰκονομικά μέσα, ὅπως κάνουν ὅλα τὰ Εὐρωπαϊκά Κράτη, τὰ ὅποια γιά τὴν διαφύλαξη τῆς ιστορικῆς τους μνήμης, ὀργανώνουν Μουσεῖα σέ ἐντυπωσιακά ἄρτια κτίρια καί μέ πολλοὺς καί ἄριστα ἐκπαιδευμένους φύλακες καί διερμηνεῖς καί προβάλλουν μέ περισσὴ φροντίδα τόν Πολιτισμὸ τους, πού ἀσφαλῶς δέν συγκρίνεται μέ τόν δικὸ μας Ἀρχαῖο Ἑλληνικό καί Βυζαντινὸ Πολιτισμὸ.

Ἄλλά καί ἐμεῖς, ὅλοι οἱ Ἕλληνες, κάθε μορφωτικοῦ ἐπιπέδου καί κάθε ἡλικίας, θά πρέπει νά συνειδητοποιήσουμε ὅτι εἴμαστε **κληρονόμοι ἐνός θησαυροῦ**, πού ὁ προορισμὸς του δέν εἶναι νά φυλάσσεται στό θησαυροφυλάκειο τῆς μνήμης μας καί νά θεωρεῖται ἀπλῶς **κειμήλιο** δηλ. ἓνα πολύτιμο πρᾶγμα «τιθέμενον κατὰ μέρος πρὸς μνήμην τοῦ δωρησαμένου» (ὅπως ἐννοιολογικά ὀρίζεται στά Λεξικά). Ἄλλά ἀποτελεῖ **Ἐθνικό Κεφάλαιο**, πού μᾶς κληροδότησαν οἱ πρόγονοί μας γιά νά τό ἀξιοποιήσουμε.

3. Γιά νά ἀξιολογήσουμε ὁμως καί κυρίως γιά νά ἀξιοποιήσουμε αὐτό τό Ἐθνικό μας Κεφάλαιο, θά πρέπει νά ξεπεράσουμε ἓνα δίλημμα: Ὅπως πολ-

λοί υποστηρίζουν καλό είναι βέβαια, νά συντηρούμε καί νά φυλάσσουμε «ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ» τούς ὑπάρχοντες ἀρχαιολογικούς μας θησαυρούς καί νά ἀναζητοῦμε μέ ὀργάνωση καί σύστημα τούς μέχρι τοῦδε «κρυμμένους», ὄχι ὅμως καί νά φθάνουμε στήν ἀκρότητα τῆς ἀρχαιοπληξίας ἢ ἀκριβέστερα τῆς προγονοπληξίας, ἢ δηλ. τῆς «ἐπάρσεως ἐπὶ προγονικῆ δόξῃ».

Τό δίλημμα ὅμως αὐτό εἶναι οὐσιαστικά ψευδοδίλημμα καί θυμίζει τήν παραπλανητικῆ σύγχυση πού δημιουργοῦν σκόπιμα ὅσοι συγχέουν τίς ἐννοίες «ἐθνικισμός» καί «πατριωτισμός», ἐκ τῶν ὁποίων ἡ πρώτη εἶναι ἀπορριπτέα, ἐφ' ὅσον ὑποκρύπτει ἐθνικό φανατισμό καί ἐχθρότητα πρὸς κάθε ἄλλοεθνή, ἐνῶ ἡ δευτέρη ἐκφράζει τήν ἀγνή ἀγάπη πρὸς τήν Πατρίδα, πρὸς ὅ,τι οἱ ἀρχαῖοι μας πρόγονοι χαρακτήρισαν ὡς «σεμνότερον καί ἀγιώτερον καί ἐν μείζονι μοῖρα παρά θεοῖς καί παρ' ἀνθρώποις». Ἀντίστοιχη σύγχυση δημιουργεῖται ὅταν συγχέουμε τήν προγονοπληξία μέ τήν ἀξιοποίηση τοῦ ἀνεκτίμητου Ἀρχαιολογικοῦ μας Θησαυροῦ, πού ἀποβλέπει στήν τόνωση τῆς αὐτοσυνειδησίας μας καί στήν προβολή αὐτοῦ τοῦ θησαυροῦ στόν σύγχρονο Κόσμο, πού δυστυχῶς τείνει νά ἀπομακρυνθῆ ἀπό τίς Ἀξίες, τίς ὁποῖες ἀντιπροσωπεύει αὐτός ὁ θησαυρός.

4. Ἐπιβεβαίωση αὐτῆς τῆς ἀλήθειας ἀποτελοῦν ὠρισμένες θετικές προσπάθειες πρὸς τήν κατεύθυνση τῆς ἀξιοποίησης ἀρχαιολογικῶν μας θησαυρῶν, οἱ ὁποῖες θά πρέπει νά ἐνθαρρύνουν καί νά ὠθήσουν σέ νέες στό μέλλον σχετικές πρωτοβουλίες.

Πρόκειται: α) γιά τήν ὀργάνωση ἀπό τό Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ, μέ σημαντικῆ χρηρηγία ἐπωνύμου συμπατριώτη μας, τῆς Ἐκθεσης στήν Νέα Ὑόρκη Βυζαντινῶν Εἰκόνων καί Ἔργων Τέχνης, τήν ὁποία ἀπεθαύμασαν πολλές

χιλιάδες ἐπισκεπτῶν, μέ κολακευτικά σχόλια ἀπό τά Ἀμερικανικά Μέσα Ἐνημέρωσης.

β) Γιά τήν μέ ἐξ ἴσου μεγάλη ἐπιτυχία μεταφορᾶ καί Ἐκθεση Βυζαντινῶν Εἰκόνων καί χειρογράφων, πού ὀργανώθηκε στήν Θεσσαλονίκη μέ ἀφορμή τό Ἰωβηλαῖο τῆς πόλεως τοῦ Ἁγίου Δημητρίου πού συμπλήρωνε 25 αἰώνων ζωῆ. Οἱ ἀμέτρητες χιλιάδες κυρίως Ἑλλήνων ἐπισκεπτῶν ἀπό ὅλα τά διαμερίσματα τῆς χώρας ἀλλά καί ξένων, πού ἐπισκέφθηκαν αὐτήν τήν Ἐκθεση, ἦσαν γιά μᾶς μία τόνωση τῆς ἐθνικῆς μας αὐτοσυνειδησίας ἀλλά καί μία πολύτιμη εὐκαιρία προβολῆς τοῦ ἐθνικοῦ μας πλοῦτου σέ κάθε πολιτισμένο ἐπισκέπτη.

γ) Πρέπει ἐπίσης νά ἀναφέρουμε τήν πρόσφατη Ἐκθεση στήν Ἐθνική μας Πινακοθήκη τῶν θαυμάσιων ἔργων τοῦ Δομήνικου Θεοτοκόπουλου, πού εἶναι παγκόσμια γνωστός ὡς «ὁ Ἕλληνας» (El Greco). Ἡ Ἐκθεση συγκέντρωσε 500.000 ἐπισκέπτες, κατά συντριπτικῆ πλειοψηφία Ἕλληνες καί μάλιστα νέους, γιά νά ἀποδειχθῆ καί πάλι πόση ἀνάγκη ἔχουμε ὅλοι μας νά ζωντανέψει μέσα μας ἡ Αἰώνια Ἑλλάδα, ὄχι βέβαια μέ τῆς σωβινιστικῆ ἐννοια τοῦ ὄρου, ἀλλά ὡς θησαυροφυλάκειο διαχρονικῶν Ἀξιῶν, τίς ὁποῖες μᾶς κληροδότησαν Ἐκεῖνοι πού τήν δόξασαν μέ τό Ἔργο τους.

5. Ἡ Ἐκθεση τῶν ἔργων τοῦ El Greco, πού νόμιμα βρίσκονται τά περισσότερα στό Ἐξωτερικό, ἐπαναφέρει στό προσκήνιο τό θέμα τῶν Ἀρχαιολογικῶν θησαυρῶν μας πού παράνομα «κοσμοῦν» τά Μουσεῖα ξένων χωρῶν, ὅπως ἡ Ἀφροδίτη τῆς Μήλου στό Μουσεῖο τοῦ Λούβρου καί τά Γλυπτά τοῦ Παρθενῶνα στό Μουσεῖο τοῦ Λονδίνου, πού σήμερα κατήντησαν νά ἀποτελοῦν «ντεκόρ» γιά νά δημιουργοῦν εὐχάριστη ἀτμόσφαιρα στούς εὐχομένους βρεττανούς, πού ψυχαγωγοῦνται

στήν αίθουσα όπου φυλάσσονται τά «Έλγίνεια μάρμαρα».

Στό σημείο αυτό για λόγους άντι-κειμενικότητας θά άναφερθοῦμε έπι-γραμματακά στήν ιστορία τής κλοπής τών «Έλγινείων μαρμάρων», για τήν όποία πρίν από 20 χρόνια είχα δημο-σιεύσει στό περιοδικό «Τουριστική Έλλάδα» ένα άρθρο μέ τίτλο «Άν δικαζόταν ό Έλγίνος», για τό όποιο τότε διαμαρτυρήθηκε ή Βρετανική Πρεσβεία χωρίς όμως συνέχεια.

Ό Άγγλος Κόμης Thomas Elgin, ό όποιος διετέλεσε Πρεσβευτής τής χώρας του στήν Κωνσταντινούπολη κατά τά έτη 1799-1802, είχε και τήν ειδικότη-τα του άρχαιοδίφη και υπό αυτήν του τήν ιδιότητα εξασφάλισε «φιρμάνι», μέ τό όποιο του έπετράπη νά διενεργήσει μέ συνεργάτες του άνασκαφές επί τής Άκροπόλεως και όχι μόνο, και νά «συλλέξει» μεγάλο άριθμό καλλιτεχνη-μάτων. Μεταξύ αυτών τά σημαντικώ-τερα ήσαν τμήμα του άνατολικού άε-τώματος του Παρθενώνα μέ τήν γέννηση τής Άθηνάς, ή μετόπη μέ τήν διαμάχη Ποσειδώνος και Άθηνάς για τήν κυριαρχία στήν Άττική, μία Κα-ρυάτις του Έρεχθείου και τμήματα τής ζωφόρου μέ τήν πομπή τών Πανα-θηναίων.

Η «άπαγωγή» αυτών τών άρχαιο-λογικών θησαυρών και ή μεταφορά τους στήν Μεγ. Βρετανία έγινε δυστυ-χώς και μέ σύμπραξη Έλλήνων, όπως ό Σπυρίδων Λογοθέτης, ύποπρόξενος τής Μεγ. Βρετανίας στήν Άθήνα, και Έμμαν. Καλούτσης, ύποπρόξενος τής ίδιας χώρας στά Κύθηρα, και ό ό-πλαρχηγός Δ. Γρηγοράκης από τήν Μάνη.

Προσπάθειες έπαναφοράς τών κλα-πέντων έγιναν μέ δριμύτατες έπιθέσεις κατά τών Άγγλων από έπιφανείς άν-δρες τής έποχής, όπως ό Shateaubriand και ό λόρδος Βύρων, χωρίς

όμως αποτέλεσμα. Τελευταία άνακινή-θηκε τό ζήτημα από τήν Ύπουργό Πολιτισμού Μελίνα Μερκούρη, και ή προσπάθεια συνεχίστηκε έκτοτε χωρίς όμως αποτέλεσμα μέχρι σήμερα, ενώ έχει δημιουργηθή ένα έλπιδοφόρο εϋ-νοϊκό κλίμα διεθνώς.

Β. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Για τήν έλληνική γλώσσα, αυτόν τόν επίσης άνεκτίμητο έθνικό μας θησαυρό, πού πρέπει νά αξιολογήσουμε σωστά και κυρίως νά αξιοποιήσουμε, θά παραπέμψουμε, λόγω άρμοδιότητας, σέ διακεκριμένους φιλόλογους μας.

1. Όπως ύπογραμμίζει επανειλημ-μένως ό καθηγητής Γεώργιος Μποζώ-νης, «ή γλώσσα έκφράζει τήν ιστορία και τόν Πολιτισμό ενός Λαού». Και ή Έλληνική Γλώσσα, έκφράζει τόν Πολιτισμό μας, από τήν Άρχαιότητα και τό Βυζάντιο μέχρι τήν σύγχρονη έποχή. Στό βιβλίο του «Άγωνιστικός Άνθρωπισμός», Άθήνα 2000, σελ. 96, άναφερόμενος στήν άρχαία Έλληνική γλώσσα προσδιορίζει τήν άνεκτίμηση αξία της: «Η άρχαία Έλληνική γλώσ-σα έχει ένδυθη τό μεγαλείο τών έλλη-νικών αξιών, του χριστιανικού πολιτι-σμού και άποτελεί τήν μήτρα τής νέας ελληνικής».

Δέν είναι λοιπόν «σωβινισμός» άν στήν Γλώσσα μας προσδώσουμε τόν χαρακτηρισμό **Έθνική Γλώσσα**, αφού άποτελεί πραγματικά ένα θησαυρό πού άνήκει στό Έλληνικό Έθνος, συνδέε-ται μέ τό έθνικό μας παρελθόν, χωρίς ποτέ νά άποκοπή από αυτό, και είναι κατανοητή από όλόκληρο τόν έλληνικό λαό, δηλαδή και από τούς λιγώτερο μορφωμένους, πού και αυτοί άποτε-λούν τμήμα του έθνους.

Αυτούς κυρίως τούς δύο όρους, πού όταν συντρέχουν χαρακτηρίζουν μία γλώσσα ως **έθνική**, είναι προφα-νές ότι τούς πληροί ή έλληνική γλώσ-σα, είτε ή «λογία» (άρχαία και καθα-

ρεύουσα) είτε ή «λαϊκή» (δημοτική). Σ' αυτήν μάλιστα την «λαϊκή» γλώσσα είναι άπειρος ο αριθμός τῶν λέξεων πού σώζονται από τό άπώτερο παρελθόν της.

2. 'Αλλά πρέπει νά αναφέρουμε καί ένα άλλο χαρακτηρισμό πού κάνει ξεχωριστή τήν 'Ελληνική Γλώσσα καί καθιστά πολύτιμο αυτόν τόν εθνικό μας θησαυρό: τήν «παγκοσμιότητά» της.

'Ο κατ' έξοχήν άρμόδιος επί του θέματος, καθηγητής Γ. Μπαμπινιώτης στό ΛΕΞΙΚΟ του ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ, πού πρόσφατα κυκλοφορήθηκε, στην εισαγωγή, μέ τίτλο «Η ιδιαιτερότητα της Ελληνικής γλώσσας», μεταξύ άλλων αναφέρει:

«'Ότι η Ελληνική Γλώσσα κατέχει ξεχωριστή θέση ανάμεσα στις 2.700 γλώσσες του κόσμου αποτελεί απλή εμπειρική διαπίστωση... Κατ' έξοχήν καλλιεργημένη γλώσσα είναι η Ελληνική, αφού σμιλεύτηκε επί 30 και πλέον αιώνες στην έκφραση λεπτών εννοιών της Φιλοσοφίας και της Επιστήμης, αδρών εννοιών του πολιτικού λόγου και των Πολιτειακών θεσμών, σύνθετων εννοιών του Ευαγγελικού λόγου και της Πατερικής Θεολογίας, καθώς και βαθιών στοχαστικών εννοιών του αρχαίου δράματος, της πεζογραφίας καί της ποίησης».

Και συνεχίζει ο κ. Μπαμπινιώτης: «Η παρατήρηση του Οδυσσέα Ελύτη (στην ομιλία του κατά την τελετή που του απονεμήθηκε το Βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας, τον Δεκέμβριο του 1979), ότι «στο μάκρος είκοσι πέντε αιώνων δεν υπήρξε ούτε ένας, επαναλαμβάνω ούτε ένας, που να μην γράφτηκε ποίηση στην ελληνική γλώσσα. Να τι είναι το μεγάλο βάρος παράδοσης που το όργανο αυτό σηκώνει», εξηγεί, από την πλευρά του δημιουργού, την προνομιακή θέση της Ελληνικής ανάμεσα στις γλώσσες του κόσμου.

»Δεν είναι, βέβαια, τυχαίο ότι η διεθνής επιστημονική γλώσσα σχημάτισε -και σχηματίζει και σήμερα- τους περισσότερους όρους σε διάφορες περιοχές της επιστήμης (ιατρική, φυσική, φιλολογία, φιλοσοφία, θεολογία, τεχνολογία κ.ά.) καταφεύγοντας σε ελληνικές ρίζες, λέξεις ή ουσιαστικά. Μέσα δε από τα μεγάλα κείμενα του ελληνικού στοχασμού, τα κείμενα του Πλάτωνος ή του Αριστοτέλους, του Ομήρου, του Ησιόδου ή του Πινδάρου, του Αισχύλου, του Σοφοκλέους ή του Ευριπίδη, του Θουκυδίδη, του Ξενοφώντος, του Δημοσθένους, του Πολύβιου ή του Πλουτάρχου, μέσα από τα κείμενα του ελληνικά εκφρασμένου Ευαγγελίου, των Πατέρων της Εκκλησίας, της βυζαντινής υμνογραφίας κλπ. οι λέξεις - έννοιες της Ελληνικής πέρασαν στον καθημερινό, ιδίως τον πιο απαιτητικό, λόγο των Ευρωπαίων και δι' αυτών στις περισσότερες άλλες γλώσσες». Προσθέτει δε και την ακόλουθη εκπληκτική γλωσσολογική πληροφορία, ότι «από τις 166.724 αγγλικές λέξεις που περιλαμβάνονται στο λεξικό του Webster, υπολογίζεται ότι 35.136 λέξεις είναι ελληνικές ή ελληνογενείς».

3. Καί, ενώ αυτή είναι ή ιστορική διαδρομή καί ή παγκόσμια διείδυση τής ελληνικής γλώσσας στόν σύγχρονο κόσμο, έμεις οί ...έξυπνοι Έλληνες, υίοθετώντας τίσ είσηγήσεις μερικών «έκσυγχρονιστών», τήν καταστρέφουμε:

● Είτε μέ «άπλουστεύσεις», όπως ήταν ή ουσιαστική κατάργηση τών τομικών στοιχείων (μονοτονικό σύστημα πού κατέληξε σέ άτονικό).

● Είτε μέ τήν άντικατάσταση σέ έπιγραφές ώραιων, άκόμα καί άκουστικά, λέξεων, όπως «'Αγορά, «'Εργαστήριο», μέ τίσ ξενόφερτες «Market», «Studio» κλπ.

● Είτε μέ τήν γελοία άνάμειξη αυτών τών ξένων λέξεων μέ ελληνικές,

όπως «Super - 'Αγορά», «'Υπέρ - Market», «'Επιπλο - Studio» κλπ.

● Είτε μέ τήν γελοιωδέστερη αναγραφή ἑλληνικῶν λέξεων μέ ξενόγλωσσο ἀλφάβητο, ὅπως οἱ λέξεις «Εἶδωλο» ὡς «Idol», «Διάδημα» ὡς «Diadem», Αἴνιγμα ὡς «Anigma» κλπ.

● Είτε μέ χρησιμοποίηση λέξεων τῆς «πιάτσας» ἀντί γνωστῶν καί καθιερωμένων λέξεων, ὅπως «Κάλεσμα» ἀντί «πρόσκληση», «Μάζωξη» ἀντί «Συγκέντρωση», «σύναξη» κλπ.

4. Πῶς ὅμως νά μή φθάσουμε σ' αὐτή τήν γλωσσική ἀναρχία καί οὐσιαστική ἀχρηστευση αὐτοῦ τοῦ ἀνεκτίμητου Ἐθνικοῦ Θησαυροῦ, ὅταν ἡ «προοδευτικότητα», κατ' οὐσίαν τό ἀνιστόρητο μερικῶν ταγῶν τῆς Ἐθνικῆς μας Παιδείας ἔφθασε στό σημεῖο νά καταργήσει τήν διδασκαλία τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν ἀπό τά Σχολεῖα; Ἡ πρόχειρη ἀλλά σαθρή δικαιολογία ἦταν ὅτι τάχα τά ἀρχαῖα κείμενα εἶναι δυσνόητα καί ὅτι τά παιδιά μας θά μπορούν νά γνωρίσουν καλύτερα τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς ἀπό ...μεταφράσεις. Καί λησμόνησαν ἢ μάλλον θεώρησαν περιττό νά μᾶς ἐξηγήσουν, γιατί ἔπρεπε οἱ νέοι μας νά στερηθοῦν τοῦ κάλλους τῶν πρωτοτύπων κειμένων, τό ὅποιο μέ μία μεθοδική καί σύγχρονη διδασκαλία θά μπορούσαν νά ἀπολαύσουν, καί συγχρόνως νά διαπιστώσουν τήν διαχρονικότητα τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας, ἀνακαλύπτοντας στά ἀρχαῖα κείμενα εἴτε αὐτούσιες λέξεις, πού χρησιμοποιοῦνται καί σήμερα, εἴτε τίς ρίζες πολλῶν ἀπό τίς λέξεις πού καταδικάσαμε σέ ἀχρησία, φτωχαίνοντας δραματικά μία μοναδική σέ πλοῦτο καί ὁμορφιά γλῶσσα.

Καί νά σκεφθῆ κανεῖς ὅτι στίς περισσότερες χώρες τῆς Εὐρώπης καί τῆς Ἀμερικῆς, ἀκόμη καί τῆς Ἀσίας διδάσκονται σήμερα τά Ἀρχαῖα Ἑλληνικά!

Ὅμως αὐτή ἡ ἀπεμπόληση τῆς ἑθνικῆς μας Γλώσσας ἔχει πολύ σοβαρές συνέπειες, γιατί συντελεῖ στήν ὑποβάθμιση τῆς Ἑλλάδος ἀπέναντι στίς ξένες χώρες, ἀφοῦ ἐμεῖς οἱ ἴδιοι διαδηλώνουμὲ τήν ἔλλειψη ἐκτίμησης πρὸς αὐτόν τό ἔθνικό μας θησαυρό, ὁ ὁποῖος καί μόνος του θά μᾶς καταξίωνε ὡς ἰσότιμους ἐταίρους κυρίως τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, πού ὄλες ἀνεξαιρέτως ἔχουν κυριολεκτικά «συλῆσει» τήν γλῶσσα μας.

Θά ἦταν κρῖμα νά πραγματώσουμε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι, οἰκειοθελῶς, τίς ὑποδείξεις τοῦ Ἀμερικανοεβραίου πρώην Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῶν ΗΠΑ Henry Kissinger, ὅπως τίς διατύπωσε στό ἀπόσπασμα ὁμιλίας του, πού δημοσιεύθηκε στόν «Οἰκονομικό Ταχυδρόμο» τῆς 14.8.97, ὅπου σαφῶς ἀναφέρεται ὅτι «Ὁ ἑλληνικός λαός εἶναι ἀτίθασος καί γι' αὐτό πρέπει νά τόν πλήξουμε βαθιά στίς πολιτιστικές του ρίζες. Τότε ἴσως συνεισθῆ. Ἐννοῶ δηλαδή νά πλήξουμε τή γλῶσσα, τή θρησκεία, τά πνευματικά καί ἱστορικά του ἀποθέματα, ὥστε νά ἐξουδετερώσουμε κάθε δυνατότητά του νά ἀναπτυχθῆ, νά διακριθῆ, νά ἐπικρατήσῃ, γιά νά μή μᾶς παρενοχλεῖ στά Βαλκάνια».

Σημειώνουμε ὅτι ὡς πρῶτος στόχος αὐτῆς τῆς καταστροφικῆς γιά τήν Ἑλλάδα πολιτικῆς ἀναφέρεται ἡ γλῶσσα. Καί αὐτό γιατί αὐτή μᾶς συνδέει μέ ὅ,τι πολυτιμότερο ἔχουμε, μέ τίς πανανθρώπινες ἀξίες πού θεμελίωσε καί καλλιέργησε ὁ ἑλληνοχριστιανικός πολιτισμός. Θά δικαιώσουμε λοιπόν αὐτήν τήν «μεγαλόπνοη (!)» πολιτική ἐμεῖς οἱ ἴδιοι, οἱ Ἕλληνες, μέ τήν ἐπίτευξη αὐτοῦ τοῦ πρώτου στόχου τῆς;

(Συνεχίζεται)

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Λ. ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ
Ἐπίτ. Δικηγόρος
Δρ Ποινικῶν Ἐπιστημῶν
τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου



ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΙΔΕΟΛΟΓΙΩΝ

Πολλοί ιδεολόγοι, κατά καιρούς προσπάθησαν να μᾶς πείσουν ότι βρισκόμαστε σέ μιά γρήγορη μετεξέλιξη πού θά μᾶς καταστήσει «παγκόσμιους πολίτες», ἀφοῦ ἡ «νέα τάξη» εἶναι καθ' ὁδόν, συνοδεύοντας τήν Παγκοσμιοποίηση. Ἀκόμη, ὅτι φθάνουμε στό τέλος τῆς ἱστορίας καί τῶν ιδεολογιῶν. Σ' αὐτά τά συμπεράσματα ὀδήγησε κυρίως ἡ πτώση τοῦ «ὑπαρκτοῦ», σοσιαλισμοῦ γιά τήν ἐγκαθίδρυση τοῦ ὁποίου ποτέ ἄλλοτε δέν εἶχε γίνει τέτοια προσπάθεια σέ τόσους πολλούς ἀνθρώπους, σέ τόσο μακρό χρόνο καί μέ τόσο μεγάλες θυσίες. Ἦταν τό μεγαλύτερο κοινωνικό πείραμα τοῦ αἰῶνα πού πέρασε! Ἐπέλεξαν αὐτό οἱ ὀραματιστές του καί προσπέρασαν τόν Χριστιανισμό, γιάτί δέν πίστεψαν στήν λυτρωτική του δύναμη καί γιάτί αὐτός ζητοῦσε προσωπικές θυσίες καί ἦταν μιά μακροχρόνια βιοτή πού δέν θά τήν ἄντεχαν.

Ἐκμεταλλεύθηκαν ἔτσι τό αἰώνιο πανανθρώπινο ὄραμα γιά μιά δικαιότερη ὀργάνωση τῆς κοινωνίας καί αὐτήν προσπάθησαν, σέ σαθρά ὅμως θεμέλια, νά οἰκοδομήσουν. Καί ὅταν ἀπέτυχαν τόσο παταγωδῶς στήν Ἀνατολική Εὐρώπη καί ὅπου ἄλλοῦ ἀνά τήν ὑψηλότητα, ἄρχισαν νά μιλάνε γιά τό τέλος τῆς ἱστορίας καί τῶν ιδεολογιῶν. Ἀλλ' οὔτε ἡ ἱστορία πέθανε καί οὔτε — ἐφ' ὅσον ὑπάρχουν σκεπτόμενοι ἄνθρωποι — οἱ ιδεολογίες θά πεθάνουν. Γιατί, οἱ ιδεολογίες προκύπτουν καί διαμορφώνονται ἀπό τίς κοινωνικές ἀνάγκες. Ἀπλούστατα ἦλθε τό τέλος ἐκείνων τῶν ιδεολογιῶν πού εἶχαν μετατρέψει τίς ιδεολογίες σέ χρήσιμα ὄργανα γιά τίς προσωπικές τους φιλοδοξίες.

Κι ἄς μὴν ξεχνᾶμε ὅτι ὁ 19ος αἰῶνα ξεκινούσε ἀπαισιόδοξα γιάτί εἶχε συγκλονισθεῖ ἀπό ἐπαναστάσεις καί πολέμους γιά τήν δημιουργία τῶν ἐθνικῶν κρατῶν ἀλλά τελικά κατέληξε νά εἶναι σέ γενικές γραμμές αἰῶνας εἰρήνης καί πρωτόγνωρων ὑλικῶν ἀπολαύσεων καρπῶν τῆς βιομηχανικῆς ἐπαναστάσεως. Ἐνας αἰῶνας πού ὅμως οἱ ἐξουσιαστές του σεβᾶσθηκαν τίς πολιτισμικές ἰδιαιτερότητες (θρησκεία, πολιτισμός, παράδοση) τῶν διαφόρων λαῶν.

Ἀντίθετα ὁ 20ός αἰῶνας ξεκίνησε μέ αἰσιοδοξία ἀλλά μετά 14 χρόνια ἄρχισε τό μεγάλο αἱματοκύλισμα τοῦ Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου (Α' Π. Π.) γιά νά ἀκολουθήσει μετά τριετία ἡ Ὀκτωβριανή ἐπανάσταση καί τό 1939 ν' ἀρχίσει ὁ Μεγάλος Πόλεμος μέ τίς ἐκατόμβες τῶν θυμάτων εἰς καταστροφές καί τήν Χιροσίμα. Καί νά σκεφθεῖ κανεῖς ὅτι ἀπό τά μέσα του προηγούμενου αἰῶνα καί γιά 100 χρόνια κυριαρχοῦσε στήν κοινή συνείδηση ὁ μῦθος τῆς βελτιοδοξίας δηλαδή τῆς θεωρίας ὅτι ὅσο κακός καί ἂν εἶναι ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νά βελτιωθεῖ... Τώρα ὅμως ἡ τεχνολογική πρόοδος ἦταν στά χέρια τῶν δικτατόρων γιά νά δημιουργήσουν καταστρεπτικά ὄπλα, στρατόπεδα συγκεντρώσεως, νά βελτιώσουν τήν ἱατρική τεχνολογία σέ βάρος ἀθῶων ὁμήρων κλπ. Ἔτσι ἡ ἀπαισιοδοξία πού τελικά κυριάρχησε μετά τόν Α' Π. Π. ἀποδεικνύεται ὅτι ὀφειλόταν σέ δύο παράλληλες κρίσεις. Στήν κρίση τῆς πολιτικῆς τοῦ 20οῦ αἰῶνα καί στήν πολιτική κρίση τοῦ δυτικοῦ ὀρθολογισμοῦ. Ἡ πρώτη ἔστειλε στή σφαγή ἐκατομμύρια ἀνθρώπων καί ἀνάγκασε

πολύ περισσότερους νά ζήσουν κάτω από νέες πιό ώμες μορφές δουλείας, ενώ ή δεύτερη άφησε τήν φιλελεύθερη δημοκρατία χωρίς τά πνευματικά της άποθέματα για νά υπερασπισθεί τόν έαυτό της. Καί αυτό ήταν έπακόλουθο όταν για ένα διάστημα θριάμβευε ή θεωρία ότι, δίχως τήν άπειλή πολέμου καί δίχως θυσίες πού καθίστανται άναγκαίες σέ μιά τέτοια προοπτική - κατάσταση οί άνθρωποι θά γίνονταν μαλθακοί καί έγωκεντρικοί. Κι ακόμα ότι μιά φιλελεύθερη δημοκρατία πού θά ήταν σέ θέση νά διεξαγάγει ένα σκληρό πόλεμο σέ διάστημα μιάς γενεάς, μέ σκοπό τήν προστασία της έλευθερίας καί ανεξαρτησίας της, αυτή ή δημοκρατία θά ήταν ύγιέστερη από μιά άλλη πού δέν θά ζητούσε τίποτε άλλο πέραν μιάς διαρκούς ειρήνης. Τό τραγικό δέ είναι ότι τόν Α΄ Π. Π. τόν χαιρέτισε μέ ένθουσιασμό ένα μεγάλο μέρος της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης διότι είχε κοροσθεί από τήν άπραξία καί τήν έλλειψη κοινωνικότητας στήν καθημερινή της ζωή. 'Αλλά τό τραγικότερο είναι αυτό πού έκφράσθηκε από τόν Πώλ τόν νεαρό στρατιώτη ήρωα στό «Ουδέν νεώτερον από τό δυτικό μέτωπο» του Ρέμαρκ «για μās τούς νεαρούς των 18 έτών (οί δάσκαλοι μας στό σχολείο) όφειλαν νά σταθούν σύμβουλοι καί όδηγοί για έναν κόσμο ώριμότητας για έναν κόσμο έργασίας, καθήκοντος, προόδου - για ένα κόσμο του μέλλοντος... όμως ό πρώτος θάνατος πού είδαμε στό μέτωπο διέλυσε αυτήν τήν πεποίθηση».

Τώρα όμως μετά καί τόν Β΄ Π. Π. τόν καταστρεπτικότερο του Πρώτου, τούς άλλεπάλληλους —μικρούς άπανταχού της γής— πολέμους καί κυρίως τήν πτώση του σοβιετικού οικοδομήματος χωρίς καμιά πίεση εκ των έξω ή αντίδραση εκ των έσω, έχει δημιουργηθεί σέ παγκόσμια κλίμακα μιά όμολογία γύρω από τήν όρθότητα της φιλελεύθερης δημοκρατίας —φυσικά ως συστήματος διακυβερνήσεως— διότι αυτή τελικά, μετά από άπειρες

διεργασίες, επέζησε. Κι αυτό σέ αντίθεση προς άλλα συστήματα, όπως ή κληρονομική μοναρχία, ή ό φασισμός καί ό κομμουνισμός πού κατέρρευσαν. 'Υποστηρίζεται μάλιστα ότι έφ' όσον ή φιλελεύθερη δημοκρατία αποτελεί τό άκροτελεύτιο σημείο ιδεολογικής εξέλιξης της ανθρωπότητας μέ τήν καθιέρωση της φθάνουμε στό τέλος της ιστορίας! Στις άπόψεις αυτές, άλλοι, δεχόμενοι —πολύ σωστά— ότι ή ιστορία είναι άλληλουχία γεγονότων επικαλούνται π.χ. τήν πτώση του τείχους του Βερολίνου, τά γεγονότα του Πεκίνου (πλατεία Τιενανμέν), τόν πόλεμο του Κόλπου, τά γεγονότα στή Γιουγκοσλαβία για νά αποδείξουν ότι ή ιστορία συνεχίζεται καί θά συνεχίζεται όσο θά υπάρχει ζωή. 'Υπενθυμίζεται ότι των σημερινών όραματιστών του τέλους της ιστορίας προϋπήρξαν ό Χέγκελ —πού τήν τοποθετούσε μετά τήν καθιέρωση του φιλελεύθερου κράτους— καί ό Μάρξ πού τήν έβλεπε μετά τήν έγκαθίδρυση της κομμουνιστικής κοινωνίας. Καί οί δύο πίστεψαν ότι δέν θά συνέβαιναν πλέον σημαντικά γεγονότα διότι οί μεγάλες κοινωνικές, οικονομικές κλπ. έκκρεμότητες θά είχαν τακτοποιηθεί καί ως εκ τούτου δέν θά υπήρχε πλέον πάρα πέρα πορεία στήν εξέλιξη των βασικών άρχων καί θεσμών.

Τώρα όμως μετά ένα μισό αιώνα τό διανοητικό κληροδότημα των Χέγκελ καί Μάρξ είναι διάτρητο από βέλη σταλμένα απ' όλες τις κατευθύνσεις, διότι οί πλέον διακεκριμένοι στοχαστές του 20ου αιώνα έχουν υποστηρίξει άμεσα τήν ιδέα ότι ή ιστορία είναι μιά συνεκτική καί κατανοητή διαδικασία. Δυτικοί διανοητές είναι έντελώς άπαισιόδοξοι σχετικά μέ τήν δυνατότητα συνολικής προόδου των δημοκρατικών θεσμών, όταν έχουν τήν έμπειρία ότι ή κάθε χώρα δίδει διαφορετικό νόημα στους θεσμούς. 'Εν τούτοις υπάρχει σχεδόν όμοφωνία στό γεγονός ότι όλες

οί χώρες πού διέρχονται τό στάδιο του οικονομικού τους έκσυγχρονισμού πρέπει όλοέν και περισσότερο νά μοιάζουν μεταξύ τους —νά συγκλίνουν— νά έννοποιούνται έθνικά στη βάση ενός συγκεντρωτικού κράτους, νά άστικοποιούνται, νά άντίκαθιστούν τίς παραδοσιακές μορφές κοινωνικής όργανώσεως όπως είναι ή φυλή, τό θρησκευτικό δόγμα (!) και ή οίκογένεια μέ μορφές οικονομικά όρθολογικές πού θά βασιζονται στη λειτουργικότητα, τήν άποδοτικότητα και θά προνοούν για τήν διεθνιστική μόρφωση των πολιτών τους! Προφανώς βλέπουν τήν μέσω τής παγκοσμιοποίησης τής οικονομίας πολτοποίηση των κοινωνικών, θρησκευτικών - δογματικών και έθνικών ιδιαιτεροτήτων. Καί έδω έξηγεΐται τό μίσος πρός τήν Όρθοδοξία πού δέν είναι δυνατόν νά τους παραδοθεΐ μετά από ζωντανό βίο δύο χιλιάδων έτών μέ νέφη μαρτύρων, και έπιτυχή βιοτή πού όδήγησε έκατομμύρια πιστών στη θέωση. Γι' αυτό και είναι δικαιολογημένη ή αντίδραση τής Έλλαδικής Έκκλησίας στίς διάφορες μεθοδεύσεις ξένων κέντρων άποφάσεων. Άλλά τήν αισιοδοξία των όπαδών τής παγκοσμιοποίησης άνατρέπει ή ύπαρξη τεχνολογικά προωθημένου καπιταλισμού σέ συνύπαρξη μέ ολοκληρωτικά καθεστώτα, πού συνυπάρχουν. Καί τά όποια διαθέτουν ή βρίσκονται στην πορεία τής κατασκευής όπλων μαζικής καταστροφής. Άκόμα, ή αισιοδοξία τους μειώνεται διότι ή έκπληκτική τεχνολογική και οικονομική άνάπτυξη —πού δέν συμβαδίζει μέ τήν ήθική πρόοδο του άνθρώπου— όδήγησε στη σοβαρή οίκολογική καταστροφή πολλών τμημάτων του πλανήτη και ένίσχυσε τήν πιθανότητα μιας σταδιακής παγκόσμιας οίκολογικής καταστροφής.

Κλείνοντας τήν μικρή έπισκόπηση φρονούμε ότι άνεξάρτητα από τό εάν ή Ιστορία έπαναλαμβάνεται ή όχι. Άνεξάρτητα από τήν σωστότερη άποψη

ότι ή ιστορία δέν είναι κυκλική, αλλά τρέχει σαν τό ποτάμι —μέ ώρισμένα γεγονότα του παρελθόντος νά έπαναλαμβάνονται— είναι γεγονός ότι τό τέλος τής ιστορίας θά έπέλθει μόνο μέ τό τέλος του Κόσμου. Διότι κατά τόν Χριστιανισμό ή ιστορία του κόσμου είναι πεπερασμένη. Άρχισε μέ τήν Δημιουργία του κόσμου και θά σταματήσει τότε πού θά τελειώσουν συγχρόνως και όλες οι άμέτρητες ιστορίες ανθρώπινες, κρατικές, έθνικές κλπ. Δηλαδή τήν ώρα τής Κρίσεως. Καί στο πανανθρώπινο έρώτημα - άγωνία για τό μέχρι πότε θά γράφεται ή ιστορία τής ανθρωπότητας άπαντά ό Κύριος «Περί δέ τής ήμέρας εκείνης ή τής ώρας ουδείς οΐδεν, ουδέ οι άγγελοι έν ουρανώ, ουδέ ό υΐός, ει μή ό πατήρ» (Μαρκ. ιγ' 32).

Και μέχρι τότε; Φυσικά, τό ποτάμι τής ιστορίας θά τρέχει και οι πρωταγωνιστές της θά αλλάζουν κατά καιρούς. Ίδεολογίες νέες θά άναπτύσσονται. Άλλά, στο όρατό μέλλον π.χ. τής Παγκοσμιοποίησης και τής Νέας Τάξεως τήν ιστορία θά τήν γράφουν οι μεγάλες πολυεθνικές εταιρίες. Τά μεγάλα χρηματιστήρια. Οι σύμβουλοι, μεσάζοντες και μεγαλοδικηγόροι πού θά ειδικεύονται στίς έκβιαστικές άγορές, συγχωνεύσεις και διαλύσεις μονάδων παραγωγής και ύπηρεσιών, άδιαφορώντας για τά σύνδρομα κοινωνικά θέματα πού θά δημιουργούνται. Ιστορία θά γράφουν τά κυρίαρχα ΜΜΕ προσπαθώντας νά δημιουργήσουν μαζανθρώπους και νά έξυπηρετήσουν δι-απλεκόμενα συμφέροντα. Ιστορία θά γράφουν οι κατασκευαστές όπλικών συστημάτων πού θά αναλίσκονται σέ άχρηστους πολέμους πού οι ίδιοι έμμέσως θά δημιουργούν. Άκόμη ιστορία θά γράφουν τά διάφορα καρτέλ τροφίμων, οι παραγωγοί μεταλλαγμένων επικίνδυνων προϊόντων, οι βιαστές τής φύσεως και όσοι δέν ένδιαφέρονται για νά σωθούν τά έκατομμύρια των

ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΛΥΡΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΟΥ ΕΙΚΟΣΤΟΥ ΑΙΩΝΑ

Τά τραγικά καί κοσμοϊστορικά γεγονότα, πού σημάδεψαν τόν 20όν αιώνα (άλματώδης ανάπτυξη τής τεχνολογίας καί οί εξ αὐτῆς παρενέργειες, πόλεμοι, πυρηνικός ὄλεθρος σέ δύο μεγαλουπόλεις, εἰδεχθῆ ἐγκλήματα, προσφυγιά, πείνα, διώξεις γιά τήν πίστη, τή φυλή ἢ τό φρόνημα τῶν διωκωμένων, διάδοση τῶν ναρκωτικῶν καί τῆς ἀσθενείας τοῦ AIDS, καταστροφή περιβάλλοντος) ἐπηρέασαν ἀναμφίβολα καί τήν καλλιτεχνική δημιουργία. Γι' αὐτό ἡ ὄπερα τοῦ αἰῶνα τῆς ἠλεκτρονικῆς τεχνολογίας καί τῆς πληροφορικῆς ἔχει ἀναμφισβήτητητα ἔντονο τό τραγικό στοιχεῖο.

Οἱ δημιουργοί τοῦ λυρικοῦ θεάτρου αὐτῆ τήν ἱστορική περίοδο, συνθέτες, συγγραφεῖς λιμπρέτων, παραγωγοί, ἀντέδρασαν ἐν πολλοῖς μέ ποικίλους τρόπους στό νατουραλισμό καί τήν ἐξωστρέφεια τῶν ἔργων τοῦ 19ου αἰῶνα, παρατηροῦν οἱ εἰδικοί. Ἀναζητήσαν ἀρκετοί καλλιτέχνες ἐσωτερικά κίνητρα, πρόσεξαν τίς βαθύτερες αἰτίες τῶν προβλημάτων τῶν καιρῶν καί μέ τό φορτίο τῶν ἐμπειριῶν τῆς σύγχρονης ἐποχῆς ἀρκετοί ἀνακάλυψαν βαθύτερες ἀλήθειες πέραν ἀπό τήν ἐπιφάνεια.

Πολλοί ἀναζωογόνησαν τό ποιητικό δρᾶμα, θυμήθηκαν τήν τραγωδία, ἀναζήτησαν ἐμπνεύσεις στά κείμενα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων (τόν Ὅμηρο, τούς τραγικούς), μερικοί ἔδειξαν μέ τό ἔργο τους τή δύναμη τῆς πίστεως, τήν κενότητα τοῦ ὕλισμοῦ, ἄλλοι ἐμπνεύστηκαν ἀπό τήν καρτερία τῶν ταπεινῶν καί καταφρονημένων, τή ζωή τῶν ἀγίων, τήν αὐτοθυσία τῶν μαρτύρων, τά ὄραματα τῶν προφητῶν, τά μηνύματα τῆς Βίβλου.

Μερικές ἀπό τίς παλαιότερες ὄπερες ἔμειναν στό ρεπερτόριο χάρις στήν ἰδιοφυΐα τῶν συνθετῶν, ἐνῶ ἀρκετά λιμπρέτα εἶναι ἐπιεικῶς μέτρια καί καμμιά φορά ἀνόητα, ὥστε νά διερωτᾶται κανεῖς ἂν ὅ,τι δέν μπορεῖ νά λεχθεῖ στή σκηνή, μπορεῖ νά τραγουδηθεῖ.

Ἀρκετοί ἐν τούτοις συνθέτες τοῦ 20οῦ αἰῶνα πρόσεξαν πολύ τήν ποιότητα τῶν λιμπρέτων, γιατί ἡ μουσική εἶναι οὐσιώδες μέρος τῆς ὄπερας, πού προσθέτει νέα διάσταση στή θεατρική ἐμπειρία καί καμμιά φορά ἀπογειώνει, ἀλλά δέν ἀποτελεῖ τό σύνολο. Προσπάθησαν νά ἀνυψώσουν τόν ἀνθρώπο προσέχοντας ὄχι μόνο τή μορφή, ἀλλά καί τό περιεχόμενο καί νά προσφέρουν, ὅπως καί μερικοί παλαιότεροι, ἀληθινή ψυχαγωγία.

Ἐκτός ἀπό τούς ἀρχαίους μύθους, τά ἔργα τῶν ἀρχαίων τραγικῶν καί τίς διηγήσεις τῆς Βίβλου, χρησιμοποιήσαν συχνά οἱ συνθέτες στόν 20όν αἰῶνα, ὡς βάση τῶν λιμπρέτων καί ἔργα διακεκριμένων ποιητῶν καί συγγραφέων τοῦ 19ου ἢ τοῦ 20οῦ αἰῶνα καί μερικές φορές κάλεσαν τούς ἴδιους τούς συγγραφεῖς νά γράψουν τά κείμενα. Ἔτσι συγγραφεῖς καί ποιητές ὅπως οἱ F. Dostoyevsky (1821-1881), A. Chekhov (1860-1904), W. B. Yeats (1865-1939), P. Claudel (1868-1955), H. von Hofmannsthal (1874-1929), T. S. Eliot (1888-1965), G. Bernanos (1888-1948) καί ἄλλοι, συνέβαλαν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως στή δημιουργία μερικῶν ἔργων τοῦ λυρικοῦ θεάτρου τοῦ 20οῦ αἰῶνα. Ὑπάρχουν ὁμως καί ἔργα ἐμπνευσμένα ἀπό τήν προσφορά μερικῶν ἀπό τούς

πλαισιότερους όπως ο J. Milton (1608-1674).

Τά κύρια λυρικά θέατρα του κόσμου στις μέρες μας καλύπτουν ένα βασικό ρεπερτόριο 50-60 έργων. Περιόπου άλλα τόσα έργα παίζονται περιστασιακά. Έκτελέσεις όμως έργων από μικρότερα θεατρικά σχήματα, έργα παιζόμενα σε φεστιβάλ, κινηματογραφικές ταινίες, παραγωγές για την τηλεόραση, για δίσκους και βίντεο ανεβάζουν τις παιζόμενες όπερες σε πολλές εκατοντάδες, υπολογίζεται στο βιβλίο του A. Batta.⁽¹⁾

Συνθέτες, συγγραφείς, σκηνοθέτες θεάτρου ή κινηματογράφου, ζωγράφοι, χορογράφοι, παραγωγοί και τεχνικοί χρησιμοποιήθηκαν στον 20όν αιώνα για παραγωγές στη σκηνή, στην τηλεόραση, στα video, στη δισκογραφία και τά όρια της όπερας διευρύνθηκαν και άρχισαν νά συγγέονται μέ άλλες μορφές τέχνης, όπως τό θρησκευτικό δράμα και τό όρατόριο.

Στίς μέρες μας ή όπερα βγήκε από τά κτίρια και έφθασε στις κινηματογραφικές αίθουσες, στις άρένες, στα υπαίθρια φεστιβάλ, σε πλωτές σκηνές, στα άρχαία θέατρα, στα Ρωμαϊκά Ώδεϊα, στις τηλεοπτικές όθόνες. Ήρθε πλησιέστερα στον κόσμο της υπαίθρου και τό ευρύτερο κοινό, -τό-όποιο όταν έχει τά όρθά κριτήρια μπορεί νά κάμει σωστές έπιλογές για ύγιη ψυχαγωγία.

Άς δοΐμε όμως σύντομα μερικά λυρικά έργα του 20ού αιώνα, πού έγιναν από δημιουργούς, οί όποιοι προσπάθησαν νά δώσουν κάτι ουσιαστικό και προχώρησαν πέραν από την έπιφάνεια σε βαθύτερους και σοβαρότερους προβληματισμούς.

* * *

Στήν Ίταλία ο Ildebrando Pizzetti (1880-1968), βαθύς γνώστης του Γρηγο-

ριανού μέλους, ανέπτυξε στους κόλπους του λυρικού θεάτρου μιά νέα προβληματική, προορισμένη νά ανανεώσει την Ίταλική όπερα μέ ένα φωνητικό είδος προσαρμοσμένο στο θέατρο. Έμπνεόμενος από τή Βίβλο έδωσε την όπερα «la Sacra rappresentazione di Abramo e Isacco» (1931) («Ή ιερά αναπαράσταση του Άβραάμ και Ίσαάκ»). Τό 1958 συνέθεσε τό «l'Assassino nella cattedrale» βασισμένο στη μεγαλειώδη ποιητική τραγωδία του T. S. Eliot «Murder in the Cathedral» («Φόνος στη Μητρόπολη» κατά τή μετάφραση του Άντώνη Ζαχαρόπουλου, πού εξέδωσαν οί εκδόσεις «ή Δαμασκός» τό 1949).

Πρόκειται για τή σύγκρουση του Άρχιεπισκόπου του Κάντερμπερυ Thomas Becket μέ τον Έρρίκο τό Β΄ της Άγγλίας, ο όποιος μέ τίς «Διατάξεις του Κλάρεντον» άφαιρούσε κατά τό δωδέκατο αιώνα πολλά από τά δικαιώματα, πού είχε ως τότε ο άγγλικός κληρός. Ο Thomas Becket συναισθάνεται ότι τάχθηκε από τό Θεό νά γίνει μάρτυρας, τηρώντας τό «πειθαρχείν δεΐ Θεω μάλλον ή άνθρώποις» (Πράξ. ε΄ 29) και μέ φωτισμένη συνείδηση προχωρεί προς τή θυσία. Παρά τίς προτροπές για λιποταξία μένει πιστός στο καθήκον, καταφθάνουν οί ένοπλοι ίπότες του βασιληά και «ξίφει τελειούται» ενώ ο χορός τραγουδάει τό στεγνό χωρικό.

Ο γράφων παρακολούθησε παράσταση της όπερας αυτής του Ίταλου συνθέτη στη Νέα Ύόρκη στα τέλη της δεκαετίας του 1950 και έμεινε μέ πολύ καλές έντυπώσεις.

Στή Γαλλία ο έλβετικής καταγωγής Arthur Honegger (1892-1955) δημιουργεί έργο προσωπικό μέ συνθέσεις πού χαρακτηρίζονται από μιά αυστηρή πολυτονική και άντιστικτική δομή. Πολυλοί τον όνόμασαν σύγχρονο Händel. Τό

κατ' ἔξοχὴν πρότυπο τοῦ συνθέτη, ἐπισημαίνουν οἱ εἰδικοί, ἦταν ὁ J. S. Bach.

Στά σκηινικά καὶ ἄλλα ἔργα τοῦ A. Honegger, ὅπως «*le Roi David*» («ὁ βασιλιάς Δαυΐδ») (1921), δραματικός ψαλμός σέ κείμενο τοῦ René Morax, ἢ «*Ἰουδίθ*» (1922) καὶ «*Jeanne d' Arc au bûcher*» («ἡ Ζάν ντ' Ἄρκ στήν πυρά») ἀναφέρθηκαν οἱ «*Ἀκτίνες*» τό 1982 σέ ἄρθρο γιά τή Γαλλική Μουσική τοῦ 20οῦ αἰώνα.

Τό τελευταῖο αὐτό ἔργο πρωτοπαίχθηκε τό 1938 στή Βασιλεία σέ μορφὴ κοντσέρτου καὶ σέ σκηινική μορφή τό 1942 στή Ζυρίχη. Πρόκειται γιά λυρικό μυστήριο, μῆγμα δράματος, ὅπερας καὶ ὄρατορίου σέ κείμενο τοῦ μεγάλου P. Claudel.

Τό 1964 παρακολογήσαμε στό Ἡρώδειο ἐκτέλεση τοῦ ἔργου ἀπό τήν ὀρχήστρα συναυλιῶν Lamouereux καὶ τή χορωδία τῶν τραγουδιστῶν τοῦ Ἁγίου Εὐσταθίου καὶ νιώσαμε ψυχικὴ ἀνάταση. Κυκλοφόρησε τότε καὶ φυλλάδιο μέ τό κλωντελικό κείμενο καὶ τή μετάφραση, γραμμμένη ἀπό τό Μάριο Πλωρίτη.

Στό ἔργο αὐτό τοῦ Honegger ἢ *Jeanne d' Arc*, τήν ὥρα τοῦ θανάτου της συζητεῖ μέ τόν ἅγιο Δομίνικο καὶ τή Θεοτόκο καὶ τό πνεῦμα της ἀνακαλεῖ μνήμες καὶ γεγονότα τῆς ζωῆς της. Ἡ Παρθένος τῆς Ὁρλεάνης ἐλευθερώνεται ἀπό ὅλα τὰ γήινα δεσμά καὶ τό ἔργο καταλήγει μέ τὰ λόγια: «καμμιά δέν εἶναι μεγαλύτερη ἀγάπη, παρά νά δίνεις τή ζωὴ σου γιά κείνους πού ἀγαπᾶς».

Ὁ Francis Poulenc (1899-1963), πού μέ τό ἔργο του συνέβαλε μέ πρωτοτυπία στήν ἀνάπτυξη τῆς νεοκλασικῆς αἰσθητικῆς, συνέθεσε μεταξύ ἄλλων τήν ὄπερα «*Dialogues des Carmélites*» («*Διάλογοι Καρμηλιτισσῶν*»), πού πρωτοπαίχθηκε στή Σκάλα τοῦ Μιλάνου τό 1957. Τό λιμπρέτο γράφτηκε ἀπό τόν

ἴδιο τό συνθέτη καὶ βασίζεται σέ σενάριο γιά ταινία γραμμμένο ἀπό τό χριστιανό λογοτέχνη G. Bernanos. Ὁ Andrés Batta στό βιβλίο του «*Opera*» δίνει τήν παρακάτω σύνοψη τοῦ λιμπρέτου:

Ἡ Blanche ὑποφέρει ἀπό ψυχικὴ κατάθλιψη ἀπό τὰ παιδικὰ της χρόνια. Ὁ πατέρας της Μαρκήσιος de la Force ἐνδίδει στίς παρακλήσεις της καὶ τῆς ἐπιτρέπει νά εἰσαχθεῖ στή μονὴ Καρμηλιτισσῶν. Ἡ ἡγουμένη πιστεύει ὅτι τὰ κίνητρά της, φυγὴ ἀπό τόν κόσμο καὶ φόβος τοῦ θανάτου, εἶναι ἀνεπαρκῆ γιά μιὰ ζωὴ ἀφιερώσεως μετὰ ἀπό μιὰ ἀληθινὴ κλήση. Δέχεται ὁμως νά γίνει δεκτὴ ὡς δόκιμη καὶ ἀναθέτει στήν ἀδελφὴ Constance νά τή βοηθεῖ καὶ νά τή στηρίξει. Μετὰ τό θάνατο τῆς ἡγουμένης ἢ εὐθύνῃ γιά τή Blanche μεταφέρεται στή μητέρα Μαρία. Βρισκόμαστε στήν ἐποχὴ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως (1789-1794) καὶ τὰ μοναστήρια δέχονται ἐπιθέσεις ἰδιαίτερης ἀγριότητος. Ὁ ἀδελφός τῆς Blanche προσπαθεῖ χωρὶς ἐπιτυχία νά τήν πείσει νά ἐπιστρέψει σὸ σπίτι της, ἀλλὰ ἐκεῖνη ἀρνεῖται. Ἡ μονὴ διαλύεται λόγω τῆς καταστάσεως καὶ οἱ μοναχὲς ὀρκίζονται, ὅτι θά μείνουν σταθερές καὶ θά δεχθοῦν τό μαρτύριο.

Ἡ Blanche σέ κατάσταση πανικοῦ τρέχει σὸ σπίτι τῶν γονέων της μεταμφιεσμένη. Τό βρῖσκει ἐρειπωμένο καὶ μαθαίνει ὅτι ὁ πατέρας της θανάτωθηκε. Ἡ μητέρα Μαρία μεταμφιεσμένη τῆς προσφέρει κρυψώνα, ἀλλὰ τὸν ἀπορρίπτει. Ἐν τῷ μεταξύ οἱ ἄλλες ἀδελφές φυλακίστηκαν καὶ καταδικάστηκαν σέ θάνατο. Μιά - μιὰ ἀνεβαίνει στή λαμητόμο τραγουδώντας καὶ δίνοντας μαρτυρία πίστεως. Τελευταία ἢ Constance ἀνεβαίνοντας στή λαμητόμο βλέπει τή Blanche νά ἀνοίγει δρόμο ἀνάμεσα σὸ πλῆθος καὶ ἐνῶ ἀκούγεται ὁ τελευταῖος στίχος τοῦ «*Veni creator spiritus*», ἢ Blanche ὑπερνικᾷ τή δειλία της καὶ μέ τήν ἐλευθερὴ θέλησή της πεθαίνει μέ τίς ἄλλες

άδελφές, παραδίδοντας με έμπιστοσύνη την ψυχή της στον Κύριο.

Τό έργο παίχθηκε από τή Λυρική μας Σκηνή τό 1961. Τόν επόμενο χρόνο παίχθηκε θεατρική διασκευή του σεναρίου του G. Bernanos σε σκηνοθεσία Άλέξη Σολομού με πρωταγωνίστρια τήν Κυβέλη στο Έθνικό μας Θέατρο.

Ό συνθέτης οργανίστας και δάσκαλος Olivier Messiaen (γ. 1908) με προσωπική γλώσσα και επιδράσεις από τρόπους και κλίμακες έξ ανατολών συνέθεσε τήν αξιόλογη όπερα «Saint François d' Assise» (1981) πέραν των όσων έμπνευσμένων από τό Πνεύμα έγραψε σε ποικίλες μουσικές φόρμες. Η όπερα «Άγιος Φραγκίσκος τής Άσσίζης» του διακεκριμένου Γάλλου συνθέτη και δάσκαλου του Pierre Boulez, του Ίάνη Ξανάκη, του Karlheinz Stockhausen και άλλων, χαρακτηρίστηκε από τους ειδικούς ως έργο τεράστιας επιρροής («enormously influential»).

Τό λιμπρέτο γράφτηκε από τον ίδιο τον Messiaen. Τό έργο πρωτοπαίχθηκε τό 1983 στήν Όπερα (Salle Garnier) στο Παρίσι.

Στήν πρώτη σκηνή τής πρώτης πράξης, στο δρόμο, οι άδελφοί μοναχοί ρωτούν για τό νόημα τής ζωής, φοβούμενοι τό θάνατο. Ό Άγιος Φραγκίσκος τους διδάσκει να είναι χαρούμενοι, να νικήσουν τό φόβο του θανάτου με τήν αγάπη προς τους συνανθρώπους τους, κατά τό «φόβος ούκ έστιν εν τή αγάπη, άλλ' ή τελεία αγάπη έξω βάλλει τον φόβον» (Α΄ Ίωάν. δ΄ 18) και ενισχύει τήν πίστη ότι «ούκ έστιν τοις δούλοις του Κυρίου θάνατος, αλλά μετάστασις από των λυπηροτέρων επί τά χρηστότερα και θυμηδέστερα και άνάπανσις και χαρά». (Ό συσχετισμός τής έλλείψεως αγάπης με τό φόβο του θανάτου γίνεται και από τον Richard Wagner στήν τετραλογία του «Der Ring des Nibelungen»).

Στή δεύτερη σκηνή, στο έσωτερικό ενός μοναστικού κελλιού ο Άγιος Φραγκίσκος μιλεί επαινετικά για τά πλάσματα του Θεού και παρακαλεί τό Θεό να του δώσει τή δυνατότητα να εκδηλώνει τήν αγάπη του στους λεπρούς.

Στήν τρίτη σκηνή σε ένα λεπροκομείο ο Άγιος αισθάνεται αποστροφή από τήν όψη ενός λεπρού, αλλά ύπερνικα αυτό τό συναίσθημα, τον άγκαλιάζει, τον φιλεί και τον θεραπεύει. Άκολουθεί ένα όρχηστρικό ίντερμέτζο.

Στή δεύτερη πράξη στο βουνό, ένας Άγγελος ζητεί είσοδο στο μοναστήρι. Άρχικά δέν αναγνωρίζεται και άπωθείται, αλλά μετά τήν έξαιρετη διδασκαλία του για τό νόημα τής ζωής και του θανάτου, γίνεται δεκτός. Στήν επόμενη σκηνή ο Άγιος συγκινείται από τή μουσική του Άγγελου και έτοιμάζεται για τήν άλλη ζωή. Στήν έκτη σκηνή τής όπερας ο Άγιος μιλεί στα πουλιά τής περιοχής τής Umbria, αλλά και εκείνα σε μακρινές περιοχές τής γής για τήν όμορφιά και τήν έλευθερία. Άκολουθεί δεύτερο ίντερλούδιο, ή συναυλία των πουλιών.

Στήν τρίτη πράξη τή νύχτα, στο βουνό La Verna μετά μακρά προσευχή ο Άγιος δέχεται τά στίγματα, άποτυπώσεις των πληγών του Κυρίου, σύμβολα αγάπης και έλέους. Στήν τελευταία σκηνή ο Άγιος άποχαιρετά τους άλλους μοναχούς και πεθαίνοντας μιλεί για τά ουσιώδη τής ζωής του και δέχεται τή θεία εύλογία. «Κύριε, Κύριε! ή μουσική και ή ποίηση με όδήγησαν κοντά σου...» καταλήγει ο Άγιος. (Η πιό πάνω περιλήψη του λιμπρέτου στηρίχθηκε στή σύνοψη που παραθέτει στο έργο του «Opera» ο András Batta).

Τό έργο αυτό θεωρείται από τους ειδικούς ως τό άπόσταγμα τής Τέχνης του Messiaen, όμολογία πίστεως του συνθέτη και ένα από τά σπουδαιότερα μουσικά έργα του 20ου αιώνα. Μετά

τήν πρώτη έκτέλεση στό Παρίσι υπό τή διεύθυνση τοῦ Seiji Ozawa (1983), ἀκολούθησαν ἀνεβάσματα στό Salzburg τό 1985, στήν Ὀπερα τῆς Λυών τό 1988, στό φεστιβάλ τοῦ Salzburg τό 1992 καί στήν Ὀπερα τῆς Λειψίας τό 1997.

Στή Γερμανία ὁ Hans Pfitzner (1869-1949), συνθέτης, διεθυντής ὀρχήστρας, δάσκαλος, πιανίστας, μουσικολόγος καί σκηνοθέτης, ἀντιτάχθηκε στά ρεύματα τῆς πρωτοπορίας καί ἀκολούθησε τίς παραδοσιακές θέσεις σέ θέματα αἰσθητικῆς. Μεταξύ τῶν ἔργων πού ἔγραψε γιά τή σκηνή, ἡ ὄπερα «Palestrina» (1917) θεωρεῖται ἀπό τοὺς εἰδικούς ὡς τό ἀριστούργημά του.

Τό ἔργο πρωτοπαίχθηκε στό Μόναχο τό 1917. Ἀναφέρεται στό μεγάλο συνθέτη τῆς Ρώμης τοῦ 16ου αἰώνα. Κατά τό λιμπρέτο, γραμμένο ἀπ' τό συνθέτη, ὁ μέγας δημιουργός Giovanni Pierluigi da Palestrina χάνει προσωρινῶς τήν ἔμπνευσή του μετά τό θάνατο τῆς γυναίκας του, μέ στήριγμα ὁμως τήν πνευματική κοινωνία μέ τοὺς μεγάλους παλαιούς συνθέτες, τήν ἀόρατη παρουσία τῆς ἀγαπημένης του συζύγου καί τή μυστική βοήθεια τῶν ἀγγέλων, συνθέτει μιὰ ἀριστουργηματική λειτουργία.

Ἡ ἀλλαγὴ στάσεως ἀπέναντί του τῆς διοικήσεως τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας μετά τή σύνθεση τοῦ ἔργου καί ὁ ἔπαινος τοῦ Πάπα εἶναι γι' αὐτόν συμπτωματικά. Ἐκεῖνο πού πρωτίστως τόν ἐνδιαφέρει εἶναι νά ὑπηρετεῖ τόν Κύριο. Ἡ ὄπερα μιλεῖ γιά τήν ἐλευθερία καί τή συναίσθηση εὐθύνης ἑνός ἀκέραιου καλλιτέχνη.⁽²⁾

Ἀνάλογους προβληματισμούς γιά τήν ἀποστολή τῶν δημιουργῶν τῆς Τέχνης βλέπουμε καί στό ἔργο ἑνός ἄλλου Γερμανοῦ συνθέτη, τοῦ Paul Hindemith (1895-1963). Διακεκριμένος δά-

σκαλος διεθυντής ὀρχήστρας, βιολιστής καί συνθέτης μέ μεγάλη ἐπιρροή στους καλλιτέχνες τοῦ μεσοπολέμου κατηγορήθηκε ἀπό τοὺς ναζί ὡς διεθνιστής καί ἐκπρόσωπος τῆς τέχνης τῆς παρακμῆς καί ἀναγκάστηκε νά ἐκπατριθεῖ. Κατά τήν παραμονή του στήν Ἑλβετία ἐτελείωσε τήν ὄπερά του «Matthis der Maler» σέ λιμπρέτο γραμμένο ἀπό τόν ἴδιο. Τό ἔργο πρωτοπαίχθηκε στή Ζυρίχη τό 1938. Πρόκειται γιά μιὰ φανταστική ἀναπαράσταση γεγονότων τῆς ζωῆς τοῦ ζωγράφου τοῦ 16ου αἰώνα Mathias Grünewald. Ὁ καλλιτέχνης, πού ζωγράφισε τό τρίπτυχο στό ἱερό τοῦ νοαῦ τοῦ Isenheim, σταματᾷ τό ζωγραφικό του ἔργο θλιμμένος γιά τήν κοινωνική ἀδικία κατά τήν Ἐπανάσταση τῶν χωρικῶν τοῦ 1525, ἐπηρασμένος ὄχι ἀπό πολιτικά, ἀλλά ἀπό ἀνθρωπιστικά κίνητρα. Μετά ἀπό ὄραμα τοῦ Πειρασμοῦ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου τοῦ Μεγάλου καί ὄραματιζόμενος συνομιλία του μέ τόν Ἅγιο Παῦλο τόν Ἐρημίτη, τόν ὁποῖο εἶχε ζωγραφίσει στό ναό τοῦ Isenheim, πείθεται ὅτι μέ τήν ἀφοσίωση στήν Τέχνη μπορεῖ καλύτερα νά ὑπηρετήσῃ τό λαό τοῦ Θεοῦ, ξαναπιάνει τά πινέλα του μέ θέρμη καί δουλεῦει ἐξαντλητικά ὡς τό θάνατό του πιστεύοντας στήν ὑψηλή ἀποστολή τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας.⁽³⁾

Τό ἔργο αὐτό, πού ἀποτελεῖται ἀπό ἑπτὰ σκηνικές εἰκόνες θεωρεῖται τό ἀριστούργημα τοῦ συνθέτη. Ὁ Hindemith συνέθεσε πολλὰ ἔργα ἐμπνευσμένα ἀπό τόν οὐρανό σέ κείμενα ἐκκλησιαστικά ἢ γραμμένα ἀπό ποιητές ὅπως ὁ Paul Claudel καί ὁ Rainer Maria Rilke. Οἱ «Ἀκτῖνες» ἀναφέρθηκαν σέ ἄρθρο γιά τή Γερμανική μουσική τοῦ 20οῦ αἰώνα τό 1984 διεξοδικώτερα στό ἔργο τοῦ διακεκριμένου καλλιτέχνη.

Στήν Ἀγγλία ὁ Benjamin Britten (1913-1976) συνέθεσε τήν ὄπερα «No-

ye's Fludde» (1958) («Ο Κατακλυσμός του Νώε»), έργο που χρειάζεται μικρό μόνο αριθμό επαγγελματιών μουσικών και που μπορεί να εκτελεσθεί μόνο από παιδιά. Βασίζεται σε ένα από τα θρησκευτικά έργα του Μεσαίωνα (Chester Miracle Plays) του 15ου αιώνα. Πολύ καλές έντυπώσεις είχε ο γράφων από παράσταση του έργου στη Νέα Υόρκη στα τέλη της δεκαετίας του 1950 με πρωταγωνιστές παιδιά.

Ο συμπατριώτης του Britten, ο John Kenneth Tavener (γ. 1944), πιστό μέλος της Ορθόδοξης Εκκλησίας, έγραψε την όπερα «Mary of Egypt» («Μαρία ή Αίγυπτία»), έργο εμπνευσμένο από την ορθόδοξη Παράδοση. Η όπερα πρωτοπαίχτηκε στο φεστιβάλ του Aldeburgh τό 1992 υπό τη διεύθυνση του Lionel Friend και ήχογραφήθηκε ζωντανά από δισκογραφική εταιρεία της Αγγλίας. Η απλότητα της γραφής και τό βαθύ πνευματικό μήνυμα θυμίζουν τό «Protecting Veil» και άλλα έργα του συνθέτη. Τό λιμπρέτο γράφτηκε από την ορθόδοξη Ρωσίδα ήγουμένη μητέρα Θέκλα. Τό έργο σε πέντε πράξεις, αναφέρεται στό πρόσωπο της Όσίας Μαρίας της Αίγυπτίας, άμαρτωλής γυναίκας που ή ψυχή της όμως ζητούσε πνευματική πληρότητα και τόν Όσιο πατέρα Ζωσιμά. Και οί δύο ένισχύονται στους άγώνες τους από τή φωνή της Θεοτόκου, που ακούγεται έκτός σκηνής. Η Θεοτόκος τούς στέλνει στην έρημο όπου τελικά βρίσκουν εκείνο, που ή ψυχή τους ζητούσε.

Ο Αυστριακός Arnold Schönberg (1874-1951), που ξεκίνησε από τό ρομαντισμό για νά καταλήξει στό δωδεκάφθογγο μουσικό σύστημα, έγραψε τήν όπερα «Μωϋσής και Άαρών» σε δικό του λιμπρέτο, βασισμένο στα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης «Έξοδος» και «Άριθμοί». Τό έργο άσχολείται με τό δράμα και τούς στόχους του Μω-

ϋση και τίσ προσπάθειές του νά βοηθήσει τό λαό του Θεού νά ένωθεί με τό Θεό. Αναφέρεται στην πάλη του καλού με τό κακό, θέτει προβληματισμούς για τή σχέση του άτομου με τήν κοινωνία, παρουσιάζει τίσ δυσκολίες, που υπάρχουν για τή μετάδοση του μεγάλου λυτρωτικού μηνύματος και δείχνει τήν τελική υπερνίκησή τους. Τό σπουδαίο αυτό έργο του συνθέτη έμεινε ήμιτελές.

Ο Τσέχος Λέοš Janáček (1854-1928), συνέθεσε τό 1927-1928 τό έργο «Άπό τό σπίτι των πεθαμένων», σε λιμπρέτο που έγραψε ο ίδιος. Πρόκειται για μελόδραμα εμπνευσμένο από τό έργο του F. Dostoyevsky: «Θύμησες (άπομνημονεύματα) από τό σπίτι των πεθαμένων». Τό έργο εκτυλίσσεται στό περιβάλλον των φυλακών και ή κεντρική του ιδέα είναι ότι σε κάθε άνθρωπο πλάσμα, όσονδήποτε ταπεινό, άμαρτωλό και καταφρονημένο υπάρχει ένας θεός σπινθήρας. Η όπερα αυτή του Τσέχου συνθέτη παίχτηκε για πρώτη φορά στό Έθνικό Θέατρο του Βrno τό 1930 μετά τό θάνατό του.

Στήν Πολωνία ο Χριστιανός συνθέτης Krzysztof Penderecki (γ. 1933) έγραψε τήν όπερα «Άπολεσθείς Παράδεισος» (1975-1978) που βασίζεται στό όμώνυμο έργο του John Milton.

Στήν Άμερική ή όπερα του ιταλικής καταγωγής Giancarlo Menotti (γ. 1911): «Amahl and the Night Visitors» («Ο Amahl και οί νυκτερινοί έπισκέπτες») σε λιμπρέτο του συνθέτη παραγγέλθηκε άποκλειστικά για τήν τηλεόραση και πρωτοεμφανίστηκε στη Νέα Υόρκη τό 1951 από τό NBC. Πρόκειται για κλασσικό τηλεοπτικό έργο.

Οί τρεις μάγοι ταξιδεύουν με δώρα για τό βρέφος Ίησού μιά ένιαστρη νύχτα και σταματούν για άνάπαυση στό σπίτι του Amahl, ενός άνάπηρου παι-

διοῦ, πού ζεῖ σέ μεγάλη ἔνδεια μέ τή μητέρα του. Συγκινημένος ὁ Amahl ἀπό τή στάση τῶν ἐπισκεπτῶν τους, πού συγχωροῦν τή μητέρα του, πού προσπάθησε νά ὑπεξαίρῃ λίγο ἀπό τό χρυσό, πού προοριζόταν γιά τόν τεχθέντα Βασιλέα καί μιλοῦν γιά τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, προσφέρει τό δεκά-νίκι του ὡς δῶρο. Ξαφνικά βλέπει γεμάτος χαρά ὅτι δέν τό χρειάζεται πιά, μπορεῖ νά περπατήσει. Γεμάτος χαρά καί εὐγνωμοσύνη πρὸς τό Θεό, παίζοντας τή φλογέρα του ἀναχωρεῖ μέ τούς νυχτερινούς ἐπισκέπτες γιά νά προσφέρει ὁ ἴδιος τό δῶρο του στόν τεχθέντα Βασιλέα.

Οἱ ἀρχαῖοι τραγικοί ἐνέπνευσαν μεταξὺ ἄλλων στόν 20όν αἰῶνα τόν Richard Strauss (1864-1949), πού ἔγραψε τήν «Ἡλέκτρα» (1909) σέ λιμπρέτο τοῦ H. von Hofmannsthal, τόν A. Honegger, πού συνέθεσε τήν «Ἀντιγόνη» (1927) σέ λιμπρέτο τοῦ J. Cocteau, τόν Igor Stravinsky (1882-1971), πού ἔγραψε τήν ὄπερα - ὀρατόριο «Oedipus Rex» (1927) σέ λιμπρέτο J. Cocteau μεταφρασμένο στά λατινικά ἀπό τόν J. Daniélou, τόν Georges Enesco (1881-1955), πού ἔδωσε τήν ὄπερα «Οἰδίπους» (1936), τόν Carl Orff (1895-1982), πού συνέθεσε τήν «Ἀντιγόνη» (1949) καί τόν «Οἰδίποδα Τύραννο» (1959) σέ λιμπρέτα τοῦ F. Hölderlin καί τόν «Προμηθεά» (1968) στό ἑλληνικό κείμενο τοῦ Αἰσχύλου.

Οἱ Ἕλληνες συνθέτες ἐμπλούτισαν τό σχετικό ρεπερτόριο μέ ἔργα ὅπως ἡ «Μήδεια» (1988-1990) τοῦ Μίκη Θεοδωράκη (γ. 1925) σέ μετάφραση τοῦ συνθέτη καί ἡ «Ἡλέκτρα» τοῦ ἴδιου (1992-1993) σέ μετάφραση Κ. Γεωργουσόπουλου καί λιμπρέτο Σ. Εὐ-αγγελάτου, ἡ «Ἀντιγόνη» (1989) τοῦ Ντίνου Κωνσταντινίδη (γ. 1929) σέ ἀγγλική ἀπόδοση μέ παρεμβολή ἀρχαίων ἑλληνικῶν κειμένων, ὁ «Πυλά-

δης» (1991) σέ κείμενο Γ. Χειμωνᾶ, τοῦ Γιώργου Κουρουποῦ (γ. 1942) καί ἄλλα τῶν Α. Κουνάδη (γ. 1924), Θ. Ἀντωνίου (γ. 1935) κτλ.

* * *

Σέ ἀρκετά ἔργα λυρικοῦ θεάτρου τοῦ 20οῦ αἰῶνα ἐξαίρεται ἡ συναίσθηση τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς τῶν καλλιτεχνῶν, ἡ ἐμμονή στό καθῆκον καί ἡ θυσιαστική αὐταπάρνηση μορφῶν τῆς Βίβλου, ἡ γενναία στάση προσώπων τῆς Ἱστορίας ἢ τῶν Μύθων, τό μεγαλειῶδες παράδειγμα κληρικῶν ἢ μοναχῶν, πού προτίμησαν τό μαρτύριο ἀπό τήν ὑποταγή στόν Καίσαρα ἢ τό συμβιβασμό μέ τήν ἄρνηση, τό μέγεθος τῆς ἀγάπης ἀγίων τῆς ἐκκλησίας. Συνθέτες συνεργάζονται μέ διακεκριμένους ποιητές, πεζογράφους ἢ θεατρικούς συγγραφεῖς ἢ ἐμπνέονται ἀπό τό ἔργο κορυφαίων λογοτεχνῶν μέ ὄραματα καί πτήσεις πρὸς τούς κόσμους τοῦ ἀπείρου.

Σέ καιρούς «οὐ μενετούς», ὅπου ὁ ἀτομισμός διαβρῶνει τά πάντα, δέν ταιριάζουν σέ ἀξιους καλλιτέχνες ὁ ἐφησυχασμός καί οἱ πτωχές ἀναζητήσεις, γι' αὐτό ἐμφανίζονται ἀρκετοί ὑπηρετές τῆς Τέχνης ἐφοδιασμένοι μέ τήν «μάχαιραν τοῦ Πνεύματος» (Ἐφεσ. στ' 17) γρηγοροῦντες καί ἕμουντες ἐν χορδαῖς καί ὄργάνῳ (Ψαλμ. 150, 4) τόν Κύριο.

Δ. ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ

ΤΑ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

1. *András Batta: Opera, Könemann 1999.*
2. *John Lazarus: The Opera Handbook, Longman 1987.*
3. *Leslie Orrey: Opera, a Concise History, Thames and Hudson 1987.*
4. *Encyclopédie de la Musique, Garzanti 1983, Librairie Générale Française 1992.*
5. *T. S. Eliot: «Φόνος στή Μητρόπολη», εισαγωγικό σημείωμα - μετάφραση Ἄντ. Ζαχαρόπουλου. «Δαμασκός» 1949.*



ΟΙ «ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΣΤΕΣ» ΚΑΙ ΟΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΟΥΣ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο όρος «δημιουργιστές» (απόδοση του creationism/creationists) περιλαμβάνει τους πιστούς Χριστιανούς, κυρίως φανατικούς Προτεστάντες των ΗΠΑ (άλλα όχι μόνο), που υποστηρίζουν ότι τα όσα διηγείται η Άγια Γραφή στο βιβλίο της Γενέσεως για τη δημιουργία της υλικής Κτίσεως είναι κατά λέξη αληθινά, και παρακινούμενοι από την πίστη τους αυτή δεν διστάζουν να απορρίπτουν ή να παρερμηνεύουν άκομα και βασικές θέσεις των Φυσικών Έπιστημών. Αμέσως πρέπει να τονίσουμε τη φράση «κατά λέξη», αφού όλα τα Χριστιανικά δόγματα δέχονται γενικά τη θεοπνευστία των Γραφών, και επομένως και για εμάς τους Ορθοδόξους τό να πούμε ότι η Βίβλος ψεύδεται είναι σά να λέμε ότι ο Θεός ψεύδεται στους ανθρώπους. Έλπίζω στη συνέχεια να καταδείξω ότι πρέπει να είμαστε πολύ προσεκτικοί με τό χειρισμό των λέξεων στο θέμα αυτό, διαφορετικά σέ έναν υποθετικό διάλογο μέ ένα δημιουργιστή θά κινδυνεύαμε να φανούμε ότι απορρίπτουμε τό Θεό χάριν της Έπιστήμης.

Άλλά δικαιολογημένα μπορεί κάποιος να πει: και τί μέ ενδιαφέρει τί σκέπτονται λίγες χιλιάδες ή δεκάδες φανατικοί άνθρωποι στην άλλη άκρη του κόσμου; Θά έπικαλεσθώ λοιπόν μερικά έπιχειρήματα, παραθέτοντάς τα κατά σειρά από τά πιό δευτερεύοντα προς τά πιό σημαντικά.

Μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένώσεως, οί ΗΠΑ, ή κατ' έξοχήν χώρα των δημιουργιστών, είναι ίσως τό ισχυρότερο κράτος της Γης, όχι μόνο πολιτικοστρατιωτικά αλλά και οικονομικά, σέ σημείο ώστε μερικοί να ά-

ποκαλούν τον πρόεδρό τους «πλανητάρχη». Από μία γενική άποψη τό καθετί που συμβαίνει εκεί έχει κάποιο ένδιαφέρον και για εμάς.

Άκόμα περισσότερο, οί ΗΠΑ κατέχουν ήγετική θέση στο χώρο των Φυσικών, Θετικών Έπιστημών και της Τεχνολογίας εδώ και δεκαετίες. Άν θεωρήσουμε ένδεικτικά, μή έχοντας άλλο καλύτερο δείκτη πρόχειρο, τη στατιστική των βραβείων Nobel, βλέπουμε ότι έρευνητές σέ άμερικανικά ιδρύματα πήραν πάνω από τά μισά βραβεία Nobel Φυσικής και Χημείας που άπονεμήθηκαν μετά τό Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, σέ αντίθεση μέ τά Nobel Λογοτεχνίας όπου βρίσκονται πιό πίσω. Κινεί ασφαλώς τό ένδιαφέρον ότι σέ μία χώρα που δίνει τόση σημασία στις Φυσικές Έπιστήμες υπάρχουν μορφωμένοι όπως θά δοίμε άνθρωποι και έπιστήμονες που άρνούνται ή παρερμηνεύουν, σκόπιμα ή όχι, έπιστημονικές γνώσεις ώστε να δικαιώσουν, όπως νομίζουν, τό λόγο του Θεού.

Δημιουργιστές δεν υπάρχουν μόνο στις ΗΠΑ, αλλά τους βρίσκουμε και σέ άλλες χώρες, όπως ή Μεγάλη Βρεταννία, ή Όλλανδία και ή Αυστραλία. Δημιουργιστές υπάρχουν και στην Ελλάδα, και έχουμε και μεταφράσεις έργων μέ τίς άπόψεις τους στα ελληνικά, καθώς και έκπομπές τους από ιδιωτικούς τηλεοπτικούς σταθμούς.

Ένα έπιχείρημα που είναι βέβαια αυτόνοτο, είναι ότι τό θέμα άπτεται των σχέσεων Έπιστήμης και Θρησκείας, ωστόσο τό κυριότερο ίσως σημείο είναι τό παρακάτω:

Ότι σέ μία εποχή που άκούγονται άρκετές φωνές για τη συμπόρευση και

τή συμβατότητα των Φυσικών Έπιστημών και της ιδέας του Θεού (μπορείτε να διαβάσετε σχετική εισήγηση του κ. Κατσάνου στο τεύχος των «Ακτίνων» του Δεκεμβρίου 1999), τό φαινόμενο των δημιουργιστών αποτελεί ένα επικίνδυνο έπιχείρημα στά χέρια των δσων άθεων ύποστηρίζουν ότι Θρησκεία και Έπιστήμη δñθεν αποτελούν ανταγωνιστικές δυνάμεις, ένω παραπλανά πιστούς στό να θεωρήσουν ότι ή Έπιστήμη είναι άναξιόπιστη αλλά και μέσο σκανδαλισμού τñς πίστεώς τους.

Θά προσπαθήσω λοιπόν να δώσω μιά εικόνα για τούς δημιουργιστές, άντλώντας και άπό τñς έμπειρίες μου κατά τή διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών κατά τήν περίοδο 1990-1993 στό νότιο τμήμα των ΗΠΑ, όπου τό φαινόμενο άνθει ιδιαίτερα.

2. Η ΜΙΚΡΗ ΗΛΙΚΙΑ ΤΟΥ ΣΥΜΠΑΝΤΟΣ

Η κυριότερη ίσως χαρακτηριστική άποψη των δημιουργιστών, μέ βάση τή γενεαλογία άπό κτίσεως κόσμου πού περιγράφεται στή Γένεση, είναι ή πεποίθησή τους ότι τό Σύμπαν και ή Γñ έχουν ήλικία 5 ή 6 τάξεις μεγέθους μικρότερη άπό εκείνες πού δέχεται ή σύγχρονη έπιστήμη. Ο Δρ Henry Morris π.χ έγραφε τό 1974: «Σέ αντίθεση μέ τήν αντίληψη πού επικρατεί, τά πραγματικά γεγονότα τñς έπιστήμης συμφωνούν περισσότερο μέ μιά νεαρή ήλικία τñς Γñς, παρά μέ τήν παλιά θεώρηση. Τά 10.000 χρόνια φαίνονται ένα άκραίο άνω όριο». Καί ό David B. Gower, καθηγητής Βιοχημείας στό Λονδίνο, κατέληγε στό ίδιο συμπέρασμα στό βιβλίο του «Radiometric Dating Methods» τό 1975. Κατά τήν περίοδο πού ήμουν στήν Άμερική οι δημιουργιστές άρχισαν να βάζουν λίγο «νερό στό κρασί τους» και να δέχονται για τήν ήλικία του Σύμπαντος τιμές τñς τάξεως των 100.000 έτών, μέχρι π.χ. 120.000 έως 150.000 χρόνια. Δέν

παραλείπουν να ύπενθυμίζουν ότι ό ίδιος ό κορυφαίος φυσικός Ίσαάκ Νεύτων συμφωνούσε άπολύτως μέ τή χρονολόγηση του Σύμπαντος μέ βάση τή γενεαλογία τñς Βίβλου και μάλιστα έγραψε ένα σχετικό βιβλίο πάνω στό θέμα έπιβεβαιώνοντας τόν ύπολογισμό του έπισκόπου J. Ussher ότι ή Δημιουργία του Σύμπαντος έλαβε χώρα στις 23 Νοεμβρίου 4004 π.Χ.

Βέβαια, ό Νεύτων στήν έποχή του δέν γνώριζε κανένα έπιστημονικό δεδομένο πού θά τόν έκανε να έχει άλλη άποψη, άλλιώς μάλλον θά είχε άλλη γνώμη. Ο ίδιος εξ άλλου έλεγε «ό Πλάτων είναι φίλος μου, ό Άριστοτέλης είναι φίλος μου, αλλά περισσότερο φίλη μου είναι ή Άλήθεια».

Οί άντιλήψεις τñς έπιστήμης τροποποιήθηκαν πράγματι και αυτές κατά τούς τελευταίους αιώνες, προς τήν κατεύθυνση μιάς συνεχούς αυξήσεως τñς άποδεχόμενης ήλικίας τñς Γñς. Γενικά, οι πρώτες ένδείξεις για μιά μεγάλη ήλικία ήταν:

— Οι παρατηρήσεις ότι τά φαράγγια και οι χαράδρες σκάβονται, μέ πολύ άργό ρυθμό, άπό τά ποτάμια και τούς χείμαρρους πού τά διαρρέουν. Πόσα έκατομμύρια χρόνια θά χρειάστηκαν για να διανοιχθούν χαράδρες βάθους πολλών έκατοντάδων μέτρων; Μετρήθηκε ότι σε 30 χρόνια ένας όρμητικός ποταμός βαθάινει τό φαράγγι του σε άσβεστολιθικά πετρώματα κατά ένα έκατοστό. Άν ή Γñ είχε δημιουργηθεί τό 4004 π.Χ. δέν θά ύπήρχαν φαράγγια βαθύτερα των δύο μέτρων. (Αυτό ίσως είναι και τό άρχαιότερο έπιχείρημα, άφοϋ ήδη ό Πυθαγόρας όμιλεί για τό σχηματισμό των κοιλάδων άπό τά νερά).

Διαιρώντας τήν ποσότητα άλατος πού διοχετεύεται κάθε χρόνο στή θάλασσα άπό τά ποτάμια μέ τή συνολική μάζα του νερού μπορούμε να ύπολο-

γίσομε τήν ηλικία τῶν ὠκεανῶν σέ ἀρκετά ἑκατομμύρια χρόνια.

'Αργότερα, κατά τίς ἀρχές τοῦ εἰκοστοῦ αἰώνα, ἡ παραδοχή ὅτι ἡ Γῆ δημιουργήθηκε σέ διάπυρη κατάσταση καί ψύχθηκε ἀργά, ἀνέβασε τίς ἐκτιμήσεις τῆς ηλικίας τῆς στίς ἑκατοντάδες ἑκατομμύρια χρόνια. Τέλος, ἡ Πυρηνική Φυσική ἔδωσε στή Γεωλογία τό ὄπλο πού ὀνομάζεται ὑπολογισμός τῆς ηλικίας πετρωμάτων μέ βάση τή μεταστοιχείωση ἐκ τῆς φυσικῆς ραδιενεργοῦ διασπάσεως, καθῶς καί τήν ἀναγνώριση τοῦ ὅτι ὑπάρχει συνεχῆ παραγωγή θερμότητας στό ἐσωτερικό τῆς Γῆς ἀπό τά ραδιενεργά ἰσότοπα τοῦ πυρήνα τῆς. Αὐτά ἀνέβασαν τήν ηλικία ἀρχικά στά 2 καί μετά στά 4 δισεκατομμύρια χρόνια. Μετά τόν προσδιορισμό τῆς ηλικίας τοῦ Ἥλιου σύμφωνα μέ τή σύγχρονη Ἀστροφυσική σέ 5 δισεκατομμύρια χρόνια καί νέες ραδιοχρονολογήσεις πετρωμάτων, φθάσαμε τά τελευταῖα εἴκοσι χρόνια σέ μιᾶ ηλικία 4,6 ἕως 4,7 δισεκατομμυρίων ἐτῶν.

Τί ἀπαντοῦν οἱ δημιουργιστές σέ ὅλα αὐτά; Ὑποστηρίζουν ὅτι ὁ Θεός ἔβαλε ἀπό τήν ἀρχή τό ἀλάτι στό θαλασσινό νερό ἢ ὅτι τά φεράγγια, οἱ χαράδρες καί οἱ κοιλάδες δημιουργήθηκαν ἀπό τήν ἀρχή ὅπως εἶναι τώρα. Ἀλλά γιά τό θέμα τῶν ραδιοχρονολογήσεων καταφεύγουν καί σέ μιᾶ ἄλλη ἐξήγηση πού πρέπει νά τήν προσέξομε ἰδιαίτερα, καθῶς ἀποτελεῖ δεῖγμα τοῦ λεγόμενου «ἐπιστημονικοῦ δημιουργισμοῦ».

Συγκεκριμένα συνάντησα στήν Ἀμερικανική νέο κάτοχο διδακτορικοῦ (Ph.D.) στή Φυσική πού ὑποστήριξε, ὅταν τόν ρώτησα σχετικά, ὅτι δέν εἶναι ἀκόμα ξεκάθαρο ἐάν οἱ χρόνοι ἡμιζωῆς, οἱ ἡμιζωές, τῶν ραδιενεργῶν ἰσοτόπων εἶναι σταθερές ἢ ἐάν μεταβάλλονται μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου. Ἡ ἢ φυσική ραδιενεργός διάσπαση ἐπιβραδύνεται ὡς συνάρτηση τοῦ χρόνου, ἢ ηλικία τῆς Γῆς θά ἦταν μικρότερη. Αὐτό θά

σήμαινε εἴτε ὅτι τό φεράγμα τοῦ δυναμικοῦ πού πρέπει νά ὑπερβεῖ ἕνα σωματίο α ἢ ἡλεκτρόνιο γιά νά δραπετεύσει ἀπό ἕνα ραδιενεργό πυρήνα ἀυξάνεται μέ τήν πάροδο τῶν αἰώνων, εἴτε ὅτι ἡ ἐνέργεια τοῦ σωματιδίου μειώνεται. Καί στίς δύο περιπτώσεις ὅμως θά πρέπει νά ἔχομε μεταβολή ἀνά τοῦς αἰῶνες μιᾶς ἢ περισσότερων θεμελιωδῶν φυσικῶν σταθερῶν, ὅπως ἡ σταθερά τοῦ Planck, ἡ διηλεκτρική σταθερά τοῦ κενοῦ, ἡ μάζα ἢ τό φορτίο τοῦ ἡλεκτρονίου ἢ τοῦ πρωτονίου. Θά μπορούσαμε νά ἔχομε μεταβολές στίς ἡμιζωές κρατώντας ὅλα τά ἄλλα σταθερά καί μεταβάλλοντας μόνο τή διάμετρο τῶν ἀτομικῶν πυρήνων, ἀλλά καί ἡ διάμετρος αὐτή, ἂν δεχθῶμε ὅτι οἱ ἀτομικοὶ πυρήνες εἶναι συστήματα σέ φυσική ἰσορροπία, ἐξαρτᾶται ἀπό τήν ἰσχὺ τῶν πυρηνικῶν δυνάμεων. Πάντως εἶναι ἀλήθεια ὅτι μικρές μεταβολές στίς σταθερές θά ἐπέφεραν μεταβολή τάξεων μεγέθους στίς ἡμιζωές, καθῶς ἡ ἐξάρτηση εἶναι πολὺ ἰσχυρή.

Ἀφήνοντας τό θέμα τῆς ηλικίας τῆς Γῆς καί περνώντας στήν ηλικία τοῦ Σύμπαντος, οἱ ἀστρονόμοι ὑποστηρίζουν ὅτι τό φῶς ἀπό μακρινούς γαλαξίες, οἱ ὁποῖοι σχηματίσθηκαν προφανῶς μετά τή δημιουργία τοῦ Σύμπαντος, ταξίδεψε δισεκατομμύρια χρόνια μέχρι νά φθάσει σέ μᾶς. Ἡ ἀστρονομική κλίμακα ἀποστάσεων φαίνεται καλά θεμελιωμένη καί ἄλλωστε τό τεράστιο μέγεθος τοῦ Σύμπαντος προσθέτει στό μεγαλεῖο τοῦ Θεοῦ, ὥστε οἱ δημιουργιστές νά μὴν ἐπιθυμοῦν τήν ἀλλαγὴ του. Βρῆκαν καί ἄλλο, συγκεκριμένα φαίνεται ὅτι τό πρόωθησε πρῶτος ὁ Αὐστραλός Barry Setterfield (εἶναι ἀρκετοί καί ἀρκετά δραστήριοι φαίνεται οἱ δημιουργιστές ἐκεῖ, ἐκδίδουν καί ἕνα πολὺ ὁμορφο περιοδικό, τό Ex Nihilo, ἐδῶ καί τουλάχιστον 20 χρόνια). Ἡ ταχύτητα τοῦ φωτός στό κενό, ὑποστήριξαν, δέν εἶναι σταθερή, ἀλλά μειώνεται ἀργά μέ τήν πάροδο

των αιώνων. "Αν κάποτε ήταν πολύ μεγαλύτερη, τότε βλέπουμε τους μακρινούς γαλαξίες όπως ήταν πριν από λίγες χιλιάδες χρόνια. Η θέση τους αυτή βασίσθηκε σε μία πραγματική αφορμή: "Αν δοῦμε τὶς πειραματικές μετρήσεις τῆς ταχύτητας τῆς ηλεκτρομαγνητικῆς ἀκτινοβολίας στοῦ κενό κατά τὴν περίοδο 1876-1940, παρατηροῦμε ὅτι ἀντὶ γιὰ τὶς τυχαῖες διακυμάνσεις γυρω ἀπὸ μία κεντρικὴ τιμὴ, ἡ ταχύτητα τῆς ηλεκτρομαγνητικῆς ἀκτινοβολίας φαίνεται σὰ νὰ μεταβάλλεται σχεδὸν μονότονα, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν κατεύθυνση πού θὰ ἐπιθυμοῦσαν οἱ δημιουργιστές, δηλαδή νὰ μειώνεται! "Αλλὰ στὰ μεταπολεμικὰ πειράματα, πού εἶναι καὶ ἀκριβέστερα, ἡ ταχαιότητα στὶς πειραματικὲς τιμὲς ἐπαναλαμβάνεται, ὁπότε μᾶλλον πρέπει νὰ καταλήξουμε ὅτι ἐπρόκειτο περὶ συμπύσεως.

Πέρα ἀπὸ αὐτό, ὅσοι βιάσθηκαν νὰ υἰοθετήσουν τὴ θεωρία τῆς μεταβαλλόμενης ταχύτητας τοῦ φωτός δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦν ὅτι μετὰ τὶς θεωρίες τῆς Σχετικότητας ἡ ταχύτητα αὐτὴ ἔχει πολὺ μεγαλύτερη σημασία, ἀποτελώντας μιά ἀπὸ τὶς πιὸ θεμελιώδεις φυσικὲς σταθερές. "Αν μεταβάλλεται ἀνά τοὺς αἰῶνες, τότε μεταβάλλεται ὄχι μόνο ἡ σχέση μετὰ τὸν χρόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἔνταση καὶ ἐνέργεια, πράγμα πολὺ ἀπίθανον νὰ συμβαίνει. Εὐτυχῶς, πρόσφατα οἱ ἴδιοι οἱ δημιουργιστὲς ἀποκήρυξαν τὴ μεταβλητὴ ταχύτητα τοῦ φωτός.

Ἐν σχέσει μὲ τὸ γεγονός ὅτι παρατηροῦμε ἀστέρες σὲ διαφορετικὰ στάδια τῆς ζωῆς τους, ἡ ὁποία σύμφωνα μὲ τὴν Ἀστροφυσικὴ μπορεῖ νὰ ἀνέρχεται σὲ πολλὰ δισεκατομμύρια χρόνια στὴν περίπτωση ἀστέρων χαμηλῆς μάζας, οἱ δημιουργιστὲς ἀπαντοῦν ὅτι, ὅπως ἡ φαινομενικὴ ἡλικία τοῦ Ἀδάμ ἦταν αὐτὴ ἐνός νέου ἀνδρα ἕνα δευτερόλεπτο μετὰ τὴ δημιουργία του ἀπὸ τὸν Κύριο, ἔτσι καὶ οἱ πρῶτοι ἀστέ-

ρες, ἡ πρώτη τους γενεά, δημιουργήθηκαν ἀπὸ Ἐκεῖνον μὲ μιά «ἀρχικὴ ἐσωτερικὴ ἡλικία» πολὺ μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν πραγματικὴ τους.

3. ΤΟ ΒΑΘΥΤΕΡΟ ΚΙΝΗΤΡΟ ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΜΙΚΡΗ ΗΛΙΚΙΑ ΤΗΣ ΓΗΣ - ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑ- ΤΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΣΜΟΥ

Γιατὶ ὅμως οἱ δημιουργιστὲς ἐπιμένουν τόσο πολὺ στὴ μικρὴ ἡλικία τῆς Γῆς, τὴ στιγμὴ πού τόσα δεδομένα φαίνονται ἀντίθετα; Ὑπάρχει στὴν πραγματικότητα ἕνα βαθύτερον κίνητρο αὐτῆς τῆς ἐπιμονῆς. *Πρόκειται γιὰ τὴν ἀπόρριψη τῆς Δαρβινικῆς Θεωρίας τῆς Ἐξελίξεως.* Εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατον ὀλόκληρη ἡ ἀλυσίδα τῆς βιολογικῆς ἐξελίξεως ἀπὸ τοὺς μονοκύτταρους μικροοργανισμοὺς μέχρι τὸν ἄνθρωπον νὰ λάβει χώρα μέσα σὲ μερικὲς ἑκατοντάδες χιλιάδες χρόνια. Σὲ αὐτὸ θὰ ἀναγκάζονταν νὰ συμφωνήσουν ὅλοι οἱ σύγχρονοι ἐξελικτικοὶ βιολόγοι. Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο δὲν ἀπομένει παρά ἡ ἀποδοχὴ τῶν στίχων τῆς Ἁγίας Γραφῆς περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ συνόλου τῶν ζῶων καὶ φυτῶν μὲ τὸν τρόπο τῆς παραγωγῆς κάθε εἶδους ξεχωριστά. Ταυτόχρονα ἀποκρούεται ἡ βλάσφημη ἰδέα τῆς καταγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου «κατ' εἰκόνα τοῦ πιθήκου».

Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ σημεῖο μᾶς ὀδηγεῖ στὴν ἱστορία τοῦ κινήματος τοῦ δημιουργισμοῦ. Ἴσως ὁ ἀναγνώστης ἔχει ἀκουστὰ τὴν περίφημη «Δίκη τῶν Πιθήκων» πού ἔλαβε χώρα τὸ 1925 στοῦ Dayton τοῦ Tennessee. Πρόκειται γιὰ τὴ δίκη ἐνός δασκάλου, τοῦ John Scopes, πού κατηγορήθηκε ὅτι δίδασκε τὴ Θεωρία τῆς Ἐξελίξεως παρά τὸ γεγονός ὅτι αὐτὸ ἀπαγορευόταν ἀπὸ τὸ νόμο. Ἡ δίκη αὐτὴ ξεσήκωσε τόσο θόρυβο, μὲ τὴν ὑπεράσπιση τοῦ Clarence Darrow νὰ καταγγεῖλει τὴν ὀπισθοδρομικότητα τοῦ νόμου, ὥστε εὐκολὰ ξεχνᾶμε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς δίκης, καὶ αὐτὸ εἶναι ὅτι ὁ Scopes

καταδικάστηκε (στις 24 'Ιουλίου 1925 έπειδή δίδασκε τή θεωρία τής 'Εξελίξεως). Δέν πρέπει λοιπόν νά ύποτιμοῦμε τό κοινωνικό κλίμα καί τή νοοτροπία πού όδηγεῖ στή θέσπιση τέτοιων νόμων, έστω καί τοπικῶν, παρά τό ότι άπό τότε άσφαλῶς «κύλησε πολύ νερό στ' αὐλάκι». Όσοι θρησκοί άνθρωποι πίστευαν ότι ή Θεωρία τής 'Εξελίξεως συνιστᾶ μᾶλλον μία ἄθρη, άνυπόστατη καί ψυχοφθόρα προπαγάνδα παρά μία έπιστημονική θεωρία, άρνήθηκαν νά παραδεχθούν τήν ήττα τους μετά τήν κατάργηση παρόμοιων νόμων.

Μερικοί πού είχαν διαβάσει λίγο περισσότερο, άντιλήφθηκαν ότι ύπήρχαν καί κάποια έπιστημονικά στοιχεία πού θά μπορούσαν νά στηρίξουν τόν άγώνα κατά τής Θεωρίας τής 'Εξελίξεως. Καί ένώ μέχρι τό 1929 όνομάζονταν άπλῶς «άντι-εξελεκτικοί», εκείνη τή χρονιά ό βιολόγος Harold W. Clark έκδίδει τό βιβλιαράκι *Back to Creationism* («Πίσω στό δημιουργισμό»), όπου παροτρύνει τούς άναγνώστες νά παύσουν νά άντιτίθενται άπλῶς στή Θεωρία τής 'Εξελίξεως καί νά υιοθετήσουν τή νέα «'Επιστήμη τοῦ Δημιουργισμού». 'Αλλά ό πραγματικός «πατέρας» τής νέας ιδέας ήταν ό George McCready Price (1870-1963), πού έστρεφε τά πυρά του κυρίως στό πεδίο τής Γεωλογίας, παρά στό πεδίο τής Βιολογίας. Δυστυχῶς, ή υπόθεση τής μικρῆς ήλικίας τής Γῆς ύπερίσχυσε στις τάξεις τών 'Αμερικανῶν άντιεξελεκτικῶν τό 1961 μέ τήν έκδοση τοῦ *The Genesis Flood* τών John Whitcomb καί Henry Morris. Εἶναι πραγματικό δυστύχημα τό ότι ό κατηγορος τής Δίκης τών Πιθήκων, ό William Jennings Bryan, πού δέν είχε τότε διστάσει νά άποδεχθεῖ ήλικία δισεκατομμυρίων έτών γιά τή Γῆ, πέθανε 5 μόλις ήμέρες μετά τή δίκη. Τό 1963 ό Henry Morris ίδρύει μαζί μέ 9 άλλους δημιουργιστές, οί έξι άπό τούς όποιους ήταν κάτοχοι διδακτορικοῦ (Ph.D.) σέ βιολογικές έπι-

στήμες, τόν όργανισμό «Creation Research Society». Αὐτή ή 'Εταιρεία έφθασε πρό εικοσαετίας νά αριθμεῖ περίπου χίλια μέλη, τό καθένα άπό τά όποια ήταν κάτοχος δύο τουλάχιστον πανεπιστημιακῶν πτυχίων, καί κανένα τους δέν πίστευε πῶς ό άνθρωπος εἶναι προϊόν εξέλιξεως. Τό 1974 δημοσιεύεται τό έργο τοῦ Δρα Henry Morris μέ τίτλο *Scientific Creationism* («'Επιστημονικός Δημιουργισμός») καί ό Morris, ό όποιος δαπάνησε περίπου 30 χρόνια τής ζωῆς του έρευνώντας τό θέμα, κυρίως ὁμως μελετώντας τίς μεθόδους χρονολογήσεως, παίρνει τήν άτυπη θέση τοῦ επικεφαλῆς τοῦ κινήματος, τήν όποία καί έν μέρος διατηρεῖ μέχρι σήμερα. Σήμερα προεδρεύει στό 'Ινστιτούτο γιά τήν 'Ερευνα τής Δημιουργίας (*Institute for Creation Research*) κοντά στό San Diego τής Καλιφόρνιας. 'Αντιπρόεδρος εἶναι ό Duane Gish, Ph.D., καί έκδίδουν ένα μηνιαίο δελτίο, τό *Acts & Facts*, πού διανέμεται δωρεάν.

Περισσότερο πάντως κατά τή δεκαετία τοῦ 1990 άκούσθηκε τό όνομα τοῦ Phillip E. Johnson, καθηγητοῦ τής Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τής Καλιφόρνιας στό Berkeley. 'Αφού διάβασε τό ιδιαίτερα πολεμικό εξέλεκτικό βιβλίο *The Blind Watchmaker*, πείσθηκε ότι τά επιχειρήματα ύπέρ τής εξέλιξεως ήταν περισσότερο ρητορικά καί λιγότερο πραγματικά. Μαζί μέ άλλους ίδρυσε τό «Κίνημα τοῦ 'Ελλόγου Σχεδιασμοῦ» («*Intelligent-Design (ID) Movement*»). Τά επιχειρήματά τους προώθησε κυρίως τό βιβλίο τοῦ βιοχημικοῦ Michael J. Behe «*Darwin's Black Box: The Biochemical Challenge to Evolution*» (1996). 'Αλλά οί θέσεις τους κυμαίνονται μεταξύ εκείνων τοῦ έπιστημονικοῦ δημιουργισμοῦ καί τής «θειστικής εξέλιξεως».

(Συνεχίζεται)

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ν. ΜΑΝΙΜΑΝΗΣ

ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ALEXIS CARREL (1873-1944)

Περί του θέματος και του νοήματος του χρόνου και των διαστάσεών του έχουμε αφιερώσει στο παρελθόν πολλά άρθρα και επιφυλλίδες στον ημερήσιο και Περιοδικόν Τύπον. Τό βιβλίον μου («Χρόνος και Εὐθύνη» (Μαρτυρίες τῆς ἱστορίας ἐκδ. «ΤΗΝΟΣ» 1983) ἀντιμετωπίζει τό πρόβλημα ἀπό πολλῶν πλευρῶν καί ἀπόψεων. Ἡ ἀνατολή τοῦ 2001 ἐπαναφέρει στήν ἀπόλυτη ἐπικαιρότητα τό μέγα ζήτημα τοῦ χρόνου καί τῆς προβληματικῆς του. Ἡ προσωπική φιλοσοφία, ἡ Πλατωνική σκέψη, ἡ νεοπλατωνική φιλοσοφία, ἡ Μεσαιωνική καί ἡ Νεωτέρα Φιλοσοφία διὰ μακρῶν ἐξήτασαν καί ἐξετάζουν τό ἀκανθῶδες πρόβλημα. Διότι ὁ χρόνος, ἐνῶ κατά τόν Ἀριστοτέλη καί τόν Αὐγουστίνου εἶναι ἀπλή ἔννοια, ὡστόσοσον ἔχει ὡς βασικό χαρακτηριστικό του τήν πολλαπλότητα καί τήν πολυμορφία. Ἐνδιαφέρουσες εἶναι οἱ ἀπόψεις καί συγχρόνων διανοητῶν καί ἐπιστημόνων. Ὁ Γάλλος φυσιολόγος, ἰατρός καί φιλόσοφος Alexis Carrel (1873-1944) μᾶς χορηγεῖ μέ τό βιβλίον του «Ὁ ἄνθρωπος αὐτός ὁ ἄγνωστος» ἐξαιρετικῆς σημασίας θέσεις γιά τό νόημα τοῦ χρόνου ἀπό ἐσωτερικῆς πλευρᾶς δηλ. γιά τόν ἐσωτερικόν χρόνον.

Στήν προσπάθειά του ὁ Carrel νά ἐρμηνεύσῃ τόν ἐσωτερικόν χρόνον σημειώνει: «Εἶναι μία διάσταση τοῦ ἴδιου τοῦ ἑαυτοῦ μας καί ταυτίζεται μέ τήν ἀδιάσπαστη διαδοχή τῶν ὄργανικῶν, ψυχολογικῶν, φυσιολογικῶν καί διανοητικῶν καταστάσεων πού ἀπαρτίζουν τήν προσωπικότητά μας».

Τόν ἐσωτερικόν χρόνον ὁ Carrel συνδέει μέ τόν πλοῦτον τῆς ψυχῆς μας χωρίς αὐτό νά συνοφαινεται μέ τό ἄν εἶναι ὀλίγα ἢ πολλά χρόνια τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ μεταβολές τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως βεβαίως εἶναι ὄργανικές καί πνευματικές καί γι' αὐτό, λέγει ὁ Carrel, ὁ ἐσωτερικός χρόνος παρίσταται ὡς φυσιολογικός καί ψυχολογικός. Ὁ φυσιολογικός διακαθορίζεται ἀπό τίς ὄργανικές μεταβολές τοῦ ἀνθρώπου καί τίς κινήσεις τοῦ σώματος (καρδιάς, μυῶν, στομάχου, κλπ.). Ἀντιθέτως ὁ ψυχολογικός χρόνος συνίσταται στή συνειδητοποίηση τῆς πνευματικῆς διαρκείας κάθε ἀτόμου, πού λειτουργεῖ ὡς «προοδευτική σῶρευση μνήμης».

Ὁμιλεῖ στό ἴδιο βιβλίον του γιά τόν χρόνον τῶν ἄλλων, πού εἶναι ὁ κοινωνικός χρόνος. Τονίζει τήν ἀναγκαιότητα τῆς συ-

νεργασίας τοῦ ἀτομικοῦ καί κοινωνικοῦ χρόνου. Τό ἄτομον, λέγει ὁ Carrel, ὀφείλει νά συνειδητοποιεῖ τό χρόνο τῶν ἄλλων, ὥστε νά συνυπάρξῃ μέ αὐτούς καί νά παρακολουθήσῃ τήν πορεία τοῦ «τραίνου τῆς κοινωνίας». Γιατί ὁποῖος δέν ὑπολογίζει τό χρόνο τῶν ἄλλων «χάνει τό τραῖνο τῆς ζωῆς». Ὁ Carrel θεωρεῖ ἀπαραίτητη τήν ἀξιοποίηση τοῦ χρόνου ἀπό τήν παιδική ἡλικία, πού εἶναι ἡ πλέον πλοῦσια γιά ὄφελος τῆς ἀγωγῆς καί τῆς διαπαιδαγωγήσεως. Ἀπαιτεῖται θυσία πρὸς καλλιέργεια τοῦ χέρσου χωραφιοῦ τῆς παιδικῆς ψυχῆς. Στά ὄριμα χρόνια καί στήν πρεσβητική ἡλικία ὁ χρόνος δέν ἔχει φυσιολογική ἀξία.

Ἡ χρεια τῶν πραγμάτων ἀπαιτεῖ ἡ ζωὴ μας νά εἶναι γεμάτη ἀπό ἐνεργητικότητα ψυχολογική. «Ὅσο πιό ἀπραγος μένει, τόσο ὁ χρόνος τοῦ ἀνθρώπου ἀδειάζει. Ἡ τεμπελιά κάνει μεγαλύτερο κακό στό γέρο παρά στό νέο». «Ἄν μπορέσουμε νά γεμίσουμε τίς μέρες μας μέ ψυχολογικά καί πνευματικά γεγονότα, οἴγουρα δέ θά νοιώθουμε τόσο πολύ τό πόσο γοργά μᾶς ξεφεύγουνε κ' ἴσως ξαναγευθίσουμε πάλι στίς ἀτέλειωτες ἐκεῖνες μέρες τῆς νεότητος».

Ὁ χρόνος κατά τόν ἐπιφανῆ αὐτόν ἰατρόν καί φιλόσοφον Καρρέλ ἔχει πολλαπλῆ ἀξία γιά τόν ἄνθρωπο. Γιά νά ἀξιοποιηθῇ ὁ γήινος χρόνος μας χρειάζεται νά βοηθηθῇ ὁ ἄνθρωπος κατά τήν παιδική του ἡλικία, ἡ δέ φυσιολογική, πνευματική καί ἠθική ἀγωγή τοῦ ἀνθρώπου θά εἶναι ἀνάλογη πρὸς τήν ὅλη δομὴ τῆς χρονολογικῆς διαστάσεως τοῦ ἀτόμου. Ὁ χρόνος εἶναι ὁ χώρος τοῦ συνειδέναι, τῆς συνειδήσεως. Ὁ ἄνθρωπος χρειάζεται νά ἀπλώσῃ τήν ὑπαρξή του πιό πέρα ἀπό τόν χώρο καί τό χρόνο στόν κόσμο τοῦ ἑαυτοῦ του, στήν αὐτογνωσία του. Ἐκεῖ εἶναι ὁ πλοῦτος καί ἡ ὁμορφιά τοῦ χρόνου. Ὁ Carrel ἐπικαίρως στήν Ἀνατολή τῆς γ' χιλιετίας μᾶς δίδει τό μήνυμα τοῦ κύκλου τῆς ὁμορφιάς «πού τραγουδήθηκε ἀπό τοῦς ποιητές καί θάμπωσε τοῦς ἐπιστήμονες». Τόν κύκλο τῆς Ἀγάπης, πού φέρνει στή θυσία, τόν ἡρωισμό, τήν αὐταπάρνηση. Στόν κύκλο τῆς προσφορᾶς καί τῆς ἐγγνωμοσύνης, ὑπέρτατης ἀνταμοιβῆς τῶν ὄσων ζητήσανε νά βροῦνε τήν βαθύτατη ἀνάγκη τῶν πραγμάτων».

ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΣ ΧΡΟΝΟΣ...

Καθώς έφρευγε ό παλός ό χρόνος, θυμήθηκα τό νεανικό μας τραγουδι: «Καινούργιος χρόνος πάλι ξημερώνει καί σβύνεται καί χάνεται ό παλός. Μαζί του νά σβυστούνε κι όλοι οι πόνοι, τό δάκρυ μας, ή λύπη, ό στεναγμός». Εύχή καί έλπίδα.

Πέρασε από τότε μισός αιώνας. Καί ή εύχή έπαναλαμβάνεται. Όμως ή έλπίδα μειώθηκε. Καί ή αισιοδοξία μετριάστηκε. «Είδαμε, ζήσαμε, πάθαμε, μάθαμε, ξέρουμε τώρα». Ξέρουμε, ότι ό βίος δέν είναι άνθόσπαρτος. Καί ό καινούργιος χρόνος δέν είναι «εύτυχισμένος καί καλός». Καί πόνους έχει. Καί λυπες έχει. Έχει, φυσικά, καί χαρές κι έλπίδες.

Δέν θά κάνουμε ίσολογισμό χαρᾶς καί λύπης, για νά δοῦμε ποιά υπερερεϊ. Τή ζωή τή δεχόμαστε όπως είναι. Σημασία έχει νά είμαστε προετοιμασμένοι, ώστε νά μή μάς καταλαμβάνουν εξαπίνης οι λυπες καί νά απολαμβάνουμε μετρημένα τις χαρές.

Καί οι λυπες περνοῦν καί οι χαρές φεύγουν. Τίποτα δέν είναι σταθερό καί μόνιμο. Καί πρό παντός, τίποτα δέν μπορεϊ νά έπηρεάση «τήν μέλλουσαν ζωήν μας». Σ' αυτήν δέν υπάρχουν ούτε λυπες ούτε χαρές. Υπάρχει εὐδαιμονία, έφ' όσον τήν έχουμε προετοιμάσει καλῶς. Καί καλή προετοιμασία, σχετικά μέ τό θέμα μας, είναι νά ζοῦμε τις λυπες καί τις χαρές ως δύο όψεις του ίδιου νομίσματος. Οι πρώτες, έχουν σκοπό νά λειάνουν τις αιχμές του χαρακτήρα μας. Νά μάς κάνουν περισσότερο ταπεινούς. Υποταγμένους στο θέλημα του Θεου. Οι δεύτερες, είναι έκδηλώσεις της αγάπης του Θεου, που έρχονται νά μάς ξεκουράσουν από τή λύπη. Νά μάς δώσουν κάποια άναψυχή στον άνηφορικό μας δρόμο.

Λοιπόν; Αφοῦ είναι έτσι τά πράγματα, τότε; Τό τραγουδάκι των νεανικών μας χρόνων ήταν οὐτοπία; Όχι.

Ήταν ένα νεανικό τραγουδι έλπίδας. Ή έλπίδα καί ή αισιοδοξία είναι ή κινητήριος δύναμις για τον νέο. Είναι τά κουπιά που μ' αυτά θά διασχίση τό πέλαγος της ζωής. Βλέπει τή ζωή ν' ανοίγεται μπροστά του καί νά τον προκαλή νά τήν κατακτήση. Βλέπει καί τον πόνο που υπάρχει. Δέν τον αισθάνεται όμως τόσο έντονα. Σ' αυτή τήν ηλικία, τό πρωτεῦον δέν είναι ή λύπη καί ό πόνος. Είναι ό αγώνας, ή κατάκτησις, ή δημιουργία.

Τά άλλα έρχονται δεύτερα. Άργότερα θά τά συνειδητοποίηση. Καί θά καταλάβη τήν παιδαγωγική τους αξία. Ήδη όμως θά έχη κάνει τον αγώνα του, μικρό ή μεγάλο. Θά έχη πετύχει τις κατακτήσεις τους. Καί θά μπορεϊ, όπλισμένος μέ τήν έμπειρία των χρόνων, νά φιλοσοφήση πάνω στη χαρά καί στη λύπη, ως έκδηλώσεις της αγάπης του Θεου. Θά ξέρη πιά ότι ό πόνος είναι τό άμόνι πάνω στο όποιο σφυρηλατεϊται ή ζωή μας. Τό δάκρυ, που κυλάει σταλαγματιά - σταλαγματιά, είναι τό λουτρό που καθαρίζει τήν ψυχή μας. Κι ό στεναγμός είναι ό άπόηχος του «Κύριε έλέησον».

«Καινούργιος χρόνος πάλι ξημερώνει». Άς ψιθυρίσουμε ξανά τό νεανικό τραγουδι. Καί άς εύχηθοῦμε: «Μαζί του νά σβυστούνε κι όλοι οι πόνοι». Είναι φυσικό, άνθρώπινο, νά εύχόμαστε καί νά παρακαλοῦμε νά μήν υπάρχουν στη ζωή μας πόνοι. Ό ίδιος, άλλωστε, ό Θεάνθρωπος, τήν ώρα της μεγάλης δοκιμασίας, παρακάλεσε: «Πάτερ, ει δυνατόν, παρελθέτω τό ποτήριον τουτο άπ' έμού». Τό ίδιο νόημα της παρακλήσεως, της προσευχής, έχουν καί οι στίχοι του νεανικού τραγουδιου.

Ή Πρωτοχρονία είναι γιορτή. Άς τήν υποδεχθοῦμε μέ χαρά καί αισιοδοξία. Καί πολλές εύχές.

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ



PAUL CLAUDEL

ΑΠΟ ΤΟΝ «ΥΜΝΟ ΓΙΑ ΝΑ ΧΑΙΡΕΤΙΣΟΥΜΕ ΤΟΝ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ ΑΙΩΝΑ»

Ἡ λαειτουργία τελείωσε, ἄς πηγαίνουμε, ἀφοῦ συντελέστηκε τῆς Θείας Χάρης ἡ ἐπενέργεια.

Ἐν εἰρήνῃ προέλθομεν, μέ τοῦ Κυρίου τή συνέργεια.

Ὅπως ὁ λεπρός πού στήν ἐπιδερμίδα του ξανάγινε ὑγιής καί οἱ πληγές του ἐπουλωθῆκαν,

Ἔτσι εἶναι κι ὁ ἄνθρωπος πού πορεύεται ἐν εἰρήνῃ καί πού οἱ ἁμαρτίες του συγχωρεθῆκαν.

Σάν τόν προφήτη Ἡλία πού βάδισε ἐπί τριάντα μέρες πρὸς τό Χωρήβ, τό βουνό τοῦ Θεοῦ

Ἄφοῦ ἔφαγε ἄθελά του ἀπό κείνο τό ψωμί πού ἔχε ψηθεῖ μέ βιάση στή φωτιά τοῦ τζακιοῦ.

Κι ὅπως οἱ Ἑβραῖοι, πού μέ τό μπαστούνι στό χέρι, σύμφωνα μέ τό θρησκευτικό τους τυπικό,

Ἐτρωγαν ὀρθοί καί μέ τά πόδια ἐλευθερωμένα γιά τήν πορεία τους, τόν πασχαλινό τους Ἄμνό,

Ἔτσι κι ἐμεῖς, ὅπως οἱ παλιοί πατριάρχες πού φεύγαν ἀπ' τά Σόδομα, στρατοπεδεύοντας κάτω ἀπό σκηνές καί κλαδιά,

Ἄς βαδίσουμε, γιατί δέν ἔχουμε τή μόνιμη κατοικία μας ἐδωδά.

Σήμερα τό πρωί δειπνήσαμε μέσα στοῦ Οὐράνιου Πατέρα τήν κατοικία,

Λίγα ἀπ' τά παιδιά του, γιά ἓνα τόσο μεγάλο συμπόσιο καί γιά μιά τόσο πλούσια εὐωχία.

Γιατί πρόκειται γιά τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ τό ἴδιο τό σῶμα καί τό αἷμα,

Πού ἐκούσια πέθανε γιά μᾶς τούς ἁμαρτωλούς, ὅπως γιά τοῦτο μᾶς τό ἔχουνε γραμμένα.

Λίγα ἀπό τά παιδιά του ἔχουμε μείνει πιστοί, ἀλλά κι ἂν μείνουμε λιγότεροι ἀκόμη, τοῦτο δέν πρόκειται νά μᾶς κλονίσει τήν πίστη,

Γιατί οἱ ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ καθόλου δέν παρέρχονται, ἐνῶ οἱ λόγοι τῶν ἀνθρώπων δέν εἶναι παρά φρέσκος ἀέρας καί καπνός πού σκορπίστη.

Σάν ἓνα χαμόγελο βιαστικό κι ἀκόμα σάν τό θόρυβο πού κάνουν τ' ἀγκάθια μέσα στή φουφού,

Ἄλλά ὁ ἄρτος πού γευτήκαμε εἶναι ἡ σάρκα καί τό αἷμα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

Κύριε, δέν εἶμαι ἄξιος τούτη ἐδῶ ἡ στέγη νά χρησιμεύσει γιά καταφύγιό σου;

Πές όμως μονάχα ένα λόγο κι αυτός πού αγαπᾶς θά γιαντρευτεῖ, παιδί καθῶς εἶναι δικό σου.

Τώρα ἡ λειτουργία ὀλοκληρώθηκε κι ἡ βαθιά ἐπενέργεια τῆς Χάριτος ἔχει προσφερθεῖ.

Ἄς πᾶμε στό ὄνομα τοῦ Θεοῦ πρὸς τῆ θύρα πού εἶναι κιόλας ἀνοιχτή.

Εἶναι σκληρό ν' ἀφήσουμε τοῦτο τό μέρος ὅπου διαμένεις ἐσύ μέ τά τόσα σου ἐφόδια,

Καί νά ξαναπάρουμε τόν παλιό δρόμο μέσα στήν ἄμμο καί στά ὑπουλα χορτάρια πού μᾶς φέρνουνε τόσα ἐμπόδια,

Καί ν' ἀνταλλάξουμε τήν ἀνθρώπινη ταραχή καί νά τή βάλουμε σῶν αἰώνιων λόγων σου τῆ θέση.

Ἄλλά ἐμεῖς γι' αὐτό ἀκριβῶς σέ λατρεύουμε ἐξαιτίας τῆς θέλησῆς σου, πού μᾶς ἔχει σαγηνεύσει.

Μακάριος ὅποιος λαμβάνει μέρος στό ἅγιο ποτήρι σου καί σ' ὅποιον τό νῆμα τῆς στάθμης πέφτει στό θυσιαστήριό σου.

Ἄλλά γιά μᾶς ἕνας μακρὺς δρόμος μᾶς μένει ἀκόμη νά κάνουμε γιά λογαριασμό σου.

Νά ὁ ἐξωτερικός κόσμος ὅπου ἐπιτελοῦνται τά καθήκοντα τά κοσμικά μας,

Χωρίς περιφρόνηση γιά τόν πλησίον μας, μέ ἀγάπη γιά τό διπλανό μας, χωρίς βία καί πάθος στή δολιότητά μας.

Τήν τήρηση τῶν Δέκα Ἐντολῶν εἶναι καλύτερα νά τή βλέπει κανεῖς, παρά νά τή γνωρίζεις

Κάνοντας τήν προσευχή μου πρῶι καί βράδυ, κι ἀποδίδοντας στόν καθένα ὅ,τι τό χρέος μου καθορίζει.

Νά την ἡ γῆς ὀλάκερη κάτω ἀπ' τόν ἥλιο κι ἡ σελήνη, πού φέρνουν τή νύχτα καί τήν ἡμέρα

Ἡ γῆς μ' ὄλα ὄσα παράγει, ὁ οὐρανός ἀπό ψηλά κι ἡ θάλασσα ἐκεῖ πέρα.

Πιστεύω πῶς ὁ Θεός βρίσκεται ἐδῶ, παρ' ὄλο πού τόν περιβάλλει γιά μένα τό μυστήριο τοῦ κρυμμένου

Ὅπως εἶναι στόν οὐρανό μέ τούς ἀγγέλους του ὄλους καί μέσ στήν καρδιά τῆς ἀναμάρτητης Παρθένου

Βρίσκεται, κατά τόν ἴδιο τρόπο, καί στή φάμπρικα καί μέσ στόν παιδικό σταθμό καί στό ἀλώνι καί στίς ἀποθήκες, κι ἐδῶ μέσα στό σταθμό τοῦ τραίνου.

Αἰνεῖτε, ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ, τόν Κύριον.

Αἰνεῖτε τά ἔργα τῆς αὐγῆς καί τῆς ἐσπέρας, τόν Κύριον.

Κύριε ἐλέησον!

Χριστέ ἐλέησον!

Κύριε ἐλέησον!

Μετάφραση ΜΑΤ. ΖΟΥΜΠΟΥΛΗ

Ποιητική Ἀπόδοση: Ε. Ν. ΜΟΣΧΟΣ. Ἀπό τό βιβλίο: «Πῶλ Κλωντέλ: Πέντε Μεγάλες ὠδές καί ἕνας ὕμνος γιά νά χαιρετίσουμε τόν Καινούργιο Αἰώνα», ἔκδ. Ἴκαρος 2000.



ΣΧΟΛΙΑ

Η ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΣΤΟΝ 21ον ΑΙΩΝΑ

Έν ὄψει τοῦ νέου ἔτους, τοῦ νέου αἰώνα, τῆς νέας χιλιετίας διατυπώνονται πάσης φύσεως προβλέψεις γιά τίς ἐξελίξεις στήν μελλοντική πορεία τῆς ἀνθρωπότητας καί εἰδικότερα καί τοῦ δικοῦ μας ἔθνους στήν νέα ἐποχή πού ἀρχίζει.

Ἀπό τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων βαθύς πόθος τῶν ἀνθρώπων ἦτο ἡ πρόγνωση τοῦ μέλλοντος. Αὐτός ἦταν ὁ λόγος πού στίς κοινωνίες τῶν ἀρχαίων λαῶν ὑπῆρχαν οἱ μάντιες καί πλῆθος μαντείων, ἀφιερωμένων στούς εἰδωλολατρικούς θεούς. Στούς νεώτερους αἰῶνες πού τούς χαρακτηρίζει τό ρασιοναλιστικό πνεῦμα οἱ φιλόσοφοι τῆς ἱστορίας ἀναζήτησαν τούς νόμους πού διέπουν τήν ἀνθρώπινη ἱστορία, προκειμένου, βάσει αὐτῶν, νά εἶναι σέ θέση, κατ' ἀναλογία μέ τούς φυσικούς νόμους νά μποροῦν νά προβλέψουν τίς τάσεις καί τήν ἐν γένει πορεία τῆς ἀνθρωπότητας. Ὅμως τήν ἀνθρώπινη ἱστορία τήν γράφει σέ σημαντικό βαθμό καί ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου καί ἡ ἐξ αὐτῆς προκύπτουσα δραστηριότητα μέ τίς ἐπιλογές της, γεγονός τό ὁποῖο προσδίδει πολλούς βαθμούς ἀπροσδιοριστίας στίς ἱστορικές ἐξελίξεις.

Συμπληρώνοντας τίς σκέψεις αὐτές στό εἰδικό σημεῖο τῆς διατυπωθείσης ἀπό τόν πρό ὀλίγου καιροῦ ἀποθανόντα Ἄγγλο κορυφαῖο βυζαντινολόγο σέβ. Στήβεν Ράνσιμαν προβλέψεως, σύμφωνα μέ τίς ὁποῖες: «στά ἐπόμενα 100 χρόνια ἡ Ὁρθοδοξία θά εἶναι ἡ μόνη ἱστορική Ἐκκλησία πού θά ὑφίσταται... Πιστεύω ὅτι προσφέρει, τήν

πραγματική πνευματικότητα πού σέ ἄλλες Ἐκκλησίες δέν μποροῦν πλέον νά μεταδώσουν. Ὅλα αὐτά μέ ὀδηγοῦν στό συμπέρασμα ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία θά διατηρηθεῖ σέ ἀντίθεση μέ τίς ἄλλες... Ὅλα αὐτά μέ γεμίζουν μέ τήν πεποίθηση ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία ἔχει μπροστά της ἕνα βέβαιο καί πολύ καλό μέλλον».

Ἡ πρόβλεψη αὐτή τοῦ Ράνσιμαν στηρίζεται βεβαίως σέ ὀρισμένες καταστάσεις τοῦ παρόντος, στήν ὑφιστάμενη δυναμική τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἡ διατήρηση καί ἡ ἀνάπτυξη αὐτῶν καί εἰς τό μέλλον ἀποτελοῦν βασική προϋπόθεση γιά τήν ἐπαλήθευση τῆς προβλέψεως αὐτῆς.

Στόν ζῆλο, στήν ἀγωνιστικότητα, στήν συνέπεια τῶν πιστῶν ἐναπόκειται ἡ πραγματοποίηση αὐτῆς. Γιά τόν λόγον αὐτό τό λεχθέν ἀπό τόν Ράνσιμαν περί τοῦ μέλλοντος τῆς Ὁρθοδοξίας ἀποτελεῖ συνάμα καί προσκλητήριο ἀγῶνων γιά τούς Ὁρθοδόξους Χριστιανούς.

ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Ἡ ἐπικαιρότητα ἐπιβάλλει νά ἐπανεέλθει ἡ στήλη αὐτή σέ σχόλιό της, τό ὁποῖο ἐδημοσιεύθηκε στό τεῦχος τῶν «Ἀκτινῶν» τοῦ Νοεμβρίου 2000 (σελ. 325) μέ τίτλο «ὁ διαταραγμένος ἱστός τῆς γῆς». Ἀφορμή γιά τήν ἐπανάληψη αὐτή εἶναι τά πτωχά ἀποτελέσματα τῆς πρόσφατης διεθνούς συνόδου τῆς Χάγης γιά τήν ἀντιμετώπιση τοῦ περιβαντολογικοῦ προβλήματος. Τό θλιβερό εἶναι ὅτι οἱ πλούσιες χώρες καί ἰδιαίτερα οἱ Ἠνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικής, οἱ ὁποῖες εἶναι καί ἐκ

των κυρίων υπευθύνων για την επίδειξη της καταστάσεως, είναι οι πλέον απρόθυμοι στην λήψη δραστικών μέτρων για την διάσωση του φυσικού περιβάλλοντος, φοβούμενες προφανώς βραχυχρόνιες επιπτώσεις στην οικονομική δραστηριότητα των πολιτών των από μία αναγκαία προσαρμογή αυτής στις επιβαλλόμενες από τις περιστάσεις συνθήκες.

Από ότι διαφαίνεται, παρά τα κατά καιρούς γραφόμενα για τους μελλοντικούς κινδύνους από την σπατάλη των φυσικών πόρων της γης και την μόλυνση του περιβάλλοντος, οι άνθρωποι των συγχρόνων κοινωνιών δεν είναι πρόθυμοι να μεταβάλλουν τις καταναλωτικές τους συνήθειες για έναν πλέον συγκρατημένο τρόπο ζωής. Μάλιστα και οι λαοί των λεγομένων αναπτυσσομένων χωρών επείγονται να οργανώσουν την ζωή τους στο πρότυπο των πλουσίων χωρών, πράγμα το οποίο στην εξέλιξη του θα επιδεινώσει την κατάσταση. Έν γένει η ύφισταμένη τάση, παρά τις όποιεςδήποτε αντιδράσεις, είναι να ακολουθήσουμε τον φανταστικό τρόπο ζωής του «χαρῆτε τώρα, πληρώστε πολύ αργότερα». Ο δρόμος όμως που μένει να διατρέξουμε δεν είναι πάρα πολύ μακρός· ή στιγμή της πληρωμής πλησιάζει.

Γι' αυτό δεν υπάρχει αμφιβολία ότι είναι αναγκαίο να μετασχηματίσουμε την τεχνολογία και την κοινωνία κατά τρόπον ριζικό και έπωφελη, χωρίς να γίνει στην καρδιά και στο πνεύμα του ανθρώπου μία θεμελιώδης διαφοροποίηση του τρόπου να αισθάνεται τις σχέσεις του με την φύση. Είναι προφανές ότι οι άνθρωποι των καιρών μας υποφέρουμε από μία ένδεια όχι τόσο τεχνική αλλά μεταφυσική. Η καθολική πνευματική σύγχυση διακηρύσσεται στον σύγχρονο κόσμο ως πρόβλημα σχέσεως μεταξύ ανθρώπου και φύσεως σε έναν τεχνολογικό πολιτισμό. Είναι λοιπόν αναγκαίο να επανακαλύ-

ψουμε την ενότητα της δημιουργίας καθ' ολοκληρίαν στο φως της χριστιανικής αντίληψεως του ανθρώπου, αυτό το οποίο περιλαμβάνει έναν τρόπο θεμελιωδώς νέο για να εξηγήσει την σχέση του ανθρώπου με την φύση.

ΚΥΠΡΙΑΚΟ - ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ

Έχουν περάσει είκοσιέξι και πλέον έτη από την είσοδο του Άττίλα και την παράνομη κατοχή του Βορείου τμήματος της Κύπρου από την γειτονική Τουρκία. Μακροχρόνιες και επαναλαμβανόμενες διαβουλεύσεις και διαπραγματεύσεις υπό την αίγίδα μάλιστα του οργανισμού των Ήνωμένων Έθνών πραγματοποιούνται, κυβερνήσεις και πρόσωπα διαλεγόμενα και μεσολαβητές διαδέχονται το ένα το άλλο στους κατά καιρούς κύκλους των συνομιλιών αυτών, χωρίς να υπάρξει ή παραμικρή πρόοδος και να διαφαίνεται κάποια έλπιδα συγκλίσεως των απόψεων των ενδιαφερομένων μερών επί του ζητήματος αυτού.

Και η παρατηρούμενη δυστοκία έξευρέσεως δικαίας και έφικτης λύσεως όφείλεται βασικά στο γεγονός ότι οι διαπραγματεύσεις αυτές τελούνται υπό το καθεστώς της στρατιωτικής παρουσίας των Τούρκων στα κατεχόμενα έδαφη της νήσου. Η αποχώρηση των τουρκικών στρατευμάτων από την Κύπρο θα συνέβαλε αποφασιστικά στην πρόοδο των συνομιλιών.

Αυτό όμως, είναι προφανές, δεν πρόκειται να συμβεί οικεία βουλήσει των Τούρκων, αλλά μόνον υπό την πίεση των Μεγάλων Δυνάμεων, οι όποιες σήμερα φαίνονται απρόθυμες για μία τέτοια ενέργεια, ή μέλλον τηρούν μίαν εύμενη πρός την Τουρκία ουδέτερότητα.

Πρός τοῦτο υπάρχουν παλαιά και πρόσφατα προηγούμενα στην ιστορία των λαών, όπου η έξάσκηση πίεσεως εκ μέρους των Μεγάλων Δυνάμεων ύ-

πῆρξε ἀποτελεσματική ὁπως: «ἡ ἀπόσυρση τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων, ἀλλά καί τῆς τουρκικῆς διοικήσεως ἀπό τήν Κρήτη, τουρκική τότε ἐπαρχία στά τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, μέ ἀξίωση τῶν τότε μεγάλων δυνάμεων. Ἡ ἀπόσυρση τῶν ἐλληνικῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τό 1914 ἀπό τήν Βόρειο Ἡπειρο μέ τήν ἀπαίτηση τῆς Αὐστροουγγαρίας καί Ἰταλίας. Ὁ στρατιωτικός ἐξαναγκασμός τῆς ἀποσύρσεως τῆς Γιουγκοσλαβικῆς παρουσίας ἀπό τό Κοσσυφοπέδιο, ἐπαρχία τῆς Γιουγκοσλαβίας καί προσφάτως ἡ ἀπόσυρση

τῶν Ἰσραηλινῶν στρατευμάτων ἀπό τό Λίβανο.

Ἰδοῦ ἡ μεγάλη εὐκαιρία γιά νά ἀποδείξουν οἱ ἡγέτες τῶν μεγάλων Δυνάμεων ὅτι πράγματι σέβονται τίς ἀρχές τῆς ἐλευθερίας καί τῆς δημοκρατίας καί τίς διεθνεῖς συμβάσεις (ὅπως εἰδικώτερα τό ἄρθρο 49 τῆς συμβάσεως τῆς Γενεύης τοῦ 1949 περί προστασίας τῶν ἀμάχων πληθυσμῶν) καί δέν ὑπόκεινται σέ ἄλλης φύσεως σκοπιμότητες.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

ΕΛΔΕΙΨΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ

Ἡ ἀνθρωπότητα φαίνεται πῶς ἔχασε τήν **ἰσορροπία** τῆς. Μπήκαμε ἤδη στό 2001 —στήν οὐσία στήν ἀρχή τῆς τρίτης χιλιετίας— καί ὁμως οἱ οἰωνοί δέν φαίνονται τόσο εὐοίωνοι. Γιατί κάθε βελτίωση καί ἀνατοποθέτηση στίς χαμένες εὐκαιρίες ἐξαρτᾶται πάντα καί ἀπό τόν ἄνθρωπο. Καί γιά νά τό ποῦμε πύο ξεκάθαρα: ἀπό τήν καλή ἢ κακή χρήση τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου. Καί μιά τέτοια κίνηση δέν τήν βλέπουμε ἀκόμη. Μιλᾶμε φυσικά ὄχι γιά ὅποιαδήποτε ἐλευθερία, ὅπως ὁ καθένας μας τήν ὀριοθετεῖ καί τήν ἀντιλαμβάνεται, συνήθως, γιά νά δικαιολογήσει τά λάθη του, ἀλλά τήν ἐλευθερία μέ τήν ὁποῖαν «Χριστός ἡμᾶς ἠλευθέρωσεν», ἐλευθερία δράσεως πού μᾶς χάρισε Αὐτός πού ἦταν Θεός καί ἔγινε ἄνθρωπος. Καμμιά ἄλλη ἐλευθερία δέν σηματοδοτεῖ τό πλήρες περιεχόμενό τῆς. Γι' αὐτό καί ἡ ἀνθρωπότητα βρῖσκεται πάντα σέ θέση ἀνισορροπίας.

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟΙ ΠΑΡΑΛΟΓΙΣΜΟΙ

Ἦδη βαδίζουμε λοιπόν τό 2001. Ὅμως οἱ ἀνησυχίες μᾶς ἀκολουθοῦν. Ἡ ἱστορία καταγράφει καθημερινά **παραλογισμούς**. Ἀντί γιά ἔργα δημιουργίας καταλύουμε κάθε εἶδος ἀξιών καί ἀρχῶν πού στήριξαν τό Γένος τῶν Ἑλλήνων. Ἀμφισβητούμενες «Ἀρχές προσωπικῶν δεδομένων» ὀριοθετοῦν πέρα ἀπό κάθε λογική καί πραγματικότητα μέ τίς κινήσεις τους καί τίς ἀποφάσεις τους ὅ,τι δέν ἦταν δυνατόν νά φαντασθεῖ κανεῖς. Ἀντί γιά προστασία τῶν δικαιωμάτων τῆς πλειονοψηφίας τά συρικνώνει κατά τρόπο ἀπαράδεκτο, ἐνῶ τά δικαιώματα τῆς μειονοψηφίας ἐνισχύονται χωρίς λόγο σέ βάρος τῶν δικαιωμάτων τῆς πλειονοψηφίας. (Ἀλλά σέ ποιό σημεῖο τίγονται τά δικαιώματα τῆς μειονότητος;). Καταργεῖται ἀπό τίς ταυτότητές μας ἡ ἐθνικότητά μας. Τό ὅτι εἴμαστε Ἑλληνες. Ἀνήκουστο καί ἀκατανόητο. Ἡ ἰδιότητά μας ὡς Ἑλλήνων καί μάλιστα ὀρθοδόξων εἶναι ἡ ὑπαρξιακή μας ὑπόσταση καί ταυτότητά μας. Κα-

ταργεῖται ὁ χαρακτηρισμός μας ὡς ὀρθοδόξων χριστιανῶν. Μὲ ἀκατανόητη καὶ ἀκατάβλητη ἐπιμονή παραθεωροῦν τὴν Ἐκκλησία. Ἄλλὰ «πῦλαι Ἰαδου οὐ κατισχύουσιν αὐτῆς». Τὸ λαϊκὸ αἴσθημα δὲν τὸ λαμβάνουν ὑπ' ὄψη τους οἱ κυβερνῶντες. Ὅμως δὲν βλέπουν πῶς ἡ κρατικὴ μηχανή, ἡ δημόσια διοίκηση, ἡ παιδεία, ἡ δικαιοσύνη χάνουν συνεχῶς τὸ κῦρος τους; Τὰ ἔθνη-κά μας θέματα βρίσκονται σὲ μιὰ διαρκῆ ἐκκρεμότητα χρόνια τώρα καὶ καμιά πρόοδος δὲν μᾶς δίνει σημεῖα βελτιώσεως, ἐνῶ σκάνδαλα —ἀληθινὰ ἢ πλασματικά— δείχνουν πῶς ὁ νέος αἰώνας κάθε ἄλλο παρά παραδειγματίσθηκε ἀπὸ τὰ λάθη τοῦ παρελθόντος. Ἄς καταλάβουμε πῶς ἡ ἀποξένωσή μας ἀπὸ τίς ἀρχές καὶ τίς ἀξίες τοῦ χριστιανικοῦ βιώματος θὰ μᾶς ὀδηγήσουν σὲ ἀδιέξοδα πού δὲν εἶναι καθόλου δύσκολο νὰ προβλέψουμε. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος «ἀδειάσει» τὴν ψυχὴ του ἀπὸ τὸν Θεό πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἔτοιμος νὰ ἀντιμετωπίσει τίς συνέπειες καὶ νὰ ἀναλάβει τίς εὐθύνες του.

ΚΑΙ Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Ἐκτός ἀπὸ τὴν «Ἀρχὴ προστασίας τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου» ἐμφανίζεται καὶ ὁ **Συνήγορος τοῦ Πολίτη**. Ὅλες αὐτές οἱ περιέργες Ὑπηρεσίες πού δὲν ἐλέγχονται ἀπὸ κανένα, ἀλλὰ οἱ ἴδιοι ἐλέγχουν καὶ ἀποφασίζουν γιὰ τοὺς πάντες καὶ τὰ πάντα φαίνεται πῶς ἰδρύθηκαν ὄχι γιὰ νὰ ὑπερασπίσουν τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτη, ἀλλὰ γιὰ νὰ τοῦ ἀφαιροῦν ἢ νὰ συρρικνώνουν τὰ ἥδη ὑπάρχοντα δικαιώματά του καὶ μὲ τὸ ἄζημιωτον φρεσικὰ καὶ βέβαια ἐξυπηρετοῦν κάποιους στόχους. Ἀκούσαμε λοιπὸν στὰ νέα, ἐάν οἱ πληροφορίες ἀπεδόθησαν σωστά, ὅτι ὁ Συνήγορος τοῦ Πολίτη εἶναι κι αὐτὸς κατὰ τῆς ἀναγραφῆς τοῦ θρησκειώματος στὶς ταυτότητες (ποιοὺς τὸν ρώτησε;). Δικαίωμά του.

Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ τάσσεται καὶ κατὰ τοῦ βαπτίσματος (ἄκουσον, ἄκουσον). Ἀναγνωρίζει ὅμως τὸ δικαίωμα τῆς ἐναλλακτικῆς θητείας στὸ στρατό ὅπως γιὰ τοὺς ἰεχωβάδες (χιλιαστές). Αὐτοὶ θὰ ἐργάζονται ἢ μᾶλλον θὰ ὑπηρετοῦν σὲ γραφεῖα, σὲ βοηθητικὲς ὑπηρεσίες προφανῶς γιὰ πέντε ἡμέρες τὴν ἐβδομάδα (5-6 ὥρες ἡμερησίως) καὶ φρεσικὰ δὲν θὰ παίρνουν ὄπλα (οὔτε σκοπιές, οὔτε γυμνάσια, οὔτε πορεῖες κλπ. καὶ ὁ χρόνος γιὰ προσηλυτισμὸ δικὸς τους). Τὸ δικαίωμα αὐτό θὰ ἔχουν οἱ ἐπικαλούμενοι **θρησκευτικὲς καὶ ἰδεολογικὲς πεποιθήσεις**. Γιὰ κάθε τί πού ἀναφέρεται στὴν ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως. Ἄλλὰ τί θὰ γίνει ἂν ὅλοι ἀναζητήσουν τὴν ἴδια λύση γιὰ νὰ ἀποφύγουν τὴ στρατεύση; Τί θὰ γίνει σὲ κάποιον πόλεμο; Ποιοὶ θὰ πολεμήσουν; Ζήτημα συνειδήσεως θὰ μποροῦσαν νὰ ἐπικαλεσθοῦν καὶ οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ πού δὲν εἶναι μειονότητα ἀλλὰ ἡ πλειονοψηφία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἄλλὰ αὐτοὶ δὲν θὰ τὸ κάνουν γιατί ἡ πατρίδα εἶναι ὑψιστὸ ἀγαθὸ καὶ τὸ νὰ πολεμᾶς γιὰ τὴν ἄμυνα τῆς δικῆς σου ζωῆς, «ὑπὲρ βιωμάτων καὶ ἐστίων» καὶ τῆς πατρίδας τὴν ἐλευθερία εἶναι ἀνθρώπινο δικαίωμα καὶ καθῆκον μαζί. Ἀνέκαθεν οἱ Ἕλληνες πολέμησαν τοὺς ἐχθροὺς τῆς πατρίδας. Καὶ οἱ Ἕλληνες χριστιανοὶ πολέμησαν γιὰ «τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστη τὴν ἁγία καὶ τῆς πατρίδας τὴν ἐλευθερία». Φαίνεται λοιπὸν πῶς καταργεῖται ὁ στρατός. Ἄλλωστε συζητεῖται ἀφ' ἐνός ἡ κατάταξη ἐθελοντῶν καὶ ἡ πρόσληψη μισθοφόρων, λόγῳ τῆς λειψανδρίας ἀπὸ τίς γνωστὲς αἰτίες (ἀμβλώσεις καὶ ἀποφυγὴ τεκνογονίας).

Σ. Β. ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

**Ο ΤΟΜΕΑΣ ΤΥΠΟΥ
ΤΗΣ Χ.Ε.Ε.**



ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΕΥΘΑΝΑΣΙΑ

‘Αγαπητές «Ακτίνες»,

Μέ την πρόσφατο εγκριση στην ‘Ολλανδία, νόμου, που αναγνωρίζει ως νόμιμο την έθελοντική εϋθανασία, καθώς και την υποβοηθουμένη από ιατρό αυτοκτονία, τό ενδιαφέρον του κοινού σχετικώς μέ τό φλέγον αυτό θέμα ανεξωπυρήθη διεθνώς. Είναι τή στιγμή αυτή ή μόνη χώρα που ένέκρινε τέτοιο νόμο.

‘Η απόφαση αυτή, που έλήφθη μέ πλειοψηφία από τό ‘Ολλανδικό Κοινοβούλιο (μέ την εξαίρεσι των Χριστιανοδημοκρατών), δέν είναι παρά ή κατάληξις μιās τακτικής που εφαρμόζεται από έτών στή χώρα, μέ τή σιωπηλή άνοχη των δικαστηρίων, έφόσον έπληροϋντο ώρισμένες προϋποθέσεις. Δηλαδή ή πράξις ήτο μέν παράνομος, αλλά έγινετο άνεκτη. ‘Η απόφασις αυτή κλείνει μιá δημοσία και νομική συζήτησι 30 περίπου έτών.

‘Εκείνο, όμως, που δέν έχει γίνει γνωστό και δέν σχολιάζεται αναλόγως είναι ότι από έρευνες υποστηριζόμενες από έπίσημες κυβερνητικές έπιτροπές, άπεδείχθη ότι εϋθανασία εφαρμόζεται και χωρίς τή γνώσι και συναίνεσι του πάσχοντος.

‘Η εϋθανασία ήτο άνεκτη από τά δικαστήρια έφ’ όσον έτηροϋντο ώρισμένες προϋποθέσεις (Guidelines), ή βασικώτερη των όποιων είναι ή έπίμονος και σταθερή αίτησι από τον έχοντα πλήρη συνείδησι πάσχοντα. Είδικη έ-

πιτροπή (Dutch Commission of Inquiry into Medical Practice Concerning Euthanasia) συνεστήθη από την ‘Ολλανδική Κυβέρνηση για τή μελέτη των αποφάσεων που εφαρμόζονται κατά τό τέλος τής ζωής (Medical Decisions concerning the end of life, MDEL).

‘Από τή μελέτη διεπιστώθη ότι εϋθανασία έφηρμόσθη σέ 1,8%, MDEL έν γένει σέ 38% όλων των θανάτων, άποφυγή θεραπειάς σέ 17,7% και ύψηλές δόσεις όπιοειδών, ώστε νά βραχυνθει ή ζωή σέ άλλα 17,5%.

‘Η έπιτροπή Rimmelink επί 130.000 θανάτων ύπελόγησε ότι 2.300 (1,8%) ώφείλοντο στην εφαρμογή εϋθανασίας, έπιπροσθέτως ότι άλλοι 400 θάνατοι έγιναν μέ υποβοηθουμένη αυτοκτονία (σύνολον 2700). **‘Επί 1000 περιπτώσεων (0,8%)** οι πάσχοντες δέν είχαν συνείδησι και ή **εϋθανασία έγινε χωρίς νά τό ζητήσει ό άρρωστος**. Νέα μελέτη άνετέθη τό 1995 σέ άνάλογη έπιτροπή ή όποία έδειξε αύξησι των περιπτώσεων. Περί τό 2,3% εκ του έρωτηματολογίου και 2,4% εκ των πιστοποιητικων θανάτου, προεκλήθησαν από εϋθανασία και 0,4% και 0,2% άντιστοιχως από υποβοηθουμένη αυτοκτονία. **Σέ 0,7% των περιπτώσεων χωρίς νά έρωτηθει ό άρρωστος**.

(J. van der Maas et al. Euthanasia and other medical decisions concerning the end of life, Lancet 1991, 338, 669, Pijnenborg, L., et al., Life terminating acts without

explicit request of patient, Lancet 1993, 341, 1196).

Έπιβεβαιώνεται έτσι ο φόβος της «όλισθηρης πλαγιᾶς» (slippery slope), πού πολλοί έχουν εκφράσει, δηλ. ἄπαξ ἐπιτραπεί ἡ ἐφαρμογή τῆς εὐθανασίας, ἡ κατάχρησις εἶναι ἀναμενομένη.

Οἱ γιατροὶ ἀπὸ θεραπευτὲς μετατρέπονται σ' ἐκτελεστὲς!

Συζήτησις γίνεται γιὰ τὴν αὐτονομία (ὅπως χαρακτηρίζεται διεθνῶς) τοῦ ἀρρώστου, ὁ ὁποῖος ὅμως περιμένει καὶ ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸ γιατρό νά πάρει τὸν ἐνεργό ρόλο καὶ δέν προβαίνει ὁ ἴδιος σέ αὐτοκτονία, ὅπως εἶναι ἐλεύθερος νά τό κάμει.

Σ' ἓνα ἀπ' τὰ τελευταῖα τεύχη τοῦ γνωστοῦ διεθνοῦς κύρου περιοδικοῦ Lancet (25 Νοεμβρίου 2000), παρουσιάζεται ἐνδιαφέρουσα ἔρευνα πού ἐγινε στή Φλαμανδία τοῦ Βελγίου (ὅπου ὁμιλοῦνται τὰ ὀλλανδικά) μέ τόν τίτλο «ἀποφάσεις τοῦ τέλους τῆς ζωῆς στήν ἰατρική πρᾶξι στή Φλαμανδία» (End-of-life decisions in medical practice in Flanders, Belgium).

Ἀπὸ 1925 θανάτους 705 ἦσαν ἀποτέλεσμα εὐθανασίας, ἡ ἰατρικῶς ὑποβοηθουμένης αὐτοκτονίας. Ἐξ ἄλλου ὑπελογίσθη ὅτι ἐπεταχύνθη ὁ θάνατος 1796 πασχόντων **χωρὶς οἱ ἴδιοι νά τό ζητήσουν.**

Οἱ ἀριθμοὶ ἀφοροῦν τό 1998 καί εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ ἐκείνους τῆς Ὀλλανδίας. Σημειωτέον ὅτι στό Βέλγιο ἡ εὐθανασία εἶναι παράνομος. Δέν μπορῶ νά ἐπεκταθῶ περισσότερο στό φλέγον θέμα τῆς εὐθανασίας, θέλω μόνο νά σχολιάσω:

α) Ὅτι ἡ συμπαράστασις στό θνήσκοντα ἄρρωστο μέ ἀγάπη, ἡ ἀπάλυνσις τοῦ πόνου του καί τῶν ἄλλων συμπτωμάτων ἔχει διεθνῶς ἀποδειχθεῖ

ὅτι ἀποτρέπει τοὺς πάσχοντες νά ζητοῦν εὐθανασία.

β) Οἱ ἀριθμοὶ πού ἀνεφέρθησαν πρῖν, εἶναι κατώτεροι τῆς πραγματικότητος, διότι οἱ γιατροὶ δέν δηλώνουν τίς περιπτώσεις.

Οἱ γιατροὶ στήν πλειονότητά τους διεθνῶς εἶναι ἀντίθετοι μέ τὴν ἐφαρμογή τῆς εὐθανασίας καί σέβονται τόν Ὅρκο, πού ὑπόσχεται «οὐδενί δέ φάρμακον θανάσιμον δώσω».

Τό πρόβλημα τοῦ θανάτου καί τῆς ὀδύνης δέν εἶναι δυνατόν νά εὔρει τή λύσι του στή θανάτῳσι τῶν ἀρρώστων.

Εἶναι εἰρωνική τραγική ἀντίφρασις ὅτι στήν ἐποχή μας πού ἡ πρόοδος ἔφθασε ν' ἀπαλλάξει τόν πάσχοντα ἄνθρωπο ἀπὸ τόσες νόσους καί νά τοῦ παρατείνει τό προσδόκιμο τῆς ἐπιβίωσης, προβάλλεται ἡ εὐθανασία σάν ἰατρική πρᾶξις.

Πρέπει ὅμως νά ὁμολογηθεῖ ὅτι ἡ σύγχρονος τεχνοκρατική ἰατρική συμπεριφέρεται ἐπιθετικῶς στοὺς βαρεῖα ἀρρώστους, μέ τὴν πρόθεσι νά τοὺς κερδίσει, ἢ νά τοὺς παρατείνει τή ζωή. Στήν προσπάθειά της αὐτή καταλήγει νά μὴν ἀφήνει τόν ἄνθρωπο ν' ἀποθάνει ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα του, παρατείνοντας τὴν ἀγωνία τοῦ θνήσκειν. Τὴν κρίσι τοῦ γιατροῦ πρέπει νά συνοδεύει σοφία ἀποκτημένη μέ τὴν κατάλληλο παιδεία, ἀλλά κι ἐκδηλουμένη μέ ἀγάπη καί συμπόνοια γιὰ τόν ἄρρωστο, τόν ὁποῖον πρέπει νά νοιώθει καί νά τοῦ συμπεριφέρεται ὡς πλησίον, ὡς σεαυτόν.

Ὅπως δέν ἔχομε δικαίωμα νά ἐπιταχύνωμε τό θάνατο, ἔτσι δέν ἔχομε τό δικαίωμα νά παρατείνωμε τό θνήσκειν.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΔΑΪΚΟΣ
Ὁμότιμος Καθηγητὴς Παθολογίας

* * *

ΤΟ ΘΕΜΕΛΙΟ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

Ἀγαπητέ Κύριε Διευθυντά,

Ἀφορμή γιά τήν παροῦσα ἐπιστολή μου ἔδωσε τό ὠραῖο ἄρθρο «Ἡ κρίση τῆς ἐφηβείας: Βιοϊατρική καί ἠθική διάσταση» τοῦ κ. Γ. Μαραγκοῦ, πού ἐδημοσιεύθη σέ προηγούμενο τεῦχος τῶν «Ἀκτίνων». Γιατί μεταξύ τῶν ἄλλων πολύ σημαντικῶν παρατηρήσεων ἐπισημαίνει ὁ κ. καθηγητής, ὅτι γενικῶς οἱ ἔφηβοι «χωρίς σπίτι» παρουσιάζουν ἕνα μωσαϊκό προβλημάτων, μέ βασικό πυρῆνα τή νοσοῦσα, ἠθικῶς καί κοινωνικῶς οἰκογένεια.

Τό ἄρθρο 21 παράγρ. 1 τοῦ Συντάγματος ὀρίζει, ὅτι ἡ οἰκογένεια ὡς θεμέλιο τῆς συντηρήσεως καί προαγωγῆς τοῦ Ἐθνους, καθώς καί ὁ γάμος, τελοῦν ὑπό τήν προστασίαν τοῦ κράτους. Ἡ διάταξις δέν ἀναγνωρίζει μόνο τήν σημασία τῆς οἰκογένειας, ὡς μέσον διατηρήσεως τῆς βιολογικῆς καί πολιτιστικῆς ὑποστάσεως τοῦ Ἐθνους, ἀλλά καί ὡς θεμέλιον τῆς προαγωγῆς του, δηλ. τῆς ἀπό πάσης ἀπόψεως, μηδέ τῆς οικονομικῆς ἐξαιρουμένης, ἀναπτύξεώς του. Δέν ἀποτελεῖ ὁμως ἡ διάταξις ἀπλῶς ἀναγνώρισι, ἀλλά συνιστᾷ καί ἐπιταγή πρός τήν Πολιτεία νά προστατεύσῃ τήν οἰκογένεια καί τόν γάμο. Διερωτᾶται ὁμως κανείς, ἀπό τῆς ψηφίσεως τοῦ Συντάγματος τί ἔχει πράξει τό κράτος γιά τήν προστασία αὐτοῦ πού ὁ συνταγματικός νομοθέτης ἀπεκάλεσε θεμέλιον τοῦ Ἐθνους; Φοβοῦμαι ὅτι ἡ ἀπάντησις θά εἶναι ἀπογοητευτική.

Γιά νά περιορισθοῦμε σέ ἕνα μόνο τομέα, ὁ νεώτερος νομοθέτης διηκόλυνε τό διαζύγιο, ὡς ἀπάντησι στίς ἀτομοκεντρικές πιέσεις τοῦ καιροῦ μας. Τό διαζύγιο ὁμως, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν καί τῆς ἠθικῆς ἀποβιταμινώσεως τῆς κοινωνίας μας, συνιστᾷ μιᾶ

ἐπέμβασι στόν γάμο, ἀντίστοιχη πρός ἐκείνη τῆς χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως στόν πάσχοντα σωματικό ὄργανισμό. Ἄλλ' ἡ ὑγεία δέν προάγεται μέ τίς ἐπεμβάσεις, ἀλλά πρωτίστως μέ τήν πρόληψιν. Ἐάν λοιπόν μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ διατήρησις τῶν θεμελίων τοῦ Ἐθνους, θά πρέπει νά εἴμεθα ἱκανοποιημένοι μόνο ἀπό τήν παρεχομένη εὐκολία νά διαλύονται τά ζευγάρια, ὅταν ἡ σχέσις των ἔχει νοσηρά ἀποτελέσματα; Τί ἐκάναμε, ὥστε νά μή φθάσωμε σέ αὐτό τό σημεῖο; Ποιοί θεομοί, ποιοί ἄνθρωποι μέ αἴσθημα εὐθύνης μποροῦν νά βοηθήσουν; Ὅταν ὁ συνταγματικός νομοθέτης παρέσχε τήν προστασία του στόν γάμο, θά ἦταν ἐκτός πραγματικότητος, ἐάν δέν ἀντελαμβάνετο, ὅτι αὐτός εἶναι μιᾶ ἔνωσις ἀνθρώπων μέ ἀδυναμίες καί ἕνα πεδίο συγκρούσεως προσώπων. Ἀλλά τότε δέν εἶναι σύμφωνος μέ τό Σύνταγμα ὁ περιορισμός τῆς νομοθετικῆς δραστηριότητος στή διευκόλυνσι τῆς λύσεως τοῦ ἔστω νοσοῦντος γάμου, χωρίς παράλληλη μέριμνα γιά τήν προστασία τοῦ ὑγιοῦς γάμου, ἢ τήν θεραπεία τοῦ νοσοῦντος, χωρίς ἄμεση καταφυγή στή λύσι του, δηλ. τόν νομικό θάνατό του.

Καί ὅταν τά πράγματα ἔχουν προχωρήσει, ὑπάρχει δυνατότης κάποιας μεσολαβήσεως; Πρῖν ἀπό τόν Ν. 1250/82 ὁ νόμος εἶχεν ἀναθέσει αὐτόν τόν ἰδιαιτέρως σπουδαῖο ρόλο τῆς συνδιλλαγῆς στήν Ἐκκλησία. Ἀτυχῶς ὁμως ὅλα μετεβλήθησαν σέ μιᾶ ἐνοχλητική γραφειοκρατική διαδικασία. Ἀλλά καί ἀπό τήν ἐκκλησιαστική πλευρά, παρ' ὅλες τίς ἐξαιρέσεις, δέν φαίνεται ὅτι ὑπῆρξε τό ἀπαιτούμενο ἐνδιαφέρον, ἢ μελέτη καί ἡ ὀργάνωσις. Καί ἐχάθη ἡ εὐκαιρία ἀξιοποιήσεως τῆς ποιμαντικῆς ἐμπειρίας καί τῶν πνευματικῶν δυνατοτήτων τῆς Ἐκκλησίας.

Τό αποτέλεσμα όμως είναι νά πληθαίνουν καί στήν ἑλληνική κοινωνία τά «ζωντάρφανα», ὅπως τά ὀνόμαζε ὁ καθηγητής Χρ. Πράτσικας, καί οἱ ἔφηβοι «χωρίς σπίτι» μέ ὅλες τίς γνωστές συνέπειες καί στό πρόσωπό τους καί στήν κοινωνία μας. Ὅπως ἡ διέξοδος στά ναρκωτικά, ἡ ἀντικοινωνική συμπεριφορὰ κλπ.

Ἐπιτρέψατέ μου νά παραθέσω αὐτούσιες παρατηρήσεις τοῦ καθηγητοῦ τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου στό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν κ. Θ. Παπαχρίστου (Ἐγχειρίδιο οἰκογ. δικαίου, 1998, σελ. 302). «Ἡ ἀποδραματοποίηση τοῦ διαζυγίου μπορεῖ νά δίνει διέξοδο στίς προβληματικές ἔγγαμες σχέσεις καί νά ἀπαλλάσσει τούς συζύγους ἀπό τή

φθορὰ τοῦ ἀποτυχημένου γάμου, δέν κρίνεται όμως ἰκανή στό νά βοηθήσει τά παιδιά, ὥστε νά ἀντιμετωπίζουν σάν κάτι τό φυσιολογικό αὐτή τή ριζική καί βίαιη ἀναστάτωση, πού φέρνει στή ζωή τους τό διαζύγιο τῶν γονέων τους». Καί προσθέτει ὁ κ. καθηγητής τήν παρατήρησι τοῦ κορυφαίου νομικοῦ καί κοινωνιολόγου Jean Carbonnier: «Κι ὁ θάνατος εἶναι ἀκόμη πιό φυσιολογικό γεγονός ἀπ' ὅ,τι τό διαζύγιο· αὐτό δέν ἐμποδίζει όμως τά ὄρφανά παιδιά νά εἶναι δυστυχημένα». Ἀλλά ἀλήθεια θέλομε τά παιδιά μας νά εἶναι δυστυχημένα;

Μέ πολλή τιμὴ καί ἀγάπη
Γ. Θ. ΔΑΣΚΑΡΟΛΗΣ
Ὁμότιμος Καθηγητὴς τῆς Νομικῆς



ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙΣ

Τώρα πού μάθαμε νά μετῶμε
τίς «συσπειρώσεις» τῶν ὁπαδῶν τῶν κομμάτων
μέ ἀκρίβεια πού ἐκπλήσσει,
πῶς νά τούς πῶ ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ,
—τί συσπείρωση κι αὐτή—,
δέν λογαριάζεται μέ ἀνθρώπινα μέτρα!
Δέν εἶναι ὁπαδός αὐτός πού κάνει τόν σταυρό του.
Εἶναι πιστός.
Ἄναπνέει, περπατεῖ, σκέφτεται,
ἐργάζεται, γράφει, ζεῖ, κοινωνεῖ
ἐκούσια «ἐγκλωβισμένος»
στήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ.

Ε. Α. ΝΙΣΤΕΡΗΣ



ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΣΚΟΤΩΝΟΥΝ ΤΗ ...ΧΑΡΑ!

«Βλέπουμε ότι πολλά παιδιά ψάχνουν να βρουν τη χαρά με λαθεμένους τρόπους, σε πονηρούς δρόμους, με άπατηλά μέσα και με αμφίβολα παιχνίδια που προσφέρουν στην αγορά άδιστακτοι έμποροι κερδοσκόποι, παιχνίδια πολλές φορές με σατανική όψη για να κάνουν τα παιδιά να έθίζονται στο κακό. Όλα αυτά τα άρνητικά φαινόμενα με προβληματίζουν και με κάνουν να άνησυχώ για τα παιδιά μας. Νά άνησυχώ και να δίνω την προσοχή μου για τό κάθε παιδί, που είναι ό,τι πολυτιμότερο και πιό εύθαισθητο».

Αυτά τόνιζε με ειλικρίνεια και ευστοχία τό πρωί της 11ης Δελεμβρίου 2000, στό μήνυμά του για τήν Παγκόσμιο Ήμέρα του Παιδιού, ό πνευματικός πατέρας των Έλλήνων Όρθοδόξων Μακαριώτατος Άρχιεπίσκοπος Άθηνών και Πάσης Ελλάδος κ. Χριστόδουλος. Καί λίγες ώρες άργότερα οί διαπιστώσεις του έπαληθεύονταν στην Ήμερίδα που όργάνωσε στό Ζάππειο τό Ίνστιτούτο Όπτικοακουστικών Μέσων (ΙΟΜ) για τή σχέση του παιδιού με τήν τηλεόραση.

Κοινό συμπέρασμα όλων των εισηγήσεων της Ήμερίδας ήταν ή μεγάλη ανάγκη προστασίας των παιδιών μας από τήν τηλεόραση. Άπό μία τηλεόραση που σκοτώνει τήν άληθινή χαρά της τρυφερής παιδικής ήλικίας με 25 σκληρές βίας ανά λεπτό στίς λεγόμενες «παιδικές» σειρές κινουμένων σχεδίων, οί όποτες τελευταία αποτελούν ένα άκόμα εργαλείο marketing για τήν προ-

ώθηση των πωλήσεων αντίστοιχων παιχνιδιών που κυριαρχούν στα παιδικά δωμάτια. Άπό μία τηλεόραση που τσαλακώνει τήν αυθόρμητη παιδικότητα και καταδικάζει τά παιδιά μας σε πρόωρα γηρατεία.

Ύπερβολές; Δύο ώρες καθημερινά και τρισήμιση ώρες τό Σαββατοκύριακο αφιερώνουν, κατά μέσο όρο, τά παιδιά μας στην τηλεόραση που κατακλύζεται από περίεργα κινούμενα τέρατα με δυσνόητα όνόματα και σκληρή συμπεριφορά, ταινίες βίας, έρωτικές σειρές και έμετικά show. Κλέψαμε τή χαρά των παιδιών μας και στή θέση της βάλαμε τίς θλιβερές καρικατούρες του «πολιτισμού» μας.

«Σήμερα, ζώντας πλέον σ' ένα «παγκόσμιο χωριό» που νέα ήθη, νέες αξίες, νέα καταναλωτικά πρότυπα, νέα μεθυστικά συνθήματα, νέος τρόπος ζωής και διασκέδασης, νέα παιχνίδια τέρψης στα χέρια των παιδιών, μάς κυκλώνουν και μπαίνουν στον καθημερινό μας βίο, ή έλλειψη της άληθινής χαράς έξακολουθει να παραμένει ως ένα άρνητικό φαινόμενο. Αυτό τό φαινόμενο όμως πρέπει να εκλείψει. Ό έξοστρακισμός της χαράς από τήν κοινωνία μας πρέπει να σταματήσει. Ό θεάνθρωπος Ίησους έχει έτοιμη, άνοικτή τήν άγκαλιά Του, για να μάς δώσει τήν άνείπωτη χαρά και αυτή να τήν θρονιάσουμε μέσα μας», κατέληγε στό μήνυμά του ό Άρχιεπίσκοπος με λόγια που ήχησαν ένοχλητικά για μία άκόμη φορά στα αυτιά των ίσχυρών του κόσμου.

ΜΑΚΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

AKTINES - ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2001

ΤΕΧΝΗ: ΦΡΙΚΗ Ή ΑΓΩΓΗ;

Ἡ τέχνη ἐθεωρεῖτο μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ὡς ἡ ἔκφρασις τῶν ἀναζητήσεων, τῶν βιωμάτων, τῶν αἰσθημάτων τοῦ ἀνθρώπου μέ τρόπο καλαισθητο. Κάποια πρόσφατα περιστατικά μᾶς πιέζουν νά θεωροῦμε πλέον ὡς τέχνη ὄχι μόνον ἀκαλαίσθητα κατασκευάσματα, ἀλλά καί ἀηδιαστικά ἢ φρικιαστικά. Ἀπό τήν σχετική εἰδησεογραφία σταχυολογοῦμε ὠρισμένα παραδείγματα.

Στήν Βασιλική Ἀκαδημία Τέχνης τοῦ Λονδίνου παρουσιάσθη προσφάτως μία ἔκθεσις ὑπό τόν τίτλο: «Ἀποκάλυψη: ὁμορφιά καί φρίκη στή σύγχρονη τέχνη». Στήν ἔκθεσι αὐτή μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐξετέθησαν «πίνακες πού ἀναπαριστοῦν σφαγές, τόν Πάπα νά δέχεται κτύπημα ἀπό μετεωρίτη, καθὼς καί μιᾶ ἀναπαράστασι τῆς φρίκης τοῦ Ὀλοκαυτώματος μέ τίτλο Κόλαση» κ.ἄ. (Καθημερινή 21.9.2000). Στό ἔργο «Κόλαση» τῶν ἀδελφῶν Τσάπμαν «ἐννέα γυάλινες βιτρίνες παρουσιάζουν, τρομερά κατακρεουργημένα, χιλιάδες ἀνδρεῖκελα τοῦ ἐνός ἑκατοστοῦ, σάν τά στρατιωτάκια τῶν παιδικῶν παιχνιδιῶν. Ναζί στρατιῶτες, γδαρμένοι, σταυρωμένοι καί καμένοι ἀπό Ναζί συναδέλφους τους ἢ ἀπό τά παραμορφωμένα ἀνδρεῖκελα μέ τά πολλαπλά ἄκρα πού ἔχουν γίνει πιά σῆμα κατατεθέν τῶν ἀδελφῶν Τσάπμαν. Θάλαμοι ἀερίων καί κατεστραμμένα τοπία ἀνακαλοῦν ἱστορικά γεγονότα τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα πού ἔχουν σημαδέψει τή μνήμη μας, ὅπως τό Ὀλοκαύτωμα καί τό Βιετνάμ» (Καθημερινή 15.10.2000).

Ἀναλόγου ποιότητος καί αἰσθητικῆς «καλλιτεχνήματα» διεκδικοῦν καί τό ἐτήσιο βραβεῖο Turner. «Τό βραβεῖο Turner ἔχει ἐπικριθεῖ ἔντονα τά τελευταῖα χρόνια ὡς συνεχιζόμενο ἐθνικό ἀστεῖο γιά τίς ἐπιλογές ἀκραίων ἔργων καί ὅπως φαίνεται ἡ παράδοσι δέν

πρόκειται νά σπάσει φρέτος (Καθημερινή 25.10.2000).

Τό τρίτο περιστατικό ἀφορᾷ τήν διασκευή μιᾶς κλασσικῆς ὄπερας τοῦ Πουτσίνι, τήν Μποέμ. «Τή θέση τῶν κλασσικῶν μποέμ τῆς ὑπόθεσις τοῦ ἔργου τοῦ Πουτσίνι ἔχει πάρει μιᾶ ὁμάδα φοιτητῶν πού «σφιγάρει» κοκαῖνη. Ὁ σκηνοθέτης Ντέιβιντ Μάκ Βίκαρ ἔχει ἐκσυγχρονίσει τό ἔργο μεταφέροντας τή δράσι ἀπό τό Παρίσι τοῦ 19ου αἰῶνα στό Λονδίνο τοῦ 20οῦ... Παρά τήν προκλητικότητά της ἡ παραγωγή ἔλαβε πολύ καλές κριτικές καί πρόκειται μάλιστα νά μεταδοθεῖ ἀπό τήν τηλεόρασι ἀνήμερα τά Χριστούγεννα» (Βῆμα 22.10.2000).

Οἱ δημιουργοί αὐτῶν τῶν καλλιτεχνημάτων ὑποστηρίζουν ὅτι δέν πρέπει νά κλείνωμε τά μάτια στήν πραγματικότητα καί ὅτι αὐτοί τό μόνο πού κάνουν εἶναι νά μᾶς τήν παρουσιάζουν **γυμνή καί τετραχλισμένη**. Ὅπως ὁμως ὀρθῶς ἐπισημαίνει ὁ τεχνοκριτικός Bryan Appleyard «ἂν ἡ σύγχρονη τέχνη μᾶς παρέχει ὑπερβολικές δόσεις ἀηδίας, τότε μπορεῖ νά ζημιῶνει πολύ περισσότερο ἀπό ὅ,τι αὐτοί οἱ καλλιτέχνες θά μποροῦσαν νά ἐπιδιώκουν. Ὅπως ἡ τηλεοπτική καί ἡ κινηματογραφική βία, μᾶς ἀναισθητοποιεῖ στό ἀπαράδεκτο καί συνεπῶς μᾶς κάνει ἀνίκανους γιά ἀπόρριψη καί ἀποστρόφι. Πρὸς αὐτήν τήν κατεύθυνσι ἔγκειται τό χάος ἢ, ἂν μή τί ἄλλο, τό τέλος τῆς τέχνης. Ἐπειδή τελικά, μέ τήν ὑπερβολική ἐμμονή στήν ἀηδία, οἱ καλλιτέχνες ἐκμηδενίζουν τή δυνατότητα τῆς δυναμικῆς ἰσορροπίας — μεταξὺ, π.χ. τοῦ ἀποδεκτοῦ καί τοῦ ἀηδιαστικοῦ— πού ὀρίζει τήν τέχνη. Οἱ εἰκαστικές τέχνες, εἰδικότερα, διατρέχουν τόν κίνδυνο νά μετατραποῦν σέ μιᾶ ἐξειδικευμένο τύπου ἀγορά, ὅπου οἱ ἄνθρωποι θά πηγαίνουν γιά νά δοῦν τά τρομερά καί φοβερά πού παραλείπει ἡ τηλεόρασι. Αὐτό δέν εἶ-

ναι τέχνη, είναι σόου μέ τέρατα τής φύσης» (Βῆμα 22.10.2000).

Τό κυριώτερο ὅμως ἀντεπιχείρημα εἶναι ὅτι ἀνέκαθεν ἡ τέχνη καί σέ ὄλους τούς πολιτισμούς εἶχε παιδευτικό, ἀναγωγικό καί ψυχαγωγικό χαρακτήρα. Ὅσα ἡ ἀνθρωπότης διαφυλάσσει ὡς ἔργα καί ἀντικείμενα τέχνης, διατηρούμενα στούς αἰῶνες, διδάσκουν καί καθαίρουν τούς ἀνθρώπους, τούς ἐξανθρωπίζουν, δέν τούς ἀποθηριώ-νουν.

Ἄπό πλευρᾶς μάλιστα ὀρθοδόξου θεωρήσεως μποροῦμε νά ἐπισημάνωμε ὅτι ἡ φρίκη καί ὁ φόβος δέν εἶναι καθόλου κατάλληλοι παιδαγωγοί· ὅτι ἡ Ἄποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου εἶναι ἓνα πολύ αἰσιόδοξο βιβλίον, τό ὅποιο μᾶς

διδάσκει ὅτι τό κακό παρά τήν φαινομενική ἐπικρατήσῃ του ἔχει ἐσχατολογικῶς κατανικηθῆ ἀπό τό ἐσφαγμένον ἄρνιον, ὅτι τό κακό εἶναι μή ὄν, ὡς μή δημιουργηθέν ὑπό τοῦ Θεοῦ, δηλ. εἶναι κατάστασις καί ὄχι οὐσία· ὅτι ἡ ἀποφυγή τοῦ κακοῦ εἶναι εὐκολωτέρα δια τῆς ἐλκύσεως ἀπό τό ἀγαθό, δηλ. τήν ἄρρητο εὐφροσύνη, τήν ὅποια γεννᾷ στίς ψυχές μας ἡ συνάντησις μέ τόν ἐν Τριάδι Θεό. Ὡς ὀρθόδοξοι προτιμοῦμε νά μιμούμαστε τίς ἐκλεκτικές μέλισσες παρά τίς πρὸς τήν δυσωδία καί ἀκαθαροῖα ρέπουσες μῦγες.

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

**Ο ΤΟΜΕΑΣ ΜΕΣΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΩΣ
ΤΗΣ Χ.Ε.Ε.**

«ΑΚΤΙΝΕΣ». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τήν 1ην ἐκάστου μηνός. Ἰδιοκτήτης: «Χριστιανική Ἐνωσις Ἀκτίνες», ὁδός Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήναι, Τηλ. 32.35.023. Ἐκδότης καί Διευθυντής Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Ἰατρίδης, Παρθενώνος 26, 117 42 Ἀθήναι. Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Θεόδωρος Γ. Δούρος, Ἰπποκράτους 189, 114 72 Ἀθήναι. Τιμή τεύχους δρχ. 250. Ἐτησίᾳ συνδρομή, ἐσωτερικοῦ δρχ. 2.500, ἐξωτερικοῦ 20 \$ U.S.A. Ἡ διεύθυνσις ἐπιφυλάσσει εἰς ἐαυτήν τό δικαίωμα νά μή δημοσιεύῃ ἢ νά συντέμνῃ κατά τήν κρίσιν τῆς οἰονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα δημοσιεύμενα ἢ μή, δέν ἐπιστρέφονται. Ἀναγγελία ἐντύπων ἐν γένει καί βιβλιοκρισίαι δέν δημοσιεύονται.

Τόπος ἐκδόσεως Ἀθήναι, Ἰανουάριος 2001

«ΑΚΤΙΝΕΣ»
Επιστήμη - Φιλοσοφία - Κοινωνικά Ζητήματα -
Γράμματα - Τέχνη

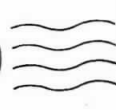
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

ΤΟΜΟΙ: 1938-1997



Επιμέλεια
ΒΑΣ. Χ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»
ΑΘΗΝΑ 1998



«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

**Κατάλογος τῶν βιβλίων πὸν ὑπάρχουν σήμερα
στὰ γραφεῖα τῶν «Ἀκτίνων»**

ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Α΄1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Β΄1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ Τόμος Β΄ 1000
ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΜΥΣΤΙΚΑ (γιὰ ἀγόρια ἀπὸ 16 ἐτῶν καὶ ἄνω) 1500
ΕΓΚΟΛΠΙΟΝ ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΕΛΛΗΝΑ ΝΕΟ 100
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ - Η ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ 1000
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ - Η ΑΡΜΟΝΙΑ 1000
Η ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΙΕΙΝΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ 500
ΟΙ ΦΟΒΟΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΑΠΟΤΥΧΙΑΙ ΤΟΥ 500
Ο ΑΡΤΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ 800

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν «Ἀκτίνων» πὸν ἐπιθυμοῦν νὰ προμηθευθοῦν βιβλία ἀπὸ τὸν ὡς ἄνω κατάλογο παρακαλοῦνται νὰ τηλεφωνήσουν στὸ τηλέφωνο 32 23 560.